

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI**

**OKUL PSİKOLOJİK DANIŞMANLARININ COVID-19
SÜRECİNDE YÜRÜTÜLEN REHBERLİK VE PSİKOLOJİK
DANIŞMANLIK HİZMETLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ:
NİTEL BİR ÇALIŞMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ufuk KILIÇ

KOCAELİ 2022

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI**

**OKUL PSİKOLOJİK DANIŞMANLARININ COVID-19
SÜRECİNDE YÜRÜTÜLEN REHBERLİK VE PSİKOLOJİK
DANIŞMANLIK HİZMETLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ:
NİTEL BİR ÇALIŞMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ufuk KILIÇ

Doç. Dr. Yıldız ÖZTAN ULUSOY

KOCAELİ 2022

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI**

**OKUL PSİKOLOJİK DANIŞMANLARININ COVID-19
SÜRECİNDE YÜRÜTÜLEN REHBERLİK VE PSİKOLOJİK
DANIŞMANLIK HİZMETLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ:
NİTEL BİR ÇALIŞMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: Ufuk KILIÇ

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 11.05.2022/12

KOCAELİ 2022

ÖNSÖZ

Bu zorlu yolculukta benden desteklerini esirgemeyen herkese çok teşekkür ederim. En başta da canım aileme. Annem Aysel KILIÇ, babam Hilmi KILIÇ ve abim Murat KILIÇ, iyi ki varsınız. Varlığınız benim için çok kıymetli.

Tez yazma sürecinin kolay bir süreç olmadığını düşünüyorum. Bu süreçte iyi bir tez danışmanına sahip olmanın bu zorlu süreci mümkün olan en iyi şekilde geçirmek için kritik bir öneme sahip olduğuna inanıyorum. Çok şanslıydım, çünkü yalnızca iyisine değil, en iyisine sahiptim. Değerli hocam Yıldız ÖZTAN ULUSOY'un sonsuz sabrı ve desteği ile bu tezi bitirmem mümkün oldu. Emekleriniz için çok teşekkür ederim.

Yaşamın bir yolculuk olduğunu düşünüyorum. Bu yolculukta yanınızda kimlerin olduğu hem yolculuğunuzun nasıl geçeceğini hem de ulaşacağınız yeri etkileyecektir. Uzun süredir hayatımda olan, hem yolculuğumu keyifli kılan hem de her zaman en güzel duraklarda durmamı sağlayan Aycan SEVİMLİ'ye çok teşekkür ederim.

Hem iyi günümde hem kötü günümde yanımda olan, akademik çalışmalarım da bana ellerinden gelen her türlü katkıyı sağlayan kadim dostlarım Hilâl Aksoy'a ve Hande Aksoy'a teşekkür ederim.

Son olarak bu çalışmaya katılmaya gönüllü olan, beni sıcak şekilde karşılayan, bana zaman ayıran bütün rehber öğretmenlere/psikolojik danışmanlara teşekkür ederim.

Ufuk KILIÇ

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER	ii
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x
TABLolar LİSTESİ.....	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	8
1.1. EĞİTİMDE REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK HİZMETLERİ	8
1.1.1. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Nedir?	8
1.1.1.1. Hizmet Alanlarına Göre Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık .	10
1.1.2. Rehberlik Hizmetlerinin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi.....	11
1.1.3. Rehberlik ve Psikolojik Danışmada Farklı Yaklaşımlar.....	13
1.1.4. Güncel Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Hizmetleri.....	15
1.1.4.1. Birey Sayısına Göre Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık.....	16
1.1.4.2. Gelişimsel ve Önleyici Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	16
1.1.4.2.1. Bireyi Tanıma Çalışmaları.....	16
1.1.4.2.2. Bilgi Verme Çalışmaları	17
1.1.4.2.2.1. Kişisel-Sosyal Problem Alanı / Sosyal Duygusal Gelişim Alanı	17
1.1.4.2.2.2. Eğitsel Problem Alanı / Akademik Gelişim Alanı.....	18
1.1.4.2.2.3. Mesleki Problem Alanı / Kariyer Gelişim Alanı	18
1.1.4.2.3. Yöneltilme ve İzleme Çalışmaları	19
1.1.4.3. İyileştirici Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık.....	19
1.1.4.3.1. Psikolojik Danışma Çalışmaları	19
1.1.4.3.2. Psikososyal Müdahale Çalışmaları.....	20
1.1.4.3.3. Sevk Çalışmaları.....	20
1.1.4.4. Destekleyici Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	20
1.1.5. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlıkta Temel İlkeler.....	21
1.2. UZAKTAN EĞİTİM	22
1.2.1. Eğitimin Tanımı	22
1.2.2. Uzaktan Eğitimin Nedir?.....	24
1.2.3. Uzaktan Eğitimin Tarihçesi	25
1.2.4. Uzaktan Eğitimin Avantajları ve Dezavantajları.....	26
1.2.5. Uzaktan Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri ..	27
1.2.6. Türkiye’de Covid-19 Süreci ve Uzaktan Eğitim	28
1.3. LİTERATÜR TARAMASI	30
1.3.1. Yurt İçi Literatür	30
1.3.2. Yurt Dışı Literatür	35

İKİNCİ BÖLÜM

2. YÖNTEM.....	39
2.1. ARAŞTIRMA MODELİ	39
2.2. ÇALIŞMA GRUBU	39

2.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	40
2.4. VERİ TOPLAMA SÜREÇLERİ.....	41
2.5. VERİLERİN ANALİZİ.....	42
2.6. GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK	45

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BULGULAR.....	47
3.1. KATILIMCI GRUBUNA İLİŞKİN BETİMSSEL İSTATİSTİKLER.....	47
3.2. PANDEMİ SÜRECİNDEKİ REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK HİZMETLERİ TEMASINA İLİŞKİN BULGULAR	52
3.2.1 Gelişimsel ve Önleyici Hizmetler Kategorisine İlişkin Bulgular	53
3.2.1.1. Bireyi Tanıma Hizmetleri.....	53
3.2.1.2. Bilgi Verme Hizmetleri	53
3.2.1.3. Yönlendirme ve İzleme Hizmetleri	55
3.2.2. Destek Hizmetleri Kategorisine İlişkin Bulgular	55
3.2.3. İyileştirici Hizmetler Kategorisine İlişkin Bulgular.....	57
3.2.4. Problem Alanlarına Göre Sunulan Hizmetler Kategorisine İlişkin Bulgular.....	58
3.2.4.1. Kişisel-Sosyal Problem Alanı	59
3.2.4.2. Eğitsel Problem Alanı	60
3.2.4.3. Mesleki Problem Alanı	60
3.2.5. Kullanılan Yazılımlar Kategorisine İlişkin Bulgular	61
3.2.5.1. Zoom.....	62
3.2.5.2. Eğitim Bilişim Ağı (EBA)	62
3.3. PANDEMİ SÜRECİNDE SUNULAN REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK HİZMETLERİNİ OLUMSUZ ETKİLEYEN FAKTÖRLER TEMASINA İLİŞKİN BULGULAR.....	64
3.3.1. Psikolojik Danışmanla/Rehber Öğretmenle İlgili Faktörler Kategorisine İlişkin Bulgular	65
3.3.2. Kurumla İlgili Faktörler Kategorisine İlişkin Bulgular.....	67
3.3.2.1. Katılım.....	68
3.3.2.2. İş Yoğunluğu.....	69
3.3.2.3. Görev Tanımı Dışında Kalan İşler	70
3.3.2.4. Veli Katılımı.....	72
3.3.2.5. Eğitsel Süreçlerin Öncelikli Olması.....	73
3.3.2.6. Düşük Sosyoekonomik Profil	73
3.3.2.7. Dönüt Eksikliği.....	74
3.3.3. Pandemiyle İlgili Faktörler Kategorisine İlişkin Bulgular.....	74
3.3.3.1. Belirsizlik	75
3.3.3.2. Fiziksel Sağlığın Ön Planda Olması	76
3.3.3.3. Ekonomik Güçlükler.....	76
3.3.4. Uzaktan Eğitimle İlgili Faktörler Kategorisine İlişkin Bulgular...	77
3.3.4.1. Uzaktan Eğitimin Verimsizliği.....	78
3.3.4.2. Teknolojik Donanım ve Bilgi Eksikliği	79
3.3.4.3. Aynı Ortamda Bulunmamak	79
3.3.4.4. Uzaktan Eğitim Sürecine İlişkin Ön Yargılar	80
3.3.4.5. Gizliliğe İlişkin Endişeler	81

3.4. PANDEMİ SÜRECİNDE SUNULAN REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK HİZMETLERİNİ OLUMLU ETKİLEYEN FAKTÖRLER TEMASINA İLİŞKİN BULGULAR	81
3.4.1. Psikolojik Danışmanla/Rehber Öğretmenle İlgili Faktörler Kategorisine İlişkin Bulgular	83
3.4.1.1. Aktif Olmak	84
3.4.1.2. Teknolojiye Yatkınlık	84
3.4.1.3. Esnek Çalışma Koşulları	85
3.4.1.4. Pozitif Bakış Açısı	85
3.4.2. Kurumla İlgili Faktörler Kategorisine İlişkin Bulgular	86
3.4.2.1. Görev Tanımı Dışında İş Yapmamak	86
3.4.2.2. Dönüt Almak	87
3.4.2.3. İyi Bir Kurumda Çalışmak	87
3.4.2.4. Pandemi Kuralları	88
3.4.2.5. Yüksek Sosyoekonomik Profil	89
3.4.2.6. Hizmet İçi Eğitimler	89
3.5. YÜZ YÜZE EĞİTİME GEÇİŞLE GÖRÜLEN PROBLEMLER TEMASINA İLİŞKİN BULGULAR	90
3.5.1. Sosyal ve Davranışsal Problemler Kategorisine İlişkin Bulgular	91
3.5.1.1. Teknolojik Bağımlılığı	92
3.5.1.2. İletişim ve Sosyalleşme Problemleri	93
3.5.1.3. Şiddet İçeren Davranışlar	94
3.5.1.4. Kurallara Uymama	94
3.5.1.5. Gelişim Düzeyinin Altında Davranışlar	95
3.5.2. Öğrenmeye İlgili Problemler Kategorisine İlişkin Bulgular	96
3.5.2.1. Motivasyon Düşüklüğü	96
3.5.2.2. Akademik Olarak Geri Kalmışlık	97
3.5.2.3. Uyum Problemleri	98
3.5.2.4. Dikkat ve Odaklanma Problemleri	98
3.5.3. Duygusal Problemler Kategorisine İlişkin Bulgular	99
3.5.4. Fizyolojik Problemler Kategorisine İlişkin Bulgular	101
3.6. PANDEMİ SÜRECİNDE REHBERLİK SERVİSİ ÇALIŞANLARININ DENEYİMLERİ TEMASINA İLİŞKİN BULGULAR	102
3.6.1. Görüş ve Tecrübeler Kategorisine İlişkin Bulgular	103
3.6.1.1. Mesleki Deneyim	104
3.6.1.2. Mesleği Değerli Bulmak	105
3.6.1.3. Mesleki Doyum	105
3.6.2. Mesleki Yeterlik Algısı Kategorisine İlişkin Bulgular	106
3.6.2.1. Elinden Geleni Yaptığını Belirtenler	107
3.6.2.2. Yetersizlik Hissi Yaşayanlar	107
3.6.2.3. Üst Düzey Yetkinliğe Sahip Olanlar	108
3.6.2.4. Krizi Fırsata Çevirenler	108
3.6.3. Motivasyon Düzeyi Kategorisine İlişkin Bulgular	109
3.6.3.1. Önce Düşük, Sonra Yüksek Motivasyon	109
3.6.3.2. Düşük Motivasyon	110
3.6.3.3. Önce Yüksek, Sonra Düşük Motivasyon	111
3.7. GELECEĞE YÖNELİK ÖNERİLER TEMASINA İLİŞKİN BULGULAR	111
3.7.1. Kurumla İlgili Öneriler Kategorisine İlişkin Bulgular	114

3.7.1.1. Velilere Yönelik Çalışmaların Artması	114
3.7.1.2. Öğrencilere Yönelik Sosyal Aktiviteler	115
3.7.2. Rehberlik Servisiyle İlgili Öneriler Kategorisine İlişkin Bulgular	116
3.7.3. Eğitim Sistemiyle İlgili Öneriler Kategorisine İlişkin Bulgular ..	117
3.7.4. Teknolojiyle İlgili Öneriler Kategorisine İlişkin Bulgular	119
SONUÇ	121
KAYNAKÇA	134
EKLER	140
EK-1: ETİK KURUL İZNİ	140
EK-2: MEB ARAŞTIRMA İZNİ	141
EK-3: KATILIM KABUL FORMU	143
EK-4: KİŞİSEL BİLGİLER FORMU	144
EK-5: PSİKOLOJİK DANIŞMANLARIN GÖRÜŞLERİ FORMU	145
ÖZGEÇMİŞ	146

ÖZET

Covid-19 hastalığının ortaya çıkışından bu yana yaşamlarımızda pek çok değişim yaşanmıştır. Bu değişimlerden bazıları da eğitim alanında. Normal koşullarda okul ortamında yüz yüze sunulan eğitim hizmetleri, hastalığın yayılmasını engellemek amacıyla çevrimiçi ortamlara taşınmıştır. Eğitim hizmetlerinin önemli bir parçası olan rehberlik servisleri de bu değişimden etkilenmiştir. Bu çalışmada, Covid-19 pandemisi sürecinde yürütülen rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri derinlemesine incelenmiştir. Bu bağlamda 25'i devlet okullarında, 5'i özel okullarda çalışmakta olan toplam 30 okul psikolojik danışmanı ile görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerde pandemi süreci boyunca yürütülmüş ve günümüzde yürütülmekte olan rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleriyle ilgili bilgiler toplanmış ve psikolojik danışmanların bu süreçlere ilişkin görüşleri alınmıştır. Durum çalışması yöntemiyle yürütülen araştırmada toplanan veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Covid-19 sürecinde rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri, süreci olumsuz etkileyen faktörler, süreci olumlu etkileyen faktörler, yüz yüze eğitime geçişle görülen problemler, rehberlik servisi çalışanlarının deneyimleri ve geleceğe yönelik öneriler olmak üzere toplamda 6 tema elde edilmiştir. Sonuç olarak psikolojik danışmanların sıklıkla kişisel-sosyal ve eğitsel problem alanlarında çalışmak zorunda kaldıkları, rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerini sunmak amacıyla Zoom ve WhatsApp uygulamalarını sıklıkla kullandıkları tespit edilmiştir. Psikolojik danışmanların, kendilerine görev tanımı dışında kalan işler verilmesinden ve öğrencilerin düşük katılım düzeylerinden olumsuz etkilendikleri, hizmet içi eğitimlerden ve çalışmalarından sonra aldıkları dönütlerden ise olumlu etkilendikleri görülmüştür. Uzaktan eğitim süreci, çoğu katılımcının motivasyonunu olumsuz yönde etkilemiştir. Yüz yüze eğitim sürecinin başlamasıyla birlikte öğrencilerde en sık karşılaşılan problemler yüksek kaygı düzeyleri, teknoloji bağımlılığı, uyum sorunları, küfür ve şiddet içeren davranışlar olmuştur. Katılımcılar, gelecekteki olası bir uzaktan eğitim sürecine hazırlıklı olmanın, öğrencileri sosyal aktivitelere yönlendirmenin, teknolojik altyapıyı güçlendirmenin ve velilere yönelik çalışmaları arttırmanın günümüzde yaşanan problemleri çözebileceğine inanmaktadırlar.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Hizmetleri, Uzaktan Eğitim

ABSTRACT

Many changes have occurred in our lives since the emergence of the Covid-19 disease. Some of these changes are in the field of education as well. Educational services, which are normally carried out face-to-face in the school environment, have been transferred to the online environment in order to prevent the spread of the disease. Guidance services, which are an important part of education services, have also been affected by this change. In this study, the guidance and psychological counseling services carried out during the Covid-19 pandemic were examined in depth. In this context, interviews were conducted with total 30 school counselors, 25 of whom work in public schools and 5 of whom work in private schools. In the interviews, information about the guidance and psychological counseling services carried out during the pandemic period and that currently being carried out were collected and the opinions of the psychological counselors on these processes were obtained. The data collected in the research conducted with the case study method were analysed with the content analysis method. A total of 6 themes, which are guidance and psychological counseling services during the Covid-19 period, factors affecting the process negatively, factors affecting the process positively, problems encountered with the transition to face-to-face education, experiences of guidance service staff and suggestions for the future, were obtained. As a result, it has been determined that psychological counselors often have to work in personal-social and educational problem areas, and they frequently used Zoom and WhatsApp to provide guidance and psychological counseling services. It has been observed that psychological counselors are affected negatively by the low participation levels of the students and by being given jobs unrelated with their job description, and they are affected positively by the in-service trainings and the feedback they receive after their work. The distance education process affected the motivation of most participants negatively. With the start of the face-to-face education process, the most common problems faced by students were high levels of anxiety, technology addiction, adaptation problems, behaviors involving profanity and violence. Participants believe that being prepared for a possible future distance education process, directing students to social activities, strengthening the technological infrastructure and increasing the number of parent studies could solve the problems experienced today.

Keywords: Covid-19, Guidance and Psychological Counseling Services, Distance Education

KISALTMALAR LİSTESİ

APA: Amerikan Psikiyatri Birliği
BEP: Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı
DSÖ: Dünya Sağlık Örgütü
EBA: Eğitim Bilişim Ağı
MEB: Milli Eğitim Bakanlığı
PDR: Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik
RAM: Rehberlik ve Araştırma Merkezi
RİBA: Rehberlik İhtiyaçları Belirleme Anketi
TDK: Türk Dil Kurumu
TRT: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Türkiye'deki Toplam Covid-19 Vakalarının Sayısı	1
Şekil 2. Temalar, Kategoriler ve Kodlar	44
Şekil 3. Bilgi Verme Hizmetlerinin Dağılımı	54
Şekil 4. Destek Hizmetlerinin Dağılımı	56
Şekil 5. Psikolojik Danışma Hizmeti Sunma Durumu	57
Şekil 6. Süreç Boyunca Kullanılan Yazılımlar	61
Şekil 7. Süreci Olumsuz Etkileyen Faktörler	65
Şekil 8. Psikolojik Danışmanla/Rehber Öğretmenle İlgili Faktörler	66
Şekil 9. Kurumla İlgili Faktörler	68
Şekil 10. Pandemiyle İlgili Faktörler	74
Şekil 11. Uzaktan Eğitimle İlgili Faktörler	77
Şekil 12. Süreci Olumlu Etkileyen Faktörler	82
Şekil 13. Psikolojik Danışmanla/Rehber Öğretmenle İlgili Faktörler	83
Şekil 14. Kurumla İlgili Faktörler	86
Şekil 15. Yüz Yüze Eğitime Geçişle Görülen Problemler	91
Şekil 16. Sosyal ve Davranışsal Problemler	92
Şekil 17. Öğrenmeyle İlgili Problemler	96
Şekil 18. Duygusal Problemler	99
Şekil 19. Görüş ve Tecrübeler	103
Şekil 20. Mesleki Yeterlik Algısı	106
Şekil 21. Motivasyon Düzeyleri	109
Şekil 22. Geleceğe Yönelik Öneriler	113
Şekil 23. Kurumla İlgili Öneriler	114
Şekil 24. Rehberlik Servisiyle İlgili Öneriler	116
Şekil 25. Eğitim Sistemiyle İlgili Öneriler	118
Şekil 26. Teknolojiyle İlgili Öneriler	119

TABLÖLAR LİSTESİ

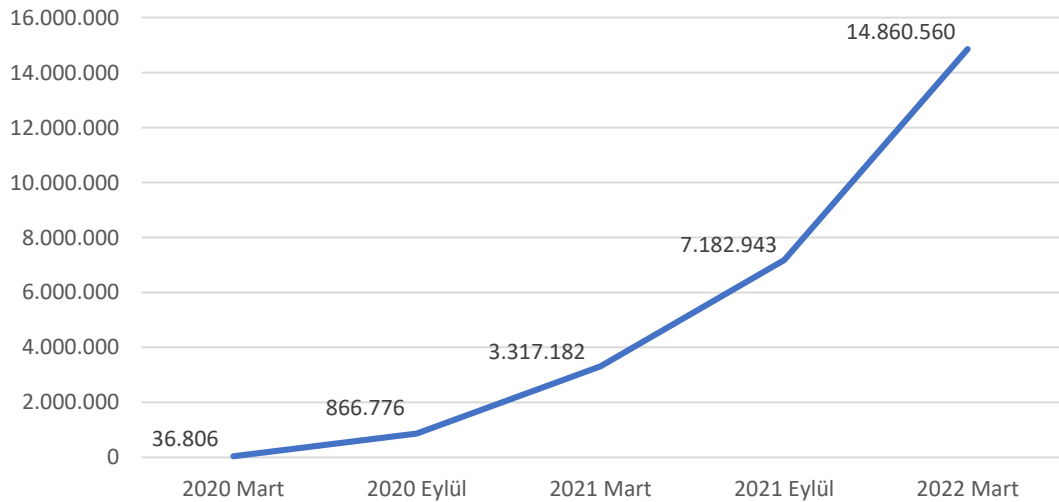
Tablo 1. <i>Eğitim Türlerinin Özellikleri Bakımından Karşılaştırılması</i>	24
Tablo 2. <i>Pandemide Türkiye’deki Eğitim ve Öğretim Hizmetlerinin Durumu</i>	29
Tablo 3. <i>Temalar, Kategoriler ve Kodlar</i>	43
Tablo 4. <i>Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımları</i>	47
Tablo 5. <i>Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Dağılımları</i>	47
Tablo 6. <i>Katılımcıların Mezun Oldukları Bölümlere Göre Dağılımları</i>	48
Tablo 7. <i>Katılımcıların Mezuniyet Yıllarına Göre Dağılımları</i>	48
Tablo 8. <i>Katılımcıların Öğrenim Düzeylerine Göre Dağılımları</i>	49
Tablo 9. <i>Katılımcıların Mesleki Deneyimlerine Göre Dağılımları</i>	49
Tablo 10. <i>Katılımcıların Çalıştıkları Okulların Dağılımları</i>	50
Tablo 11. <i>Katılımcıların Görev Yaptıkları Kademelere Göre Dağılımları</i>	50
Tablo 12. <i>Rehberlik Servisi Çalışanı Sayısına Göre Dağılımları</i>	50
Tablo 13. <i>Katılımcıların Okullarındaki Öğrenci Sayılarına Göre Dağılımları</i>	51
Tablo 14. <i>Katılımcıların Kriz Deneyimlerine Göre Dağılımları</i>	51
Tablo 15. <i>Pandemi Sürecindeki Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Hizmetleri</i>	52
Tablo 16. <i>Süreci Olumsuz Etkileyen Faktörler</i>	64
Tablo 17. <i>Süreci Olumlu Etkileyen Faktörler</i>	82
Tablo 18. <i>Yüz Yüze Eğitime Geçişle Görülen Problemler</i>	90
Tablo 19. <i>Rehberlik Servisi Çalışanlarının Deneyimleri</i>	102
Tablo 20. <i>Geleceğe Yönelik Öneriler</i>	112

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın genel çerçevesi belirtilmiş; araştırmayla ilgili problem durumu, amaç, önem, sayıtlılar, sınırlılıklar ve tanımlar açıklanmıştır.

Covid-19 pandemisi, 2019 yılının Aralık ayında Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan ve kısa sürede Dünya genelinde yayılan SARS-CoV-2 virüsünün beraberinde getirdiği salgın hastalık sürecini tanımlamak için kullanılmaktadır. Bu süreçte insanların alışlagelmiş hayat tarzında ciddi değişiklikler meydana gelmiştir. Virüsün yayılmasını engellemek amacıyla farklı ülkelerde farklı önlemler alınmıştır. Sosyal mesafe kurallarının uygulanması, maske kullanımının zorunlu hale getirilmesi ve sokağa çıkma kısıtlamaları bu önlemlerden bazılarıdır. Ancak pek çok ülkede alınan önlemler yeterli olmamış ve virüsün yayılımı kontrol altına alınamamıştır. 2022 yılının Nisan ayında gelindiğinde Dünya genelinde 500 milyon insanın Covid-19 hastalığına yakalandığı ve 6.2 milyondan fazla insanın Covid-19 ile ilişkili sebeplerden ötürü hayatını kaybettiği bilinmektedir (Dünya Sağlık Örgütü [WHO], 2022). Ülkemizde ise aynı tarihli verilere göre Covid-19 hastalığına yakalanan kişi sayısı 15 milyona, Covid-19 ile ilişkili sebeplerden ötürü hayatını kaybeden kişi sayısı ise 100 bine yaklaşmıştır (Sağlık Bakanlığı, 2022). Sağlık Bakanlığı verileriyle oluşturulan ve ülkemizdeki Covid-19 pandemisinin seyrini gösteren grafikler aşağıda yer almaktadır:

Şekil 1. Türkiye'deki Toplam Covid-19 Vakalarının Sayısı

Virüsün yayılma hızını azaltmak amacıyla alınan önlemlerin kapsamı zaman içerisinde genişletilmiştir. Kapsamı genişletilen bu önlemlerden birisi de okulların ve eğitimin işleyişiyle ilgilidir. Virüsün ülkemizde tespit edildiği ilk dönemde vakit kaybedilmeden uzaktan eğitime geçme kararı alınmış, bu şekilde milyonlarca öğrencinin hareketliliği azaltılarak virüsün yayılma hızının düşürülmesi amaçlanmıştır. 23 Mart 2020 tarihinden itibaren dersler Eğitim Bilişim Ağı (EBA) üzerinden yürütülmüş ve 2019-2020 Eğitim ve Öğretim Yılı bu şekilde tamamlanmıştır (Özer, 2020: s. 1126).

EBA, 2011-2012 eğitim öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hizmete sunulan dijital bir eğitim platformu olup videolar, e-kitaplar, testler, belgeseller ve çizgi filmler gibi çok sayıda içeriği bünyesinde barındırmaktadır. Eğitim sürecindeki tüm paydaşların (öğrenci, öğretmen, veli) yararlanabileceği bu platformdaki içerikler, okul öncesi kademesinden lise kademesine kadar her öğrencinin ihtiyaçları göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Bununla birlikte Milli Eğitim Bakanlığı, eğitim içeriklerinin ulaşılabilirliğini artırmak amacıyla TRT ile iş birliği yoluna gitmiştir. İlkokul, ortaokul ve lise kademelerinde müfredat kapsamında okutulan dersler, televizyonlarda belli saatlerde yayınlanarak internet erişimi olmayan öğrencilerin eğitim sistemi içinde kalması hedeflenmiştir (Özer, 2020: s. 1127).

2020 yılının yaz ayları boyunca Sağlık Bakanlığı'nın açıkladığı yeni vaka sayısı günde ortalama 1000-1500 arasında değişim göstermiştir. Sayılarda görülen düşüş, uzaktan eğitimin yarattığı fırsat eşitsizlikleri, her ailenin internet bağlantısının veya televizyonun bulunmaması gibi çeşitli konular Bilim Kurulu tarafından görüşülüp değerlendirmeye alınmıştır. Yapılan değerlendirme sonucunda sonraki eğitim öğretim yılı için okulların 21 Eylül 2020 tarihinde yüz yüze eğitime başlamasına karar verilmiştir. Bu kararla birlikte okullarda çeşitli önlemler alınmış, öğrencilerin gruplar halinde farklı günlerde okullara gitmesi planlanmıştır. Döneme yüz yüze eğitim ile başlanmasına rağmen farklı zamanlarda ve farklı şehirlerde, vaka sayılarının artışına bağlı olarak eğitim ve öğretim hizmetleri sürekli olarak yüz yüze yürütülememiştir (Sağlık Bakanlığı, 2020).

6 Eylül 2021 tarihinde başlayan 2021-2022 Eğitim ve Öğretim Yılı da bir önceki Eğitim ve Öğretim Yılı gibi yüz yüze eğitim şeklinde başlamıştır. Nisan 2022 tarihi itibarıyla eğitim ve öğretim hizmetleri yüz yüze sağlanmaya devam etmektedir. Özellikle 2021 yılının Haziran ayından sonra artan aşılama oranları, eğitim sürecinin yüz yüze devam etmesi açısından kritik bir öneme sahiptir (Sağlık Bakanlığı, 2021). Milli Eğitim Bakanı Mahmut Özer'in 24 Eylül 2021 tarihinde yaptığı açıklamaya göre eğitim sistemi içinde hizmet vermekte olan 1.2 milyon öğretmenin %92'sinin en az bir doz aşı olduğu, %86'sının ise iki doz aşı olduğu veya hastalığı geçirip antikor oluşturduğu bilinmektedir (Tosun, 2021). Alınan bütün tedbirlere rağmen sınıflarda Covid-19 vakalarına rastlamak mümkündür. 2021-2022 eğitim-öğretim yılının ilk döneminde yürürlükte olan uygulamaya göre bir sınıfta en az 2 Covid-19 vakası tespit edildiği takdirde ilgili sınıf 14 gün boyunca karantinaya alınmış ve sınıftaki öğrenciler, uzaktan eğitim yoluyla derslerine devam etmişlerdir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2021). 2022 yılının Nisan ayına gelindiğinde ise vaka sayılarının ve ölüm oranlarının düşmesiyle birlikte bu uygulamaya son verilmiştir.

Ülke genelinde yüz yüze eğitim hizmetleri devam ediyor olsa da bazı öğrencilerde görülen Covid-19 vakalarından dolayı ilgili öğrenciler için uzaktan eğitim yöntemine başvurulmaktadır. Eğitim ve öğretim hizmetlerinin aksamaması adına uzaktan eğitim yoluyla derslerine devam etmek zorunda kalan öğrencilerin bu hizmetlerden en iyi şekilde faydalanması gerekmektedir. Hem ülkemizde hem de Dünya genelinde Covid-19 salgının henüz tam anlamıyla kontrol altına alınamamıştır. Sağlık Bakanlığı tarafından açıklanan verilere göre ülkemizde 200 binin üzerinde aktif Covid-19 vakasının mevcut olduğu ve son bir hafta içerisinde günde ortalama 8300 yeni pozitif vakanın görüldüğü bilinmektedir. Covid-19 pandemisine bağlı olarak ya da başka bir sebepten dolayı gelecekte yeniden uzaktan eğitim yöntemine geçiş yapılması ihtimaller dâhilindedir. Bu olası uzaktan eğitim sürecinin mümkün olan en iyi şekilde yürütülmesi için geçmişte verilen uzaktan eğitim hizmetlerinin değerlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda eğitim ve öğretim hizmetlerinin ayrılmaz bir parçası olan rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin de değerlendirilmesi gerekmektedir.

Eğitim ve öğretim hizmetleri, pandemi sürecinden önemli ölçüde etkilenmiştir. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri de etkilenen alanlardan birisidir. Normal koşullarda öğrencilerin okul ortamlarında gözlemlenmesiyle elde edilen veriler, rehberlik servisinin işleyişi açısından en önemli bilgi kaynaklarından birini oluşturmaktadır. Yine öğrencilerle yüz yüze yapılan görüşmeler, onlar hakkında kritik bilgilere ulaşma ve onlara ihtiyaçları olan rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini sunma noktasında kritik bir tekniktir. Covid-19 pandemisi sürecinde çeşitli dönemlerde öğrencilerin derslerini evlerinden takip ediyor olmaları, rehberlik servisi için kritik öneme sahip bu tekniklerin kullanılmasını imkânsız hale getirmiştir.

Pandemi süreci öncesinde özellikle okul öncesi ve ilkokul kademesinde rehberlik hizmetlerinin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi, büyük oranda ailelerin ve öğretmenlerin rehber öğretmenle/okul psikolojik danışmanı ile iş birliği yapmasıyla mümkün olabilmekteydi. Öğrencilerle yüz yüze çalışma ve okul ortamında gözlem yapma fırsatının ortadan kalktığı uzaktan eğitim döneminde okul psikolojik danışmanlarının aile ve öğretmenlerle iş birliği ihtiyacının her zamankinden daha fazla olduğu görülmektedir. Ancak bazı velilere yüz yüze eğitim devam ederken ve virüs hayatımızda girmemişken dahi ulaşmanın zor olduğu göz önünde bulundurulduğunda pandemi sürecinde rehberlik servisiyle veliler arasındaki iletişimin her zaman istenilen düzeyde gerçekleşmediği düşünülmektedir.

Pandemi süreci boyunca öğrencilere ülke çapında, rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri de dâhil olmak üzere uzaktan eğitim ve öğretim hizmetleri sunulmuştur. Sunulan bu hizmetlerin değerlendirilmesi, hem salgın sonrası yeniden yüz yüze eğitime dönüşte yaşanan problemlerin tespitine ve çözümüne hem de gelecekte karşılaşılabilecek olası bir uzaktan eğitim sürecinin kalitesini mümkün olan en üst düzeye çıkarmaya katkı sağlayacaktır.

Araştırmanın problem cümlesi “Covid-19 pandemisi sürecinde yürütülen rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerine ilişkin rehber öğretmenlerin ve psikolojik danışmanların görüşleri nelerdir?” şeklindedir. Bu doğrultuda aşağıda yer alan alt problemlere cevap aranmıştır:

1. Pandemi sürecinde okullardaki rehberlik servisi çalışanları tarafından sunulan rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri nelerdir?
2. Pandemi sürecinde sunulan rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerini olumsuz etkileyen faktörler nelerdir?
3. Pandemi sürecinde sunulan rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerini olumlu etkileyen faktörler nelerdir?
4. Yüz yüze eğitime dönüşle birlikte rehberlik servisinin öğrencilerde en sık karşılaştığı problemler nelerdir?
5. Rehberlik servisi çalışanlarının pandemi dönemindeki motivasyonlar düzeyleri ve mesleki yeterlik algıları hangi düzeydedir?
6. Rehberlik servisi çalışanlarının, rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinin geliştirilmesi için sunabilecekleri tavsiyeler nelerdir?

Araştırmanın amacı, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı devlet okullarında ve özel okullarda görev yapan okul psikolojik danışmanlarının ve rehber öğretmenlerin pandemi sürecinde yürütülen rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerine ilişkin görüşlerini öğrenmek olarak belirlenmiştir.

Bu araştırmanın farklı açılardan literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri, okulların işleyişinde önemli bir yere sahiptir. Salgın süreciyle birlikte değişen yaşam koşullarına uyum sağlamaya çalışan ve artan kaygı düzeyleriyle mücadele eden velilerin ve öğrencilerin rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerine olan ihtiyaçlarının arttığı düşünülmektedir. Covid-19'un yayılmasını önlemek amacıyla alınan önlemler kapsamında ülkemizde bu hizmetler, farklı dönemlerde yüz yüze yerine çevrimiçi yöntemlerle sunulmuştur.

Bu araştırma kapsamında çevrimiçi rehberlik ve psikolojik danışmanlık süreci boyunca en çok hangi hizmetlerin sunulduğu, sunulan hizmetleri olumlu ve olumsuz etkileyen faktörlerin neler olduğu, yüz yüze eğitime dönüşle birlikte öğrencilerde en çok hangi problemlerle karşılaşıldığı ele alınmıştır. Ayrıca süreç boyunca rehberlik servisi çalışanlarının nasıl hissettikleri ve geleceğe yönelik tavsiyeleri de araştırma kapsamında toplanan veriler arasındadır. Bu verilerin analiz edilmesinin ve bilimsel

bir metin halinde yayınlanmasının alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırma, hem çalışılan grup bakımından hem de çalışmanın derinliği bakımından literatürdeki diğer çalışmalardan farklılaşmaktadır.

Araştırmada bir sayıltı olarak süreç boyunca yapılmış görüşmelerde okul psikolojik danışmanlarının ve rehber öğretmenlerin içten ve samimi cevaplar verdiği varsayılmıştır.

Araştırmada belli sınırlılıklar bulunmaktadır. Çalışma, kullanılacak yöntem bakımından nitel bir çalışma olarak tasarlanmıştır. Yapısı bakımından nitel çalışmalar genellenebilirlik kaygısı taşımayan çalışmalardır. Nitel yöntem kullanılarak yürütülen bir çalışmada elde edilen sonuçlar, yalnızca çalışmanın yürütüldüğü kişiler ve gruplar kapsamında geçerli olarak kabul edilmektedir (Büyüköztürk vd 2016: s. 244-248). Bu bağlamda araştırma sonuçları, çalışmaya katılan psikolojik danışmanlar ve çalıştıkları kurumlar kapsamında geçerli olacaktır.

Çalışmaya kapsamında katılımcılar seçilirken Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı devlet okullarında ve özel okullarda, Kocaeli ilinin farklı bölgelerinde, farklı kademelerde görev yapan rehber öğretmenlere ve okul psikolojik danışmanlarına ulaşmak hedeflenmiştir. Bu yöntemle pandemi sürecinin rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerine etkisi, farklı çalışma şartlarına sahip katılımcıların bakış açılarıyla derinlemesine incelenmiştir.

Araştırmada sıklıkla kullanılan temel kavramların tanımları aşağıda yer almaktadır.

Covid-19: 2019 yılında Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan ve kısa sürede bütün dünyaya yayılan, SARS-CoV-2 virüsünün sebebiyet verdiği hastalığa verilen isim.

Pandemi: Geniş alanlarda etki gösteren, nüfusun daha önce maruz kalmadığı, insanlar arasında kolayca yayılabilen ve tehlikeli hastalıklar için kullanılan genel ifade (Dünya Sağlık Örgütü).

Okul Psikolojik Danışmanı: Üniversitelerin “Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık” bölümlerinden mezun olmuş ve okulların rehberlik servislerinde çalışan bireyler.

Rehber Öğretmen: Rehberlik Sertifikası almış ve okulların rehberlik servislerinde çalışan bireyler.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde araştırmanın inceleme konuları olan okullarda rehberlik hizmetleri, uzaktan eğitim ve covid-19 pandemisi konularıyla ilgili yapılmış çalışmalarla ilişkin taramaya yer verilmiştir.

1.1. EĞİTİMDE REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK HİZMETLERİ

1.1.1. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Nedir?

Eğitim süreci bireylerin akademik anlamda ilerledikleri ve geliştikleri bir süreç olmasının dışında öğrencilerin yaşamı deneyimledikleri ve yaşamdaki sorunlarla mücadele ettikleri, sosyal destek ihtiyacı içinde oldukları bir süreçtir. Akademik gereksinimlerinin yanı sıra bireylerin kişisel, sosyal ve mesleki alanlarda da desteklenmesi için eğitim alanında rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerine gereksinim vardır. Eğitimin en önemli hedefi fiziksel, ruhsal, sosyal açıdan gelişen ve toplumla uyumlanabilecek aktif ve işlevsel bireyler yetiştirmektir. Bu hedefin gerçekleşmesinde örgün eğitim süreci ve okullar oldukça önemlidir. Öğrencileri yaşama hazırlamak ve ilk deneyimlerinde onlara destek olmak, yaşamla ilgili planlarında ve adımlarında onlara yardımcı olmak ve gerçekçi bakış açılarıyla donanmalarını sağlamak yalnızca akademik anlamla bilgilenmeleri ile mümkün değildir (Özabacı vd 2008: s. 9-10). Bu doğrultuda öğrencilerin akademik gelişim alanları dışında kalan ruh sağlığı, kişisel gelişim, iletişim becerileri, meslek seçimi gibi farklı alanların gelişiminin izlenmesi ve desteklenmesi için rehberlik ve psikolojik danışmanlık kavramı ortaya çıkmıştır.

Rehberlik kavramının sözlük tanımında “kılavuzluk” kelimesiyle karşılaşılmaktadır (Türk Dil Kurumu [TDK], 2020). Sözlük tanımından metaforik bir anlam kazanmış olmakla birlikte eğitim ve psikoloji alanında terimsel anlamı ise bireylerin gelişimine bilimsel basamakları gözeterek belirli bir yapı içerisinde destek olmak anlamında kullanılmaktadır. Rehberlik çağdaş dünyada bireyin işlevsellik düzeyinin artması için kazanması gereken nitelikleri aramasına ve elde etmesine sistematik şekilde destek ve yardım sunma durumudur. Bireyin farklı yönlerini tanıması, anlamlandırması, sahip olduğu yetenek, becerileri fark etmesi ve kendi benliğini koruyarak topluma da uyum sağlaması rehberlik kavramının içeriğini oluşturur (Erkan, 2014: s. 3-5; Yeşilyaprak, 2015: s. 15).

Literatür incelendiğinde uzmanlar tarafından yapılan pek çok rehberlik tanımı olduğu görülmektedir. Bu tanımlardan bazıları aşağıda yer almaktadır:

- Rehberlik, Matthawson (1962)’e göre bireyin gizil güçlerini ve özelliklerini fark etmesi ve bunların toplumsal değerlerle uyum sağlayabilmesi için, bireye eğitim ve anlayış kazandırma yolu ile yapılan profesyonel bir yardımdır.
- Glanz (1974) rehberliği bireyin problemlerini çözebilmesi ve içinde bulunduğu toplumun sorumluluk sahibi bir bireyi olabilmesi için kişiye destek olabilecek deneyimler kazandıran bir program olarak tanımlamaktadır.
- Shertzer ve Stone (1971) rehberliği bireyin kendini ve çevresini anlamasına yardım etme süreci olarak tanımlamaktadır (Aktaran: Kuzgun, 2002: s. 20-21).
- Kepçeoğlu’na (1985: s. 18-20) göre rehberlik, bireyin kendini anlaması, problemlerine gerçekçi çözümler üretebilmesi, çevresi ile sağlıklı uyum kurabilmesi ve böylelikle kendini gerçekleştirmesi için uzman kişilerce desteklenen yardım sürecidir.
- Bakırcıoğlu’na (1985) göre rehberlik kendini, çevresini ve seçenekleri tanıyarak, gizilgüçlerini geliştirmesi ve problemlerini çözebilmesi adına sunulan profesyonel destek sürecidir (Aktaran: Karagözoğlu ve Kemertaş, 2004: s. 25).
- Rehberlik, Özgüven (2014: s. 287)’e göre bireyin kendini tanıması, problem durumlarını gerçekçi bir şekilde görmesi, karşılaştığı alternatiflerde uygun

seçimler yaparak öz-kontrol becerisini geliştirmesi ile benlik algısının ve kişiliğinin güçlenmesini içeren yardım sürecidir. Özgüven, rehberliğin felsefesinde; insanın değerli olması bilinci ve dış güçler yerine iç güçlere odaklanma ve problemlerini çözme gücüne sahip olma gibi temel ilkeleri vurgulamaktadır.

- Yeşilyaprak’a (2014: s. 14) göre, rehberlik, bireye bir uzman tarafından sunulan; kendini tanıma, kabul etme ve gelişim sağlama yolunda gerekli yeterlilik ve yaşam becerilerine sahip olma sürecini içeren profesyonel destek hizmetleridir.

Rehberliğin birçok tanımı yapılsa da içerisinde ortak görüşü barındıran noktaları bulunmaktadır. Bunlar bireye dönük olma, yardım etme işi olma, rehberliğin bir süreç olması, bireyin kendisini gerçekleştirmesine yönelik olması ile sistemli ve profesyonel düzeyde olmasıdır. Özetle rehberlik, merkezinde bireyin yer aldığı, sistemli ve profesyonel düzeyde sunulan, bireyin kendini gerçekleştirmesine yardım etme süreci olarak tanımlanabilmektedir.

1.1.1.1. Hizmet Alanlarına Göre Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri, çalışma alanlarına göre eğitim, sağlık, sosyal yardım, endüstri alanında olmak üzere ayrılmaktadır. Rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri, eğitim alanında ihtiyaç duyulan hizmetlerdendir. Eğitim sistemindeki diğer öğelerle birlikte bireylerin gelişimine hizmet eder. Sosyal alanında rehberlik hizmetleri çok önemli yer tutmaktadır. Sosyal yardım kurumlarında bulunan bireyler ruh sağlıkları ve gelişimleri açısından risk grubunda bulunmaktadır. Bu sebeple psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin bu bireylere ulaştırılması kritik bir öneme sahiptir. Her bir sosyal yardım kurumunun kendine uygun rehberlik programlarıyla hizmet sağlaması desteğe ihtiyacı olan insanların ruh sağlığı ve gelişimleri açısından gereklidir. Sağlık alanında korucuyu sağlık hizmetleri kapsamında bireylere rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmeti sunulmaktadır. Sağlıkla ilgili temel bilgiler ve hizmetler konusunda kişilerin bilinçlenmesi hem birey hem toplum açısından hayatidir. Bu noktada rehberlik ve psikolojik danışmanlık

hizmetlerini sunan uzmanlar, danışanlara bilgi verme ve onları yönlendirme amaçlı çalışmalar yürütür. Endüstri alanında ise iş çeşitliliğin artması, farklı alanlarda uzmanlıkların artması, çalışanların iş ve teknoloji alanlarındaki hızlı değişime ayak uydurmaları gibi gereklilikler, rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerine olan ihtiyacı arttırmaktadır (Yurtal, 2014: s. 36-38).

1.1.2. Rehberlik Hizmetlerinin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Rehberlik, 20. yüzyılın başlarında ABD’ de oluşmaya başlamış ve ilerleme kaydetmiştir. Avrupa ülkelerinde ise bu dönemlerde rehberliğe ilişkin bir gelişme görülmemektedir. Rehberlik ile ilgili çalışmaların bu ülkelerde daha çok, mesleki rehberlik üzerine olduğu görülmektedir. Ülkemizde ise, ikinci Dünya savaşı sonrası ABD’den etkilenecek rehberlikten bahsedilmeye başlanmıştır (Bakırcıoğlu, 1985: s. 23).

Rehberlik hizmetlerinin ortaya çıkışı, öğrencilere iş yaşamını tanıtmaya ve öğrencilerin iş bulmalarına yardımcı olmayı hedefleyen bir çalışma olarak ortaya çıkmıştır. Bu çalışmayı 1898-1907 yılları arasında Jesse Davis’in meslek danışmanlığı takip etmiştir (Bakırcıoğlu, 1985: s. 24). 1908’de ise Frank Parsons gençleri ilgi ve yetenekleri doğrultusunda işe yerleştirmeyi amaçlamayarak bir meslek bürosu kurmuştur (Kepçeoğlu, 1985: s. 18). 1910’ da ilk mesleki rehberlik kongresi Boston’da bir araya gelmiş ve ulusal düzeyde bir örgüt olan Ulusal Mesleki Rehberlik Derneği (National Vocational Guidance Association) oluşturulmuştur (Kepçeoğlu, 1985: s. 19).

Amerika’da önceleri mesleki rehberlik çalışmaları olarak yürütülen rehberlik hizmetleri kısa zaman içerisinde eğitsel, kişisel ve sosyal rehberlik alanlarını da bünyesine dâhil ederek bugünkü kapsayıcılığına ulaşmıştır. 1950’li yıllarla beraber rehberlik hizmetleri, kapsamını genişleterek varlığını sürdürmüş ve bu hizmetler içerisinde önceliği psikolojik danışma hizmetlerine vererek günümüze kadar ilerlemiştir (Bilgin, 2000: s. 29-31).

Ülkemizde rehberlik, Amerika Birleşik Devletleri'nin ülkemize askeri ve ekonomik gelişime yönelik yardım sağlaması ve beraberinde eğitim sistemimizin de güncellenmesi yolunda planlar yapılması ile başlamıştır. Bu planlar doğrultusunda Amerikalı eğitim uzmanları, eğitim sistemimizi gözden geçirmek üzere ülkemize gelmiştir. Ülkemizden de bu alanda gelişim sağlamaları amacıyla bazı eğitim uzmanları Amerika Birleşik Devletleri'ne gönderilmeye başlanmıştır. Ülkemize gelen Amerikalı uzmanlar eğitim sistemimizin öğrencilerin yetenek, ilgi ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak bireyselleştirilmesini tavsiye etmiştir. Bunu gerçekleştirebilmek için öğretim programlarında seçmeli derslere yer ayrılmasına yönelik raporlar sunulmuş, konferans ve seminerler gerçekleştirmişlerdir (Kuzgun, 2009: s. 12).

Tan'ın 1974 yılında derlemiş olduğu yazıda çalışmaların sonucu olarak yapılacak işlerin genellikle okul programlarının rehberliğin amaçlarına uygun olarak güncellenmesi, okullarda rehberlik anlayışının kazandırılması, rehberlik için gereken araçların hazır hale getirilmesi ve bütün bu süreci yürütecek personelin eğitilmesi gibi konular üzerinde durulduğunu belirtmektedir. Rehberlik hizmetlerini yürütecek uzmanların yetiştirilmesi yolunda ilk basamak 1953-1954 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji ve Özel Eğitim Şubelerinde rehberlik dersinin eğitim psikolojisinden ayrı bir ders olarak okutulması olmuştur. Sonrasında ise bazı kitap ve broşürlerin yayınlanması ile süreç devam etmiştir. Rehberlik çalışmalarının sürdürülmesi için gerekli olan araçların hazırlanıp geliştirilmesi amacı ile 1953 yılında Talim ve Terbiye Dairesine bağlı bir Test ve Araştırma Bürosu faaliyete girmiştir (Kuzgun, 2009: s. 13-14). 1950'lerde daha çok Amerika'nın ilgi ve yetenek testleri Türkçeye çevrilip uyarlanarak kullanılmaya başlanmıştır. Ancak ilerleyen yıllarda kültüre özgü ölçek geliştirme çabaları da görülmüştür. Örneğin Hasan Tan'ın (1972) "Gazete Haberleri Testi" ilgi envanteri olarak geliştirilmiştir.

1970-1974 yılları arasında pilot okullarca denenen rehberlik servisleri ardından tüm orta dereceli okullarda kurulmuştur. Bu servisin başlıca görevi öğrencilere üst kurum ve meslek seçimi süreçlerinde yönlendirici hizmetler sunmak olmuştur. Bu dönemde Rehberlik ve Araştırma Merkezleri açılmış, Ankara Üniversitesi'nde lisans düzeyindeki ilk program (1965-1966) ve Hacettepe Üniversitesinde ise lisansüstü düzeyindeki ilk eğitim programı (1966-1967) başlatılmıştır. Gazi Eğitim Enstitüsünde

öğretmen yetiştirme programlarına Rehberlik ve Danışma Dersi'nin eklenmesi eğitim sisteminde rehberlik hizmetlerinin yer edinmesinin temel yapı taşlarından olmuştur (Yeşilyaprak, 2016: s. 22-25).

Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik bölümü 1982 yılında anabilim dalı olarak düzenlenmiştir. Bundan sonra lisans ve yüksek lisans düzeyinde programlar açılmaya devam etmiştir. Bu programlarda da ABD örnek alınmış ve ABD'de olduğu gibi hümanist yaklaşım benimsenmiştir. Meslekteki eleman sayısı artmaya başlayınca 1989 yılınca meslek üyelerince meslek derneği kurulmuş ve sonrasında dernek ulusal bir özellik kazanarak “ Türk Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Derneği” adını almıştır (Altan, 2020: s. 46-47).

Süreç içerisinde Türkiye'deki eğitim sisteminde farklı rehberlik hizmetleri programları kullanılmıştır. Geleneksel yaklaşımlardan temellenen hizmetler ve görevler modeli ve çağdaş yaklaşımlardan temellenen kapsamlı gelişimsel rehberlik ve psikolojik danışma programları bu programlara örnek verilebilir. Diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de rehberlik hizmetleri anlayışı zamanla değişmiş ve gelişmiştir (Gürbüz, 2021: s. 8-10).

1.1.3. Rehberlik ve Psikolojik Danışmada Farklı Yaklaşımlar

Psikolojik Danışma ve Rehberlik bakış açısında meydana gelen değişikliklerle rehberlik hizmetlerinin uygulama modelleri değişip gelişmiştir. Genel olarak dört yaklaşımla bireylere rehberlik hizmetleri sunulmuştur (Tatlıoğlu ve Uysal, s. 2013: 104-105).

Kriz Yönelimli Yaklaşım, kriz durumlarında, problem durumlarında bireylere destek sunar ve müdahale eder. Uyum sağlayıcı yaklaşım okula, akademik yaşama, akran çevresine yaşanan uyum problemlerinde bireylere destek sağlar. Önleyici yaklaşım sorunlar, krizler ortaya çıkmadan önce çeşitli uygulamalar yardımıyla bunları önlemeyi hedeflemektedir. Bireye ve tüm çevresine bu doğrultuda bilgi paylaşımı yapılır. Ve gelişimsel yaklaşımda ise bireylere geniş bakış açısıyla

yaklaşılır. Bu yaklaşımda bireyin gelişim evreleri doğumundan itibaren geçtiği süreçler göz önünde bulundurulur. Bu yaklaşımda bireylerin biyopsikososyal gelişimleri ön plandadır. Bu yaklaşımda yalnızca alan uzmanı değil, tüm çevre bireyler için işbirliği içerisinde (Nazlı, 2003: s. 140-141).

Türkiye’de psikolojik danışmanlık ve rehberlik çalışmalarının başlangıcı yaklaşık 50 yıllık bir süreçtir. Başlangıçta yalnızca eğitim sistemi içerisinde ele alınan uygulamalar zamanla adalet, endüstri gibi alanlarda da yer bulmaya başlamıştır. Başlangıçtan itibaren ele alınan bakış açıları incelendiğinde ilk olarak rehberlik hizmetlerinin yalnızca özel eğitim desteği ihtiyacı olan çocuklar için yapılan müdahaleler olarak algılanması göze çarpmaktadır. Bu yaklaşım rehberlik hizmetlerinin kapasitesini çok daraltan, potansiyelinden kişilerin faydalanamamasına neden olan dar kapsamlı bir yaklaşımdır. Bundan sonra lise sonrası yaşanan yönlendirme –yöneltme sorununu çare bulacak bir yöntem olarak algılanmıştır. Bu da rehberlik hizmetlerinin alanını daraltan bir bakış açıdır. Sonrasında tüm bu uygulamalar rehberlik hizmetlerinin bir parçası olarak uygulanmaya devam etmiş fakat rehberlik hizmetlerinin farklı alanları olmuşlardır (Yeşilyaprak, 2009: s. 204-205).

Rehberlik hizmetlerinin ne olduğuna dair fikir birliği oluştuğunda okullarda rehberlik hizmetlerinin önemi fark edildiğinde ve eğitim alanına entegre edildiğinde süreç içerisinde iki temel yaklaşım gözlenmiştir. Bunlardan ilki geleneksel yaklaşımdır. Geleneksel yaklaşımın özellikleri incelendiğinde kriz yönelimli olduğu, problemli olan öğrencileri odağa aldığı, bilgi verme ve yönlendirme ekseninde çalıştığı, rehberlik alanında uzman kişinin ön planda olduğu ve müdahalelerde bulunduğu bir yapılanma göstermektedir. Geleneksel yaklaşım öğretimle entegre olmamıştır. Bir sorun olduğunda öğrenme sürecinden bağımsız müdahale eder. Yapılandırılmış bir programı yoktur. Sorun çözme odaklıdır. Son yıllarda rehberlik hizmetlerinde bu bakış açısı yerine gelişimsel yaklaşıma bırakmıştır. Gelişimsel yaklaşım yalnızca problemli bireylere değil tüm bireylere yöneliktir. Gelişimi bir bütün olarak algılar ve bireylerin tüm gelişim alanlarına yönelik yeterlilik kazandırmaya odaklıdır. Programlı ve bütünlük içerisinde eğitim sürecine entegre olmuştur. Var olan potansiyelleri geliştirmeye çalışır. Bireylerin kazanımları ve

gelişimleri değerlendirilir. Böylece rehberlik hizmetleri sınırlı sayıda kişiye hitap eden geleneksel yaklaşımdan tüm bireyleri kapsayan hizmetler bütününe yerini bırakmıştır (Yeşilyaprak, 2015: s. 49-50).

Gelişimsel yaklaşımdan temel alan kapsamlı psikolojik danışma ve rehberlik programı 2006-2007 yıllarında okullarda uygulanmaya başlamıştır. Kapsamlı psikolojik danışma ve rehberlik programı gelişimsel yaklaşımın okullarda uygulanabilir şekilde programlanmış halidir. Bireylerin her gelişim döneminde geçmesi gereken aşamalar ve ulaşmaları gereken belirli yeterlilik alanları vardır. Kapsamlı psikolojik danışma ve rehberlik programına göre okula ve çevreye uyum, kendini kabul, kişilerarası ilişkiler, eğitsel başarı, eğitsel ve mesleki gelişim, güvenli ve sağlıklı yaşam, aile ve toplum alanları bireyler için belirlenmiş yeterlilik ve gelişim alanlarıdır. Yeterlilik alanları birbiri ile ilişkilidir. Bu yeterlilik alanları ile ilişkili programlar ihtiyaçlara göre okullarda uygulanmaktadır. Programlar psikolojik danışmanlar tarafından hazırlanır ama eğitim sürecindeki herkes programların uygulanması konusunda işbirliği içerisindedir. Her yeterlilik alanına ve her yaş düzeyinde belirli etkinlikleri içerirler. Etkinlikler rehberlik hizmetlerinin tüm problem alanlarına hitap eder. Bireylerin eğitsel, kişisel ve mesleki gelişimleri bu sayede desteklenmiş olur (Terzi vd 2009: s. 54-55).

1.1.4. Güncel Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Hizmetleri

2022 yılına gelindiğinde rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri, eğitim sisteminin ayrılmaz bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. “Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim Kurumları Yönetici ve Öğretmenlerinin Norm Kadrolarına İlişkin Yönetmelik” isimli yönetmeliğin 21. maddesinde hangi koşullarda bir okulda rehber öğretmen bulunacağı belirtilmiştir. Bu yönetmeliğe göre ilkokullarda 300 öğrenci, anaokullarında, ortaokullarda ve liselerde 150 öğrenci bulunması durumunda bu okullara 1 rehber öğretmen norm kadrosu verileceği ibaresi yer almaktadır. Ayrıca yatılı/pansiyonlu eğitim kurumlarına öğrenci sayısına bakılmaksızın 1 norm kadro verilmektedir. Bu öğretim kurumlarındaki öğrenci sayılarının 500 ve 500’ün katlarına ulaşması durumunda her seferinde 1 ilave norm kadro daha verilmek durumundadır.

Rehberlik servisi çalışanları tarafından sunulan hizmetler, belli bir sisteme dayanmaktadır. Bu sistem, Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2022) tarafından paylaşılan bir doküman ile açıklanmıştır. Dokümanda rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinin bireysel çalışmalar ve grup çalışmaları olarak ikiye ayrıldığı, her iki bölümün de kendi içerisinde gelişimsel ve önleyici hizmetler, iyileştirici hizmetler ve destek hizmetleri olarak üçe ayrıldığı görülmektedir.

1.1.4.1. Birey Sayısına Göre Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Birey sayısına göre rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri, bireyle ya da grupla olmak üzere iki şekilde işlemektedir. Bireyle rehberlik ya da psikolojik danışma uygulamasında danışan ile bire bir görüşmeler yürütülür. Daha kişisel konular bu şekilde ele alınabilir. Grupla rehberlik ya da psikolojik danışma sürecinde ise ortak konular bir grup öğrenci ile birlikte işlenir ve aynı anda birden fazla kişiye hizmet sunulur (Yurtal, 2014: s. 39).

1.1.4.2. Gelişimsel ve Önleyici Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Okulların rehberlik servislerinde sunulan gelişimsel ve önleyici rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri kendi içerisinde üçe ayrılmaktadır: Bireyi tanıma çalışmaları, bilgi verme çalışmaları, yöneltme ve izleme çalışmaları.

1.1.4.2.1. Bireyi Tanıma Çalışmaları

Bireyi tanıma çalışmalarında asıl amaç bireyin kendisini tanıma sürecine destek olmaktır. Bireyin kendine ilişkin algılarının zenginleşmesi ve gerçekçi hale gelmesi hedeflenmektedir. Bir okul ortamında baş gösteren problemler daha çok öğrenme ile ilişkili olduğundan öğrencinin potansiyelini, ilgilerini ve yeteneklerini bilmek gerekmektedir. Bireyi tanıyıcı çalışmalar gözlem, test gibi dıştan değerlendirmeler ve psikolojik danışma, envanterler, otobiyografi gibi kendi algısına dayalı değerlendirme verilerinin bir sentezini içermektedir. Toplanan verilerin

dosyalanması ve gizliliğinin sağlanması da rehberlik servisin görevleri arasındadır (Kuzgun, 2000: s. 12).

1.1.4.2.2. Bilgi Verme Çalışmaları

Rehberliğin bu boyutu öğrencileri, kendilerini geliştirebilecekleri imkânlardan haberdar etmekle ilgilidir. Amaç öğrencilerin eğitim, iş imkânları ve meslek gibi konularda doğru ve güncel bilgiler edinmelerini sağlamaktır. Bununla birlikte ihtiyaçları olan gelişimsel bilgilerin aktarılması da bu boyut içerisinde ele alınmaktadır. Örneğin cinsel gelişim, verimli ders çalışma gibi konularda onları aydınlatmak da rehberliğin bilgi verme işlevi kapsamında yer alır. Bazı yazarlara göre ölçme ve değerlendirme sonuçlarının öğrenciye iletilmesi de bu hizmetin sınırları içerisinde (Shtertzer ve Stone, 1971; Aktaran: Kuzgun, 2000: s. 12).

ORGM (2022) tarafından paylaşılan “MEB Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Hizmetleri Sunumu “ isimli dokümanda bilgi verme çalışmalarının 3 alanda yürütüldüğü görülmektedir: sosyal duygusal gelişim alanı, akademik gelişim alanı ve kariyer gelişim alanı. Bu gelişim alanları yakın zamanda güncellenmiş olup yakın zamana kadar gelişim alanı ifadesi yerine problem alanı ifadesi kullanılmaktaydı. Tan (1995) öğrencilerin karşılaştığı problem alanlarını üç boyutta gözlemiştir. Bunlar sırasıyla kişisel sosyal problem alanı, eğitsel problem alanı ve mesleki problem alanıdır (Aktaran: Özoğlu, 2007: s. 56).

1.4.1.2.2.1. Kişisel-Sosyal Problem Alanı / Sosyal Duygusal Gelişim Alanı

Kişisel-sosyal rehberlik alanında kişilerin sosyal gelişimleri, iletişim becerileri gibi konularda yaşadıkları problemler ile çalışılmaktadır. Bu problem alanı güncellenerek sosyal-duygusal gelişim alanına dönüştürülmüştür. Sosyal-duygusal gelişim alanı bireyin kendini anlama ve tanıma, kendini kabul etme ve geliştirme, duygularını anlama, kontrol etme ve düzenlemesi, başkalarına karşı anlayış ve kabul, kişiler arası sağlıklı ilişkiler yürütebilmesi için gereken bilgi, tutum ve davranışları kazanabilmesi, kararlar alma ve hedefler oluşturabilme, hedeflerine erişim için emek

harcama, kişisel güvenliğini sağlayabilme, aile ve toplumsal değerler ile doğaya karşı duyarlı bir birey olarak kendini yetiştirmeyi kapsayan gelişim alanıdır (MEB, 2020).

1.4.1.2.2.2. Eğitsel Problem Alanı / Akademik Gelişim Alanı

Eğitsel rehberlik, bireylerin gelişimleri ve gelişimsel ihtiyaçları, ilgi yetenek ve içinde bulunduğu çevre ile şartlara uygun okul ve öğrenme potansiyellerini güçlendirme amacı güden rehberlik alanıdır. Öğrencilerin daha iyi uyum sağlamasını, motivasyonunun artmasını, öğrenmeyi öğrenmesini içeren bir dizi etkinlik burada yer almaktadır. Eğitsel rehberlikte birey yaşam becerilerini geliştirir ve problemlerle baş etme stratejileri elde eder. Okul seçimi, okula uyum, alan seçimleri, başarı, aile danışmanlığı gibi süreçler eğitsel rehberlik kapsamındadır (Karagözoğlu ve Kemertaş, 2004: s. 83).

Eğitsel rehberlik güncellenerek akademik gelişim alanı olarak değiştirilmiştir. Akademik gelişim alanında bireyin öğrenimini sürdürdüğü okul ve çevreye uyum, okul ve sınıf kurallarını içselleştirme, okula aidiyet duygusu geliştirme, akademik çalışmalarında süreklilik, kararlılık ve azim ile ilerlemesi, sorumluluk alabilme, çalışmalarına değer göstermesi ve yaşam boyu öğrenime yönelik uygun anlayış ve sorumluluk bilinci oluşturarak akademik alandaki gelişim ve başarı için gerekli bilgi, beceri ve tutumu oluşturabilmesini kapsayan gelişim alanıdır (MEB, 2020).

1.4.1.2.2.3. Mesleki Problem Alanı / Kariyer Gelişim Alanı

Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin ortaya çıkışının ve gelişiminin öncülüğünü yapmıştır. Eğitim kademesi fark etmeksizin bir psikolojik danışmandan beklenen görevler arasında öğrencilerin meslek ve kariyerlerine yönelik kararlarına rehberlik etmek ve onları desteklemektir (Yeşilyaprak, 2016: s. 5-7).

Mesleki rehberlik alanı, güncel haliyle kariyer gelişim alanı adını almıştır. Bu alan bireyin ilgi, yetenek, değer ve kişilik özelliklerini tanıyıp anlaması, mesleki

alternatifleri görme, mesleklerin gerektirdiği nitelikler ile kendi kişisel özellikleri arasında ilişki kurma, mesleklere yönelik olumlu tutum oluşturma, kariyer bilinci kazanma, iş hayatı ile eğitim arasındaki etkileşimi ve yaşam boyu öğrenmenin kariyer gelişimi için önemini anlamayı barındıran gelişim alanıdır (MEB, 2020).

1.1.4.2.3. Yöneltilme ve İzleme Çalışmaları

Yöneltilme ve izleme çalışmaları bireylerin ilgi, yetenek, ihtiyaçlarına göre kendisine uygun sisteme yönlendirilmesidir. Bu sistem okul, meslek, program, alan olarak gözlenebilir. Yönlendirme hizmeti sunulan bir öğrencinin sonraki süreçte takibinin yapılması ve dönütlerin alınması, gerekli olan durumlarda yeniden rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinden faydalanmasının sağlanması ise izleme çalışmaları kapsamında yapılmaktadır (Yurtal, 2014: s. 38-39).

1.1.4.3. İyileştirici Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

İyileştirici rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri kapsamında bireyle ve grupla psikolojik danışma hizmetleri, psikososyal müdahale ve sevk çalışmaları yapılmaktadır (Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü [ORGM], 2022).

1.1.4.3.1. Psikolojik Danışma Çalışmaları

Psikolojik danışma hizmeti kendini anlamayı, tanımayı ve potansiyellerini fark edip geliştirmeyi isteyen her bireye verilebilen bir yardım hizmetidir. Günlük yaşamda uyum zorluğu yaşayan, kendini yalnız, başarısız veya değersiz hisseden bireylere sorunun kaynağını keşfetme ve çözüm yolları ile baş etme stratejileri kazandırmada yardımcı olmaktadır (Kuzgun, 2000: s. 12-13).

1.1.4.3.2. Psikososyal Müdahale Çalışmaları

Bildirim yükümlülüğü, koruyucu ve destekleyici tedbirler ve intihar alt başlıklarında incelenen psikososyal müdahale çalışmaları, bir kriz anında veya sonrasında yapılan çalışmaları kapsamaktadır. Bir rehberlik servisi çalışanının ihmal, istismar, intihar düşüncesi gibi durumlarla karşılaştığında yapması gereken çalışmalar, psikososyal müdahale çalışmaları başlığında incelenebilir. Öte yandan danışmanlık tedbiri ve eğitim tedbiri almış öğrencilere gerekli hizmetlerin sunulması da bu kapsamda değerlendirilir (ORGM, 2022).

1.1.4.3.3. Sevk Çalışmaları

Sevk çalışmaları, gerekli görüldüğü durumlarda öğrencilerin rehber öğretmenler ve psikolojik danışmanlar tarafından farklı kurum ve kuruluşlara yönlendirilmesini içermektedir. Örnek olarak bir öğrencinin sağlık problemleri sebebiyle hastaneye yönlendirilmesi ya da bir öğrencinin eğitsel değerlendirmesinin yapılması amacıyla Rehberlik ve Araştırma Merkezi'ne yönlendirilmesi verilebilir (ORGM, 2022).

1.1.4.4. Destekleyici Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Okullarda sunulan rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri, yalnızca öğrenciye yönelik değildir. Öğrencinin faydası gözetilerek velilere ve öğretmenlere sunulan hizmetlere müşavirlik ya konsültasyon hizmetleri ismi verilmektedir. Rehberlik ve psikolojik danışma anlayışının tüm kurum ve velilerce benimsenmesini amaçlayan hizmet boyutudur. Bu doğrultuda rehberlik servisi çalışanlarının öğrenci ile ilgili olan bir ya da birkaç kişi ile iş birliği içinde, öğrencinin gelişimini desteklemek amacıyla yürüttüğü her türlü hizmet bu kapsama girmektedir (ORGM, 2022).

Program yönetimi, araştırmalar, çeşitli projeler, okul içerisindeki kurullara ve toplantılara katılma, hizmet içi eğitimlere katılma ve hizmet içi eğitimler verme gibi çalışmalar da destekleyici rehberlik ve psikolojik danışmanlık kapsamında yer alır.

1.1.5. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlıkta Temel İlkeler

Rehberlik uygulamalarında amaç ve hedeflere ulaşabilmek adına belirli ilkeler doğrultusunda çalışmalar yapılır. Aşağıda bu ilkelere değinilmiştir (Erkan, 2014: s. 8-9).

1. Rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinde bireylerin özgünlüğü ve saygıya değer oluşu esastır.
2. Rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinden yararlanmak gönüllülük gerektirir.
3. Rehberlik ve psikolojik danışmanlık uygulamalarında gizlilik korunur.
4. Rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinde uygulamaların etkili olması için tüm vre işbirliği içerisinde olmalıdır.
5. Rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri herkese yöneliktir.
6. Rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri kişilerin tüm yönleriyle gelişmesine yöneliktir.
7. Rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri hangi yaşta ihtiyaç olursa o zaman ulaşılabilir.
8. Rehberlik ve psikolojik danışmanlık uygulamalarında bireysel farklılıklar ve zgnlklere saygı duyulur.
9. Rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri, planlı, sistematik ve profesyoneldir.
10. Her kişinin ve kurumun rehberlik ve psikolojik danışmanlık ihtiyaçları farklılık gösterir.
11. Rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri eğitimin bir parçasıdır.

1.2. UZAKTAN EĞİTİM

1.2.1. Eğitimin Tanımı

İnsanlara eğitimin tanımı sorulduğunda alınan cevaplar, zaman içerisinde ve kişiden kişiye değişiklik gösterebilmektedir. İlkokul çağındaki bir çocuk için eğitim, öğrenmeye yardımcı bir araç olarak tanımlanabilirken ortaokul veya lise çağındaki bir çocuk için eğitim, iş bulmak için tamamlanması gereken bir süreç olarak tanımlanabilir. Farklı kişilerden alınabilecek pek çok farklı cevap olduğu için eğitim, tek bir tanım ile açıklanması zor olan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Sewell ve Newman, 2014: s. 3).

Bir bilim olarak eğitim kavramını açıklamak amacıyla farklı uzmanlar tarafından farklı tanımlamalar yapılmıştır. Bunlardan bazıları şu şekildedir:

- “İnsan davranışında yetenek, istidat, karakter ve bilgi bakımından belli gelişmeler sağlamak amacıyla yürütülen etkiler sistemi” (Başaran, 1978: s. 18).
- “Bireyin davranışlarında kendi yaşantıları yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme süreci” (Ertürk, 1984: s. 12).
- “İnsanı belirli amaçlara göre yetiştirme süreci” (Fidan, 2012: s. 4).
- “Çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme, terbiye” (TDK, 2021).

Eğitim kavramının net bir sınırı olmaması sebebiyle hem yerli kaynaklarda hem de yabancı kaynaklarda bu ve benzeri pek çok tanımla karşılaşmak mümkündür (Akıncı, 1998: 1). Pek çok farklı tanım olmasına karşın bütün bu tanımlar incelendiğinde eğitimle ilgili birkaç temel özellik dikkat çekmektedir. Yapılan tanımlardan hareketle eğitimin bir süreç olduğu, bireyde istendik yönde bir davranış değişikliğine yol açtığı, gelişim ile sonuçlandığı, etkilerinin nispeten kalıcı izli olduğu söylenebilir (Koçak, 2014: s. 6).

Eğitim, genel yapısı itibariyle ikiye ayrılmaktadır: formal eğitim ve informal eğitim. Farklı eğitim tanımları incelendiğinde yapılan tanımların genelde formal eğitimin özelliklerini içerdiği görülmektedir. Formal eğitim, belirli bir kurumda, bir plan dahilinde yürütülen düzenli ve amaçlı eğitim uygulamalarına verilen isimdir. İnfomal eğitim ise formal eğitimden farklı olarak belirli bir amaca yönelik olmayan, günlük hayat içerisinde kendiliğinden gerçekleşen, istendik ya da istenmedik davranışların kazanılması ile sonuçlanabilen eğitim türüdür (Koçak, 2014: s. 6). Bu bilgiler doğrultusunda eğitim denilince akla öncelikle formal eğitimin geldiği sonucuna ulaşılabilir.

Formal eğitimde süreci yöneten bir öğretmen bulunmaktadır. Öğretmen, sürecin planlayıcısı, uygulayıcısı ve izleyicisidir. Eğitim süreci, başlangıç aşamasından bitiş aşamasına dek kontrollü bir ortamda sürdürülür. Süreç içerisinde veya süreç sonunda değerlendirme yapılır. Bu özelliklerinden yola çıkarak okullarda verilen eğitimin formal bir eğitim olduğu sonucuna ulaşılabilir. Halk eğitim merkezi, yabancı dil kursları, ehliyet kursları, askeriye gibi farklı kurumlarda verilen eğitimler de formal eğitim kapsamında değerlendirilebilir (Fidan, 2012: s. 4-5).

Koçak (2014: s. 6), formal eğitimin üç farklı grupta incelenebileceğini belirtmiştir. Bunlar örgün eğitim, yaygın eğitim ve sargın eğitimdir. Örgün eğitim, belirli bir amaca göre hazırlanmış, belirli yaştaki bireylere okul çatısı altında verilen eğitimdir. Yaygın eğitim, örgün eğitim sistemine dâhil olmamış ya da örgün eğitim sisteminden ayrılmış bireylere, ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda sunulan eğitim hizmetlerini kapsamaktadır (Taymaz, 1978: s. 38). Sargın eğitim ise örgün ve yaygın eğitimden bağımsız olarak bireylerin kendi aralarında yaptıkları beceri eğitimlerine verilen isimdir (Koçak, 2014: s. 6).

Tablo 1. Eğitim Türlerinin Özellikleri Bakımından Karşılaştırılması

	Örgün Eğitim	Yaygın Eğitim	Sargın Eğitim	İnformal Eğitim
Davranış	İstendik ve olumlu davranışların kazandırılması hedeflenir.	İstendik ve olumlu davranışların kazandırılması hedeflenir.	İstendik ve olumlu davranışların kazandırılması hedeflenir.	Belirli bir amacı olmadığından istendik veya istenmedik davranışlar kazanılabilir.
Plan, Program	Planlı ve programlı olarak uygulanır.	Planlı ve programlı olarak uygulanır.	Planlı ve programlı olarak uygulanır.	Belirli bir plan ve program bulunmamaktadır.
Ortam	Eğitim uygulamaları için hazırlanmış sınıf, laboratuvar gibi ortamlarda yapılır.	Eğitim uygulamaları için hazırlanmış kurs, atölye gibi ortamlarda yapılır.	Kesin olarak belirlenmiş bir eğitim ortamı bulunmamaktadır.	Kesin olarak belirlenmiş bir eğitim ortamı bulunmamaktadır.
Öğretmen	Eğitim sürecine profesyonel bir eğitici rehberlik eder.	Eğitim sürecine profesyonel bir eğitici rehberlik eder.	Eğitim sürecine profesyonel bir eğitici rehberlik edebilir.	Eğitim sürecinde bir uzman bulunmamaktadır.
Zaman	Yılın belirli dönemlerinde, haftanın belirli günlerinde ve belirli saatlerde sunulur.	İlgi ve ihtiyaçlara göre farklı dönemlerde, günlerde ve saatlerde sunulabilir.	Belirli bir sınırlama mevcut değildir.	Belirli bir sınırlama mevcut değildir.
Yaş	Yalnızca belli yaş gruplarına yönelik olarak kademeli şekilde uygulanır.	Yaştan bağımsız olarak ilgi ve ihtiyaçlara göre herkese uygulanabilir.	Yaştan bağımsız olarak ilgi ve ihtiyaçlara göre herkese uygulanabilir.	Öğrenme süreci yaştan bağımsız olarak gelişigüzel şekilde gerçekleşir.

Yukarıda yer alan tabloda eğitimin türlerinin farklı özellikler bakımından karşılaştırılması yapılmıştır.

1.2.2. Uzaktan Eğitimin Nedir?

Eğitim anlamı ve önemi zamana bağlı olarak değişiklikler göstermiştir. Anlam ve önem konusundaki değişikliklere eşlik eden diğer bir faktör de eğitimde kullanılan yöntem ve tekniklerdir. Geleneksel anlamda eğitim, belli bir ortamda, belli bir zaman dilimi içerisinde sürdürülen faaliyetlerden oluşmaktaydı. Ancak özellikle son dönemdeki teknolojik gelişmelerle birlikte, geçmişte eğitimin özel bir türü olarak değerlendirilen uzaktan eğitim, günümüzde eğitimin en hızlı büyüyen ve ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Uzaktan eğitimin genel özelliklerini göz önünde bulundurarak şu şekilde bir tanım yapılabilir: Öğrenen ve öğreticinin aynı ortamda bulunma zorunluluğunun ortadan kalktığı, hatta öğrenen ve öğreticinin öğrenme sürecine eş

zamanlı olarak katılmasının gerekliliğinin dahi bulunmadığı öğretim yöntemi (Gunawardena ve McIsaac, 2003: s. 355).

Uzaktan eğitim farklı formlarda karşımıza çıkmaktadır. Uzaktan eğitim hizmetlerinin sunulmasında geçmişten günümüze dergiler gibi basılı yayınlar, radyo, televizyon, internet gibi farklı yöntemler kullanılmıştır. Ancak yalnızca bu yöntemler ile bilgi aktarımı yapılması, ilgili sürecin uzaktan eğitim olarak tanımlanması için yeterli değildir. Keegan (1980: s. 5), uzaktan eğitimin altı temel özelliği tanımlamıştır:

- Öğretici ve öğrenenin farklı ortamlarda bulunması,
- Bir eğitim kurumu veya kuruluşunun sürece etkisi,
- Öğretici ve öğrenenin medya aracılığıyla bağlantı sağlaması,
- Çift yönlü iletişim,
- Gruplar halinde öğrenmek yerine bireysel olarak öğrenmek,
- Endüstrileşmiş formda eğitim.

1.2.3. Uzaktan Eğitimin Tarihçesi

Uzaktan eğitimin geçmişi 18. yüzyıla kadar uzanmaktadır. O dönemlerde mektup aracılığı ile başlamış olan uzaktan eğitim hizmetleri, farklı alanlarda verilmeye devam etmiştir. İngiltere’de yoğunlaşan bu uygulamalar, Amerika için örnek teşkil etmiştir ve 1883 yılında Amerika’da Mektupla Eğitim Üniversitesi kurulmuştur. İngiltere ve Amerika dışında bu alanda öncü ülkelerden diğerleri ise Almanya ve Fransa’dır. Zaman geçtikçe ilerleyen teknoloji ile birlikte önce radyo aracılığıyla sesli yöntemlerle, sonra da televizyonlar aracılığıyla görsel olarak uzaktan eğitim hizmetleri sunulmaya devam edilmiştir. Günümüzde internet teknolojilerinin gelişmesi ve yaygınlaşmasıyla birlikte başta gelişmiş ülkeler olmak üzere Dünya’nın pek çok yerinde uzaktan eğitim hizmeti aktif olarak sunulmakta ve milyonlarca insan bu hizmetten faydalanmaktadır (Kırık, 2014: s. 80-84).

Ülkemizde uzaktan eğitim hizmetleri, pek çok Avrupa ülkesine kıyasla daha geç tanınmıştır. Fakat son yıllarda Anadolu Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi ve

Atatürk Üniversitesi gibi üniversitelerin uzaktan eğitim konusunda ciddi girişimleri olmuştur. Pek çok öğrenci, bu üniversitelerin sunduğu ön lisans, lisans ve lisansüstü düzeydeki eğitimlerden faydalanmakta ve bunu uzaktan eğitim yöntemiyle gerçekleştirmektedir (Kırık, 2014: s. 85-86).

1.2.4. Uzaktan Eğitimin Avantajları ve Dezavantajları

Uzaktan eğitim, özellikleri bakımından yüz yüze eğitimle kıyaslandığında çeşitli avantajlara ve dezavantajlara sahiptir. Konuya ilişkin Brezilya’da yürütülen bir çalışmada öğrencilerden alınan dönütler doğrultusunda uzaktan eğitimin öğrencilere esneklik sağladığı, ders içeriklerinin yüz yüze eğitime kıyasla daha ulaşılabilir olduğu ve maliyet olarak yüz yüze eğitimden çok daha ucuza eğitim hizmetlerine ulaşma imkânı sunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu avantajların yanı sıra öğrenciler, dersleri takip edecek öz disipline sahip olmadıkları takdirde uzaktan eğitimden faydalanma konusunda problemler yaşadıklarını ve eğitim sürecinde soru sormak istediklerinde bunu yüz yüze eğitimde olduğu gibi anlık olarak gerçekleştiremediklerini belirtmişlerdir (Oliveira vd 2018: s. 147-148).

Uzaktan eğitim hizmetlerinin öğrenciler açısından avantajları ve dezavantajları olduğu gibi bu hizmeti sunan kurumlar açısından da olumlu ve olumsuz yönleri mevcuttur. Araştırmada aynı zamanda eğitim hizmetini sunan kurumların uzaktan eğitime ilişkin görüşlerine de yer verilmiştir. Buna göre uzaktan eğitim hizmeti sunan kurumlar bu hizmetin düşük maliyetli olması, fiziksel bir ortama ihtiyaç duyulmaması ve bir ders içeriği ile pek çok sınıfa ve öğrenciye ulaşılabilmesi gibi avantajlara sahip olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte eğitim sürecinin kalitesinin düşmesi, yüz yüze eğitime kıyasla öğrenciye verilen geri bildirim sürelerinin uzaması, öğreticilerin uzaktan eğitim hizmetlerini sunarken çeşitli güçlükler yaşamaları ve kültürel açıdan uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime kıyasla daha az etkili olduğuna dair bir bakış açısı bulunması gibi dezavantajların da bu hizmeti veren kurumlar tarafından bildirilmiştir. Uzaktan eğitim her ne kadar gelişmeye ve yaygınlaşmaya devam etse de yakın gelecekte yüz yüze eğitimin yerini alacağını söylemek mümkün değildir (Oliveira vd 2018: s. 148-150).

Kırık (2014: s. 91-92) tarafından yapılan araştırmada uzaktan eğitim hizmetlerinin gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde sıklıkla başvurulan bir yöntem olduğu, bu hizmet sayesinde farklı imkânsızlıklar sebebiyle örgün eğitimde başarı sağlayamayan öğrencilerin eksikliklerinin giderilebileceği belirtilmiştir. Günümüzde uzaktan eğitim ile üniversite mezunu olmak mümkündür. Ülkemizde de yaygın olarak kullanılan bu hizmetlerin eğitimde fırsat eşitliğini sağlama konusunda faydalı olduğu düşünülmektedir.

1.2.5. Uzaktan Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri

Pandemiyle birlikte eğitim-öğretim hizmetlerinin geçici süreliğine uzaktan eğitim yöntemiyle sunulmuş olması, rehberlik hizmetlerini de etkilemiştir. Bu süreçte psikolojik danışmanlar ve rehber öğretmenler, çeşitli yöntem-teknikler ve farklı yazılımlar kullanarak rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerini sunmuşlardır. Genelde bilgisayar ortamında, bazen ise telefonlar aracılığı ile sunulan bu hizmetlerin uzaktan eğitim içerisinde kendine has bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu konuda yapılan farklı araştırmalar bulunmaktadır. Özer (2020: s. 55), Özellikle bu dönemdeki hizmetlerin daha çok uyum ve kişisel gelişim üzerine yoğunlaştığını tespit etmiştir. Pandemi sürecinin alışlagelmişin dışında bir süreç olduğu düşünüldüğünde uyum konusundaki çalışmalara sık rastlanılması doğal olarak görülmektedir. Bununla birlikte kriz döneminde evlere kapanan insanlardan bazıları, bu kriz dönemini bir fırsata çevirerek kişisel gelişimleri üzerine odaklanmışlardır. Bu da krizin insanlar üzerindeki etkisinin farklı olduğu konusunda bize bir fikir vermektedir.

Uzaktan eğitim sürecinde psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerine de yer verilmesi, öğrencilerin bu süreci sağlıklı atlatabilmeleri açısından önemli olmuştur. Rehberlik servisleri tarafından sunulan baş etme yöntemleri, psikolojik sağlamlık çalışmaları, kaygı çalışmaları gibi etkinlikler ile öğrencilerin iyi oluş halleri uzaktan eğitim süreci boyunca desteklenmeye çalışmıştır. Bu süreç boyunca psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerine ulaşma konusunda bir sorun yaşamayan

öğrencilerin, pandemi sürecinin getirdikleri olumsuzluklardan daha düşük düzeyde etkilendikleri düşünülmektedir.

Tarihsel gelişimi boyunca daha çok yüz yüze eğitim kısmında öne çıkan psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetleri, pandemi süreci ile birlikte hızlı bir dijitalleşme döneminden geçen eğitim süreçleriyle beraber çevrimiçi dünyaya taşınmıştır. Bu süreçte rehber öğretmenlerin ve psikolojik danışmanların kazandıkları farklı becerilerin ve öğrendikleri farklı yazılımların kariyerleri boyunca onlara faydalı olacağı ve gerekli olduğu takdirde yüz yüze rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerini desteklemek amacıyla bu hizmetin çevrimiçi olarak da sunulabileceği düşünülmektedir.

1.2.6. Türkiye’de Covid-19 Süreci ve Uzaktan Eğitim

2019 yılının sonlarında, Çin’in Wuhan kentinde ortaya çıkan ve kısa sürede tüm Dünya’ya yayılan Covid-19 virüsü, bir pandemiye dönüşmüştür. Hastalığın yayılmasını engellemek amacıyla çeşitli önlemlerin alındığı bu dönemde okullar da geçici olarak kapatılmıştır. Okulların kapalı olduğu süreçte eğitim-öğretim hizmetlerine uzaktan eğitim yoluyla devam edilmiştir. Ülkemizde uzaktan eğitim uygulamaları temel olarak televizyonlar ve internet aracılığıyla sağlanmıştır.

Normal koşullarda çeşitli sebeplerle yüz yüze eğitime devam edemeyen öğrenciler için eğitim süreçleri içerisinde kalmaya imkân tanıyan ve bir bakıma fırsat eşitliği sağlanmasına yardımcı olan uzaktan eğitim yöntemi, pandemi sürecinde bu işlevini yerine getirememiştir. Ülkemizde mevcut olan dijital uçurum sebebiyle bazı öğrenciler verimli bir uzaktan eğitim süreci geçirirken bazıları, sunulan bu hizmete erişim dahi sağlayamamışlardır (Gencer vd. 2021: s. 30-31). Bu duruma örnek olarak Covid-19 Bilgi ve İletişim Ağı Projesi kapsamında Türkiye’deki illerin tamamından toplamda 2000 köy muhtarı ile görüşmelerin sonuçları gösterilebilir. Görüşmelerden elde edilen veriler doğrultusunda köy okullarında eğitim alan öğrencilerin yaklaşık %60’ının uzaktan eğitim için gerekli donanımlara sahip olmadığı öğrenilmiştir (Ergün ve Arık, 2020: s. 45).

Pandemi süreci boyunca Türkiye’deki okulların açık-kapalı olma durumlarına ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 2. *Pandemide Türkiye’deki Eğitim ve Öğretim Hizmetlerinin Durumu*

Tarih Aralığı	Eğitim ve Öğretim Hizmetlerinin Durumu
16.03.2020 – 19.06.2020	Uzaktan Eğitim
20.06.2020 – 30.08.2020	Yaz Tatili
31.08.2020 – 20.09.2020	Uzaktan Eğitim
21.09.2020 – 15.11.2020	Kısmi Olarak Yüz Yüze Eğitim (Belirli sınıflar, sınırlı saatler)
16.11.2020 – 22.11.2020	Ara Tatil
23.11.2020 – 22.01.2021	Uzaktan Eğitim
23.01.2021 – 14.02.2021	Yarıyıl Tatili
15.02.2021 – 28.04.2021	Kısmi Olarak Yüz Yüze Eğitim (Düşük Riskli Şehirler/Köyler)
29.04.2021 – 16.05.2021	Uzaktan Eğitim
17.05.2021 – 06.06.2021	Kısmi Olarak Yüz Yüze Eğitim (Belirli sınıflar)
07.06.2021 – 18.06.2021	Yüz Yüze Eğitim (Sınırlı saatler)
19.06.2021 – 05.09.2021	Yaz Tatili
06.09.2021 – Günümüz	Yüz Yüze Eğitim

Tablo incelendiğinde ülkemizde 16 Mart 2020 tarihinden başlayıp dönem sonuna kadar devam eden bir uzaktan eğitim dönemi olduğu görülmektedir. Sonraki eğitim ve öğretim yılında ise yüz yüze eğitime geçiş girişimleri olmuştur. Farklı dönemlerde, belirli sınıf düzeylerindeki öğrenciler için sınırlı sayıda ders işlenmek koşuluyla yüz yüze eğitim uygulamaları yapılmıştır. Nüfusun az olduğu kırsal kesimlerde ve hastalık riskin daha düşük olduğu illerde eğitim ve öğretim hizmetleri, hastalık öncesinde olduğu gibi yürütölmeye çalışılmıştır. Fakat farklı dönemlerde Covid-19 vakalarında görölen artıştan dolayı yüz yüze eğitimde süreklilik sağlanamamıştır.

TÜSİAD'ın hazırladığı Covid-19 Etkisinde Türkiye'de Eğitim isimli raporda yüz yüze eğitime verilen aranın çeşitli riskleri beraberinde getirdiği vurgulanmaktadır. Okul terki ve öğrenme kayıpları, pandemi sürecinin en belirgin riskleri arasında yer almaktadır. Okul terkinin önüne geçilmesi ve öğrenme kayıplarının telafi edilmesi için yapılan çalışmaların yanında çocukların iyi olma halleri de mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır. İyi olma halinin sağlanması, çocuklarla ilgili tek bir faktöre odaklanmak yerine (eğitim gibi) maddi durumunun, sağlığının, ev ortamındaki huzurunun, çevresinin aynı anda iyi olması için çabalamayı gerektirmektedir (Gencer vd. 2021: s. 40-41).

1.3. LİTERATÜR TARAMASI

Bu bölümde, rehberlik ve psikolojik danışmanlık, eğitim ve covid-19 kavramlarıyla ilişkili olarak yurt içinde ve yurt dışında yapılan bazı çalışmalardan örnekler yer almaktadır.

1.3.1. Yurt İçi Literatür

Ulusoy ve Cihangül (2021: s. 195) bir kriz dönemi olarak değerlendirilen Covid-19 salgını sürecinde psikolojik danışmanların krize müdahale deneyimlerini incelemişlerdir. Rehberlik ve araştırma merkezlerinde ve devlet okullarında çalışan toplamda 20 katılımcının yer aldığı nitel çalışmanın sonucunda teknolojik, mesleki, ailevi ve psikolojik faktörler sebebiyle psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetleri sunulurken güçlükler yaşandığı tespit edilmiştir. RAM ve devlet okulu çalışanları krize yönelik anlamlandırma çalışmaları ve görüşmeler yaptıklarını belirtmiş ve duygu yönetimi ile başa çıkma becerileri üzerine çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Kriz durumlarında daha etkili hizmet sunabilmek adına bu konuda eğitimlerin alınması, teknolojik açıdan gerekli desteğin sağlanması, lisans eğitimi ve iş birliği konularında öneriler sunulmuştur.

Yaşları 23-33 arasında değişen 6'sı yüksek lisans, 6'sı doktora öğrencisi olmak üzere toplamda 12 psikolojik danışmanın katıldığı bir çalışmada covid-19 sebebiyle

bireyle psikolojik danışma uygulamaları dersini uzaktan almak durumunda kalan katılımcıların kolaylaştırıcı ve zorlaştırıcı olarak tanımladıkları olaylar incelenmiştir. Araştırmacılar, çevrimiçi psikolojik danışma için oturumların planlanması ve yürütülmesi, psikolojik danışma ilişkisi, psikolojik danışma becerileri, psikolojik danışma müdahaleleri, etik konular ve pandemi olmak üzere toplamda 6 temaya ulaşmıştır. Öte yandan çevrimiçi süpervizyon için süpervizyonun planlanması ve yürütülmesi, süpervizyon ilişkisi ve pandemi olmak üzere 3 tema tespit edilmiştir. Kolaylaştırıcı ve zorlaştırıcı faktörlerin açıklandığı araştırmanın sonucunda psikolojik danışmanların, çevrimiçi yöntemle psikolojik danışma hizmeti sunmaya yönelik yetkinliklerinin artırılmasıyla zorlaştırıcı faktörlerin etkisinin kaybolabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Bu noktada, psikolojik danışmanları eğiten kişilerin belirgin adımları atmasının gerekliliği vurgulanmaktadır (Özyiğit ve Atik, 2021: s. 253-274).

Sarı ve Nayır (2020: s. 961), salgın döneminin eğitim açısından çeşitli sorunları beraberinde getirdiğini ifade etmişlerdir. Araştırmacılar bu sorunları Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü (OECD), Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) ve Dünya Bankası raporlarını inceleyerek 5 tema altında toplamışlardır: Öğrenme-öğretme sürecine ilişkin sorunlar, paydaşlardan kaynaklanan sorunlar, teknolojik sorunlar, sağlık sorunları ve diğer sorunlar. Salgın süreci, farklı konularda sorunları beraberinde getirirse de eğitim açısından çeşitli fırsatların ortaya çıkmasını da sağlamıştır. Salgının beraberinde getirdiği çeşitli önlemler ve yeni yaklaşımlar, eğitim sistemlerinin incelenmesi ve temel yaklaşımlarından uzaklaşan yöntemlerin günümüze uyarlanması için bir fırsat oluşturmaktadırlar.

Bozkurt (2020: s. 112), covid-19 pandemisinin alışlagelmişin dışında yaşantılara yol açtığını ve hayatımızın her alanını etkilediğini ifade etmiştir. Eğitimin de etkilenen alanlardan biri olduğunu belirten araştırmacı, acil uzaktan eğitim, uzaktan eğitim, eğitim teknolojileri, dijital veriler ve etik, dijital yeterlilikler gibi pek çok farklı kavramı açıklamıştır. Bununla birlikte eğitimin devamlılığını sağlamak amacıyla geniş çaplı yeniliklere ve planlamalara gereksinim duyulduğu araştırma sonucu olarak vurgulanmıştır.

Uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin, eğitim sistemi içerisinde süreci tamamlamadan çıkmaları (drop out), olumsuz bir durum olarak karşılanmaktadır. Bu durumun yaşanmasının önüne geçmek adına destek hizmetleri sunulmaktadır. Psikolojik danışmanlık da bu destek hizmetleri kapsamında yer almaktadır. Yürütülen araştırmada üniversitelerde sunulan rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri incelenmiş olup bu hizmetlerin senkron-asenkron şekilde veya yüz yüze sunulduğu tespit edilmiştir. Öğrencilere en sık sunulan hizmetlerin uyum çalışmaları, yüz yüze psikolojik danışmanlık hizmetleri ve kişisel gelişime yönelik çalışmalar olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Özer, 2020: s. 55).

Durak, Çankaya ve İzmirli (2020: s. 788-789) Covid-19 pandemisi sürecinde ülkemizdeki üniversitelerin uzaktan eğitime geçişte yaptıkları uygulamalar üzerine bir araştırma yürütmüşlerdir. Bu konuda bilgi edinmek amacıyla üniversitelerde çalışan ve acil uzaktan eğitim sürecinde sorumluluğu bulunan kişilerden Google Formlar aracılığı ile veri toplanmışlardır. 33 farklı üniversiteden katılımcılara ulaşan araştırmacıların elde ettikleri sonuçlara göre bu üniversiteler içerisinde YÖK'ün tavsiyesi doğrultusunda tüm derslerini eşzamanlı olarak yürütebilen üniversite sayısı yalnızca 6 ile sınırlı kalmıştır. Araştırmanın bulguları incelendiğinde katılımcıların büyük çoğunluğunun, uzaktan eğitimin yaygınlaşmasını bir gereklilik olarak gördüğü bilgisine ulaşılmıştır. Süreç içerisinde katılımcıları en çok zorlayan konulardan birinin öğretim elemanlarının eğitim süreci olduğu; pek çok öğretim elemanının, uzaktan canlı dersler ile eğitim sürecini yürütmeye hazır olmadığı görülmüştür.

Pandemi sürecinde eğitim hizmeti sunan sınıf öğretmenlerinin karşılaştığı problemleri incelemek amacıyla bir araştırma yapan Saygı (2021: s. 109-127), tarama modeliyle yürüttüğü çalışmada Karatay ilçesinde görev yapan sınıf öğretmenlerinden 40 tanesi ile çalışmıştır. Bu araştırma sonucunda süreç içerisinde öğretmenlerin en sık karşılaştığı problemlerin teknolojik yetersizlikler, ölçme ve değerlendirme sürecindeki problemler ve öğrenci katılımı konusundaki problemler olduğu tespit edilmiştir. Buna ek olarak katılımcıların, lisans eğitimleri sırasında uzaktan eğitim süreçlerinin yönetilmesine ilişkin herhangi bir eğitim almadıkları da anlaşılmaktadır.

Bayburtlu (2020: s. 131), yaptığı araştırma kapsamında Antalya ilinde görev yapan 30 Türkçe dersi öğretmenini ile görüşmüştür. Çalışmaya katılan öğretmenlerin %87'si, pandemi süreci boyunca ders anlatmak ve öğrencilerle etkileşimde kalmak amacıyla çeşitli mesajlaşma ve video ders uygulamalarını kullanmışlardır. Katılımcılar, EBA uygulamasının bağlantı sorunlarının süreci olumsuz etkilediğini, fakat bu olumsuzlukların zamanla azaldıklarını ifade etmiştir. Süreci olumsuz etkileyen diğer faktörler ise velilerin ve öğrencilerin uzaktan eğitim sürecine katılım düzeyleridir. Her iki ebeveynin çalıştığı de çalıştığı ailelerde öğrencilerin eğitim süreçleri yeterince takip edilememiştir. Katılımcıların sunduğu EBA altyapısının güçlendirilmesi, Türkçe öğretmenlerine yönelik dijital materyal geliştirme eğitimlerinin verilmesi gibi farklı tavsiyeler ile sürecin daha verimli bir şekilde ilerleyebileceği düşünülmektedir.

2020 yılında Gaziantep ilinde bulunan devlet okullarında okuyan 80 öğrenci, bu şehirdeki devlet okullarında görev yapan 80 öğretmen ve yine bu şehirdeki devlet okullarında öğrencisi bulunan 80 veli ile yürütülen nitel bir araştırmada uzaktan eğitimin etkililiği araştırılmıştır. Salgının yayılmasını önlemek amacıyla alınan önlemler kapsamında geçici olarak kapatılan okulların yerini dolduran ve eğitim-öğretim hizmetlerinin tümüyle durmasının önüne geçen uzaktan eğitim uygulamaları, faydalı olmakla birlikte çeşitli sınırlılıklara da sahiptir. Kısıtlı etkileşim, öğrencilerin pasif kalması, bireysel farklılıklar konusunda avantajlı olmaması ve teknolojik araç gereçlerle ilgili problemler, uzaktan eğitim uygulamalarının yüz yüze eğitime kıyasla geride kaldığı alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konuda alt yapının geliştirilmesi, fırsat eşitliğinin sağlanması, uzaktan eğitim sürecinde kullanılabilecek materyallerin arttırılması ve iyileştirilmesi gibi çalışmalar, sunulan uzaktan eğitim hizmetinin kalitesini artırabilir (Başaran vd. 2020: s. 368).

Covid-19 salgının ülkemizde başlamasını takip eden süreçte yüz yüze eğitim uygulamalarının yerini uzaktan eğitim uygulamaları almıştır. Uzaktan eğitim hizmetlerinin durumunu belirlemek amacıyla yapılan nitel araştırmada Ankara ilinde bulunan bir özel okuldaki öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonucunda öğretmenlerin sürece kolaylıkla uyum sağladıkları ve süreci başarılı bir şekilde yürüttükleri tespit edilmiştir. Katılımcılar, uzaktan eğitimin dersi daha hızlı anlatabilme, dersin daha az

bölünmesi gibi olumlu özellikleri olduğunu belirtirken ekran karşısında geçirilen süre ve yüz yüze olmama durumunu da olumsuz özellikler olarak ifade etmişlerdir (Alper, 2020: s. 45).

Türker ve Dünder (2020: s. 323), yaptıkları araştırmada lise öğretmenlerinin Eğitim Bilişim Ağı (EBA) ile yürüttükleri uzaktan eğitim hizmetlerine ilişkin görüşlerini tespit etmeyi hedeflemişlerdir. Nitel yöntemle yürütülen bu araştırmada EBA kullanılırken sıklıkla karşılaşılan sorunların internetle ilişki sorunlar, teknolojik donanımların yetersiz kalması ve öğretmenlerin teknoloji konusundaki bilgi eksiklikleri olduğu görülmüştür. Öte yandan EBA'nın zengin içerik yapısına sahip olması, canlı ders yapılabilen bir platform olması, öğrencilerle soru paylaşımı yapmaya imkân tanınması gibi özellikleri, platformun güçlü yönleri olarak dikkat çekmektedir.

Covid-19 pandemisi döneminde yürütülen uzaktan eğitim hizmetleri konusunda Milli Eğitim Müdürlüğü yetkililerini, okul idarecilerini, öğretmenleri, psikolojik danışmanları, öğrencileri, velileri ve öğretim üyelerini kapsayacak şekilde bir çalışma yürüten Özdoğan ve Berkant (2020: s. 13), toplamda 137 katılımcı ile görüşmüşlerdir. Nitel araştırma yöntemini kullanan araştırmacılar, uzaktan eğitimin zaman ve mekân konusunda özgürlük sunma, derslerin tekrar izlenebilme özelliği, eğitimin sürekliliğinin sağlanması ve sağlık açısından gerekli mesafenin korunması konularında avantaj sağladığını tespit etmişlerdir. Motivasyon düşüklüğü, ölçme ve değerlendirme uygulamalarının eksikliği, teknolojik araçlara ulaşmada güçlük yaşayan öğrencilerin varlığı, teknolojik altyapı eksiklikleri ve etkileşimin yetersiz oluşu ise uzaktan eğitimin dezavantajları olarak görülmektedir. Katılımcılar, bu dezavantajların giderilmesi ve daha etkili bir eğitim hizmetinin sunulabilmesi için fırsat eşitliğinin sağlanması, altyapının güçlendirilmesi, ders sayılarının azaltılması ve etkileşimin artırılması şeklinde çözüm önerilerinde bulunmuşlardır.

İlkokul öğretmenlerinin denetim odakları ile tükenmişlikleri arasındaki ilişkinin incelendiği ve 60'ı kadın, 52'si erkek olmak üzere toplamda 112 kişinin katıldığı bir araştırmada denetim odağı puanları ile tükenmişlik arasında ilişki

bulunmuştur. Çalışmada kadınların denetim odağı puanlarının erkeklere kıyasla daha yüksek olduğu, yani kadınların daha çok dış denetimli oldukları görülmektedir (Tümekaya, 2000: s. 61-68).

Toplamda 347 öğretmen adayıyla yapılan bir araştırmada katılımcıların denetim odakları ile öz yeterlik inançları arasında bir ilişki olup olmadığı incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda iki değişken arasında negatif yönde bir ilişki tespit edilmiştir. Ayrıca denetim odağı puanlarının cinsiyete göre bir değişim göstermediği sonucuna ulaşılmıştır (Mutlu Yener, 2018: s. 7-8).

1.3.2. Yurt Dışı Literatür

Covid-19 pandemisi sebebiyle okulda sunulan eğitim öğretim hizmetleri, hızlı bir şekilde uzaktan eğitim yöntemine geçiş yapmak zorunda kalmıştır. Bu geçiş sırasında öğrencilerin sosyal ve duygusal ihtiyaçları, eğitsel ihtiyaçlarına kıyasla arka planda kalmıştır. Uzaktan eğitimi gelecekte tekrar tecrübe edebileceğimiz göz önünde bulundurulduğunda okul psikolojik danışmanlarının bu eşsiz süreci iyi şekilde analiz etmesi önemli görülmektedir. Yürütülen bu durum çalışmasında Batı Amerika'daki öğrencilerin uzaktan eğitim süreçlerine ilişkin karşılaştıkları engeller ve beklentileri incelenmiştir. Araştırma boyunca sınıflarda gözlemler yapılmış ve görüşmeler düzenlenmiştir. Yapılan analiz sonucunda güçlükler teması (çevrimiçi öğrenme kategorisi ve okul dışı kategorisi), ihtiyaçlar teması (topluluk kategorisi ve öğrencilerin sesi kategorisi) ve iletişim teması isminde üç tema elde edilmiştir. Bulguların ışığında, okul psikolojik danışmanlarının öğrenci ihtiyaçlarını duyurma, onların karşılaştıkları engelleri aşmalarına yardımcı olma ve uzaktan eğitim süreçlerini iyileştirmede öğrencilerin savunucuları olmaları gerekli görülmektedir (Hipolito-Delgado vd. 2021: s. 1-10).

Eğitimde yavaş bir süreç olan dijital dönüşüm, 2020 yılının ilkbahar döneminde Covid-19 salgının etkisiyle birlikte acil olarak ele alınması gereken bir konu haline gelmiştir. Macaristan Hükümeti, Mart ayında bütün okul ve üniversitelerin çevrim içi yöntemlerle eğitim-öğretim hizmetleri sunmasına karar vermiştir.

Eszterhazy Karoly Üniversitesi'nde yürütülen araştırmada Bilgisayar Bilimleri ve Bilgi Teknolojileri bölümü öğrencilerinin uzaktan eğitim tecrübelerine ilişkin görüşleri alınmıştır. Öğrenciler, uzaktan eğitim sürecini eğlenceli ve verimli bulduklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların yarısı, gelecekte de uzaktan eğitime devam etme konusunda istekli olduklarını belirtmiştir. Bazı öğrenciler ise özellikle yazılım kaynaklı teknik sorunlar yaşadıklarını söylemişlerdir. Bu araştırma kapsamında dijital dönüşümün genel anlamda başarılı olduğu ve dönütler dâhilinde yapılacak düzenlemelerin gelecekte sunulacak hizmetlerin kalitesini artıracığı sonucuna ulaşılmıştır (Bogdandy vd. 2020: s. 173-175).

Covid-19'un yayılmasını önlemek amacıyla Japonya, 2 Mart 2020 tarihinde ilkokulları geçici olarak kapatma kararı almıştır. Bu kararın çocuklara etkisinin incelendiği çalışmada toplamda 15.836 anne, katılımcı olarak yer almaktadır. Çalışmanın sonucunda 4-10 yaş arasındaki çocukların ciddi kilo artışları yaşadığı ve annelerin ise çocuklarını yetiştirme konusunda yüksek kaygı seviyeleri tecrübe ettiğine ulaşılmıştır (Takaku ve Yokoyama, 2021: s. 1-10).

Dünya genelinde çevrim içi derslere yönelik talep, pandeminin sebep olduğu kapanmayla birlikte artış göstermiştir. Bangladeş'te yürütülen nitel bir çalışma ile uzaktan eğitimin sunduğu imkânlar ve güçlükler incelenmiştir. Gazeteler ve haberler gibi ikincil kaynaklardan toplanan verilerin yanında özel üniversitelerde eğitim gören öğrencilerle görüşmeler de gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonucunda uzaktan eğitim konusundaki tecrübesizliğin sürece olumsuz etkisi, kırsal alanlarda internet erişiminin çok sınırlı olması, internet bağlantı hızının düşük olması, ülke içerisinde internete erişimin pahalı olması, uzaktan eğitim için gerekli donanımların eksikliği ve uzaktan eğitimin öğretmen-öğrenci arasındaki etkileşimi sınırlaması gibi konular sürecin güçlükleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan özellikle öz denetimi yüksek olan öğrenciler için uzaktan eğitim, sağlığın ön planda olması sebebiyle yüz yüze eğitime ara verilmesi gereken bir dönemde çok büyük bir fırsat olmuştur. Buna ek olarak uzaktan eğitimin sağladığı dijitalleşme, ülkenin farklı alanlarda gelişmesine de katkı sağlayacaktır (Alam, 2020: s. 13).

Covid-19'un Dünya Sağlık Organizasyonu tarafından pandemi olarak ilan edilmesini takip eden süreçte Dünya'daki pek çok ülkede olduğu gibi Slovenya'da da uzaktan eğitime geçilmiştir. Böylece, okul çalışanları bir anda kullandıkları yöntem ve teknikleri bu yeni sisteme adapte etmek zorunda kalmışlardır. Toplamda 964 kişinin dahil olduğu bu çalışmada katılımcıların %90.7'si öğretmenler, %9,3'ü ise okul psikolojik danışmanlarından oluşmaktadır. Araştırmada, "Bilgi ve İletişim Teknolojileri" konusunda öz yeterlik düzeyleri yüksek olan çalışanların uzaktan eğitime yönelik daha olumlu bir tutuma sahip olduklarını ve diğerlerine kıyasla daha düşük düzeyde stres yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ek olarak katılımcılardan okul öncesi veya ilkökul düzeyinde çocuğu bulunanların kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu da tespit edilmiştir (Dugonik vd. 2020: s. 1-5).

Covid-19 pandemisi, Dünya genelindeki akademik süreci etkilemiştir. Bu süreçte okul psikolojik danışmanlarının, öğrencilerin gelişimlerine yardımcı olma ve onların sorunlarıyla ilgilenme konusunda önemli bir rolü vardır. Endonezya'da yapılmış bu nitel araştırmada farklı adalarda çalışan 20 okul danışmanı ile görüşmeler yapılmıştır. Buna göre WhatsApp, Facebook, Instagram gibi sosyal medya ve iletişim platformları ile Zoom, Webex, Google Meeting, Hangout gibi sanal sınıf ve toplantı amaçlı uygulamalar, öğrencilerin yaşadıkları problemlerin çözümünde ve onların gelişimlerini desteklemede aktif olarak kullanılmıştır. Her bir platformun kendine has avantajları ve dezavantajları olduğu için okul danışmanları, öğrencilere gerekli desteği sağlarken bu yazılımların birkaç tanesini kullanmak durumunda kalmışlardır. Araştırmanın sonuçlarına ek olarak okul danışmanlarının mümkün olduğunca hızlı şekilde teknolojiyi çalışmalarına adapte etmeleri tavsiyesinde bulunulmuştur (Supriyanto, 2020: s. 176-180).

Eğitim kurumlarındaki işleyiş, Covid-19 salgınının başlaması ile birlikte ani bir değişime uğramıştır. Okullardaki rehberlik servisleri de bu değişimden etkilenmişlerdir. Geçmişte yapılan değerlendirmeler, okullarda uzun süredir yer alan rehberlik servislerinin eğitim-öğretim hizmetleri içerisinde olumlu etkileri olan bir yapı olduğu yönündedir. Bu çalışma ile günümüz koşullarında okul danışmanlarının covid-19 ve uzaktan eğitim sürecinin beraberinde getirdiği güçlüklerle nasıl başa çıktığı tespit edilmeye çalışılmıştır. 2020 yılının Nisan ayında Slovenya'da yürütülen

çalışmaya toplamda 328 okul danışmanına ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda okul danışmanlarının pandemi sürecinde yaşanan ilişki problemleri, eğitsel problemler, öğretmenlerin eğitime yönelik ikilemleri, uzaktan eğitim hakkındaki sorular ve eğitim kurumlarının yönetimi hakkındaki problemlerin çözümünde önemli rol oynadığı tespit edilmiştir (Mrvar vd. 2021: s. 150).

Covid-19'un etkileri, Dünya'nın her yerinde olduğu gibi Nijerya'da da hissedilmektedir. Nijerya yönetimi, virüsün yayılması adına önlemler almış ve 26 Mart 2020 tarihinden itibaren çok sayıda okul geçici olarak kapatılmıştır. Bu kapanma, Nijerya'da mevcut olan yoksullukla birleşince öğrencilerin eğitim hayatlarının olumsuz olarak etkilendiği görülmektedir. Yürütülen bu araştırmada Nijerya'daki mevcut durumdan bahsedilmiştir. Araştırmanın sonucu olarak öğrencilerin eğitim hayatlarına faydalı olacağı düşünülen bazı tavsiyelerde bulunulmuştur. Okul psikolojik danışmanlarının öğrencilere ulaşp onların duygusal problemleriyle ilgilenmeleri, öğrencilerin psikolojik sağlamlıklarını desteklemeleri tavsiye edilmiştir. Öte yandan kapanma sonrası süreçlerin, yani alıştığımız yaşama dönüşün planlanmasının gerekliliği ortaya konulmuştur (Enokela, 2021: s. 66-69).

İKİNCİ BÖLÜM

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, verilerin toplandığı çalışma grubu, veri toplama araçları ve verilerin analiz süreci ile ilgili açıklamalara yer verilmiştir.

2.1. ARAŞTIRMA MODELİ

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olan durum araştırması yöntemi kullanılacaktır. Çalışmada okul psikolojik danışmanlarının, içinde bulunduğumuz pandemi döneminde yaptıkları işler hakkındaki görüşlerini öğrenmek, yürütülen çalışmalar konusunda detaylı bilgiler elde etmek ve mevcut durumu betimlemek hedeflenmiştir.

Ozan Leylum ve diğerleri (2017) durum çalışmasını, sınırları belirlenmiş bir araştırma konusunun ayrıntılı olarak betimlenmesi ve incelenmesi olarak tanımlamışlardır. Mc-Millan'a (2000) göre durum çalışmaları, bir varlığın mekâna ve zamana bağlı tanımlandığı ve özelleştirildiği araştırmalardır. Büyüköztürk ve diğerleri (2016: s. 260-264) ise durum çalışmasını bir veya birkaç olayın, ortamın, programın, sosyal grubun ya da ilişkili sistemlerin detaylı bir şekilde incelendiği araştırma yöntemi olarak tanımlamıştır.

2.2. ÇALIŞMA GRUBU

Araştırmanın katılımcıları, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı devlet okullarında ve özel okullarda çalışan okul psikolojik danışmanları ve rehber öğretmenler arasından seçilmiştir. Yürütülen bu araştırmada Kocaeli ili genelinde bölgelerde ve kademelerde görev yapan 30 okul psikolojik danışmanına/rehber öğretmene ulaşılmıştır. Örneklem seçiminde olasılığa dayalı olmayan örnekleme yöntemlerinden olan maksimum

çeşitlilik yöntemi kullanılmıştır. Maksimum örnekleme yöntemi, bir konuda bilgi toplanırken farklı özelliklere sahip katılımcıların çalışmaya dâhil edilmesinin amaçlandığı örnekleme yöntemidir. Bu çalışma kapsamında maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılarak farklı kademelerde çalışan, farklı yaş gruplarında bulunan, farklı cinsiyetlerden ve şehrin farklı bölgelerindeki okullarda görev yapan katılımcılara ulaşılmıştır. Nitel araştırmaların doğası gereği görüşmelerin sayısı, araştırma sürecinde veri doygunluğunun sağlandığı zaman tamamlanmalıdır (Büyüköztürk vd: s.278-284). Bu araştırma kapsamında yapılan son birkaç görüşmede benzer verilerin elde edilmeye başlanması sebebiyle 30. görüşme ile veri toplama sürecinin tamamlanmasına karar verilmiştir.

2.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırma boyunca veriler, ilgili konuda araştırmacı tarafından hazırlanmış ve iki bölümden oluşan bir görüşme formu ile toplanmıştır. Birinci bölüm olan “Ek-4: Kişisel Bilgiler Formu” ile katılımcıların demografik bilgilerine ulaşmak hedeflenirken ikinci bölüm olan “Ek-5: Psikolojik Danışmanların/Rehber Öğretmenlerin Görüşleri Formu” ile katılımcılara toplamda 12 adet açık uçlu soru yöneltilmiş ve katılımcıların konuya ilişkin görüşlerini hakkında detaylı bir bilgi toplama süreci gerçekleştirilmiştir.

Toplanan verilerin geçerli ve güvenilir olması amacıyla görüşme formu hazırlama sürecinde önce ilgili literatür taranmış ve konu hakkında okul psikolojik danışmanlarına ve rehber öğretmenlere sorulabilecek sorulara ilişkin taslak niteliğinde bir form oluşturulmuştur. Taslak niteliğindeki bu form oluşturulurken okul psikolojik danışmanı olarak çalışan iki farklı uzman ile fikir alışverişi yapılmıştır. Taslak formda yer alan sorular, uzman görüşü formu ile birlikte ikisi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı’nda ve biri Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Anabilim Dalı’nda görev yapan toplamda 3 akademisyene e-posta yoluyla iletilmiştir. Uzmanlardan alınan dönütler doğrultusunda formdaki açıklamalar ve sorular güncellenmiştir. Formun güncel haliyle birlikte toplam 3 adet pilot görüşme

yapılmıştır. Görüşmelerden elde edilen bilgiler doğrultusunda sorular, kullanılan dil ve açıklamalar son kez güncellenmiş ve form nihai halini kazanmıştır.

2.4. VERİ TOPLAMA SÜREÇLERİ

Süreç, araştırma önerisinin hazırlanıp etik kurul izninin alınması ile başlamıştır. Araştırma kapsamında görüşlerine ulaşılmak istenen bireyler, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı devlet okullarında ve özel okullarda çalışan okul psikolojik danışmanlarıdır. Bu sebeple görüşmelere başlamadan önce araştırmanın yürütüleceği şehir olan Kocaeli'deki İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne araştırma izni için başvuru yapılmıştır. Yapılan başvurunun olumlu sonuçlanmasını takiben seçilen okullardaki okul psikolojik danışmanları ve rehber öğretmenler ile iletişime geçilip randevu alınmış ve kararlaştırılan tarih görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Görüşme başlamadan önce katılımcılar, araştırma hakkında bilgilendirilmiştir. Veri kaybı yaşanmaması amacıyla görüşmelerin kayıt altına alınacağı, görüşmede edinilen bilgilerin yalnızca ilgili çalışma kapsamında ve kimlik bilgileri gizli tutulmak şartıyla kullanılacağı, katılımcılarla paylaşılmıştır. Bu duruma onay verdiklerine dair her bir katılımcıdan onay alınmıştır. Katılımcıların onaylarına ilişkin form “Ek-3. Bilgilendirilmiş Onam Formu” adıyla araştırmanın ekler bölümünde yer almaktadır.

Onay alındıktan sonra görüşmelere başlanmıştır. Öncelikle “Kişisel Bilgi Formu” ile katılımcıların demografik bilgileri toplanmıştır. Sonrasında “Nitel Görüşme Formu” ile katılımcıların konu hakkındaki detaylı görüşleri öğrenilmiştir.

Görüşme sırasında katılımcıların araştırmaya ilişkin soruları cevaplanmıştır. Bu konuda başka soruları olduğunda araştırmacı ile iletişim kurabilecekleri telefon ve e-posta adresi bilgileri de katılımcılar ile paylaşılmıştır.

2.5. VERİLERİN ANALİZİ

Görüşme boyunca ses kaydı yöntemi ile kayıt altına alınan veriler, MAXQDA isimli analiz programı aracılığıyla içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Bulgular bölümünde katılımcıların paylaşımlarından alıntılara yer verilmiştir. Katılımcıların kimliklerinin gizli tutulması adına her bir katılımcıya bir kod verilmiştir. Katılımcılara verilen kodlarda kullanılan ifadelerin açıklaması aşağıda yer almaktadır:

5.K24İ 5. sıradaki kadın katılımcı, 24 yaşında, ilkokulda çalışıyor.

18.E36O 18. sıradaki erkek katılımcı, 36 yaşında, ortaokulda çalışıyor.

29.K51L 29. sıradaki kadın katılımcı, 51 yaşında, lisede çalışıyor.

- Görüşme Sırası: 1 ile 30 arasında
- Cinsiyet: Erkek ya da Kadın
- Yaş: 24 ile 60 arasında
- Kademe: İlkokul, Ortaokul ya da Lise

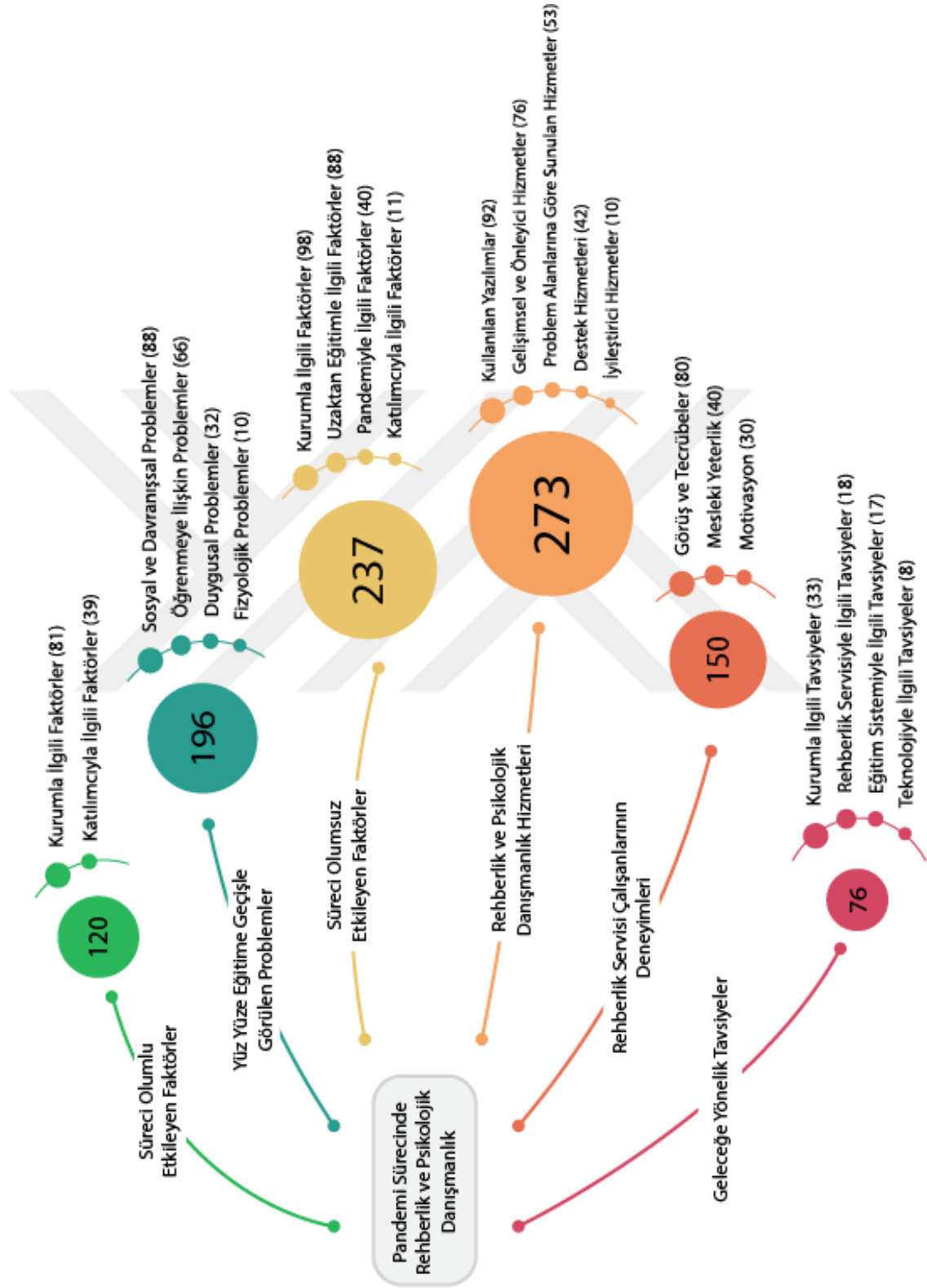
Yürütülen araştırma kapsamında toplamda 30 rehber öğretmen ve psikolojik danışman ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yapılan 30 görüşmenin 25 tanesi yüz yüze, 5 tanesi ise çevrimiçi yöntemlerle gerçekleştirilmiştir. 30 görüşmenin en kısası 19 dakika, en uzun 58 dakika sürmüştür. Ortalama görüşme süresi 32.2 dakika olarak hesaplanmıştır. Yapılan görüşmeler ses kaydına alınmış ve daha sonra MAXQDA isimli yazılım yardımıyla kayıtların dinlenip kodlanması sürecine geçilmiştir. Ses kayıtlarının dinlenmesi ve kodlanmasıyla yürütülen sürecin sonunda toplam 1052 adet kodlama yapılmıştır. Görüşme başına düşen ortalama kod sayısı 35 olarak hesaplanmıştır. Kodların analizi, önce birkaç kodun birleşmesiyle kategoriler ve bunu takiben birkaç kategorinin birleşmesiyle temalar oluşturmak şeklinde yapılmıştır. Analiz süreci sonucunda toplanan veriler 6 ana temaya ve 22 kategoriye ayrılmıştır. Analiz sonucunda oluşan tablo şu şekildedir:

Tablo 3. Temalar, Kategoriler ve Kodlar

Temalar	Kategori Sayısı	Kod Sayısı
Pandemi Sürecindeki Rehberlik Hizmetleri	5	273
Süreci Olumsuz Etkileyen Faktörler	4	237
Süreci Olumlu Etkileyen Faktörler	2	120
Yüz Yüze Eğitime Geçişle Görülen Problemler	4	196
Rehberlik Servisi Çalışanlarının Deneyimleri	3	150
Geleceğe Yönelik Tavsiyeler	4	76

Yapılan analizler sonucunda elde edilen temalar, her bir temaya ait kategorilerin ve her bir kategoriye ait kod sayısını yer aldığı şekil aşağıda yer almaktadır:

Şekil 2. Temalar, Kategoriler ve Kodlar

2.6. GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK

Bilimsel araştırmalarda sağlanması gereken geçerlik ve güvenirlik koşulları vardır. Nicel araştırmalarda bu koşulların sağlanıp sağlanmadı kontrol edilirken kullanılabilecek sayısal formüller mevcuttur. Fakat nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenirlik kontrolü, nicel araştırmalardan farklı olarak ele alınmaktadır.

Nitel araştırmalarda i geçerliğin sağlanması, araştırmacının analizleri sonucunda ulaştığı kod, kategori ve temaların gerçeği yansıtmaya bağlıdır. Araştırmacının kişisel inançlarının, n yargılarının ve görüşlerinin toplanan verilerin analizi aşamasında çalışmaya yansıması, i geçerliği düşürebilecek bir durumdur. Bunun önüne geçmek ve araştırmanın i geçerliğini yüksek tutabilmek için araştırmacı, çalıştığı konu hakkında yeterli düzeyde bilgi sahibi olmalı ve görüşmelerde tutarlı davranmalıdır. Nicel çalışmalarda somut veri toplama araçları mevcutken nitel çalışmalarda araştırmacının kendisi, bir bakıma veri toplama aracı olarak görülebilir. Bu sebeple araştırmacının görüşmelerde sorduğu sorular, sergilediği tavır, görüşmenin yürütüldüğü koşullar gibi faktörler de geçerliği etkilemektedir. Tutulan kayıtların birden fazla uzman tarafından analiz edilmesi ve yapılan analizlerin tutarlı olması da geçerliği arttırıcı bir etkindir (Büyüköztürk vd 2016: s. 256-257)

Bu araştırmada i geçerliğin sağlanması amacıyla öncelikle etkili bir görüşme formu hazırlanması yoluna başvurulmuştur. Araştırmanın konusu hakkında kavramsal ereve incelenmiş ve literatür taraması yapılmıştır. Akademisyenler ve araştırmanın konusu olan okul psikolojik danışmanları ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bilgiler doğrultusunda taslak niteliğinde bir form oluşturulmuştur. Bu form, 3 farklı akademisyen tarafından gözden geçirilmiş ve gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Formdaki soruların çalışıp çalışmadığını test etmek amacıyla 3 adet pilot görüşme yapılmış ve alınan dönütler doğrultusunda form yeniden düzenlenmiştir. Nihai form oluşturulduğunda, görüşme boyunca yönetilecek soruların araştırma konusu hakkında detaylı bilgileri toplamak için uygun sorular olduğundan emin olunmuştur. İ geçerliğin sağlanması için görüşme sürecinde her rehber öğretmenle/psikolojik

danışmanla benzer koşullarda görüşmeler yapılmasına özen gösterilmiştir. Son olarak toplanan veriler içerisinden rastgele seçilen 2 ses kaydı, 2 farklı uzman tarafından içerik analizi yöntemi ile analiz edilip elde edilen sonuçlar, araştırmacının elde ettiği sonuçlar ile karşılaştırılmış ve benzerlikleri incelenmiştir.

Büyüköztürk ve arkadaşları (2016: s. 256-257), nitel çalışmalardaki güvenilirliği “*çalışılan ortamda meydana gelen her şeyi veri olarak kaydetmek*” şeklinde tanımlamışlardır. Veri kaybı yaşamamak adına alınan notlar, yapılan gözlemler ve tutulan kayıtlar, nitel çalışmalardaki güvenilirliğin arttıran yöntemlerdir. Güvenirliği arttıran bir başka yöntem ise doğrudan katılımcıların kullandıkları ifadelerden alıntılar yapmaktır. Buna ek olarak araştırmada izlenen sürecin detaylı olarak açıklanması ve tıpkı iç geçerlikte olduğu gibi verilerin analizi sırasında birden fazla uzmanın sürece dâhil olması ve tutarlı sonuçlara ulaşması da güvenilirliği artırıcı etkilere sahiptir.

Güvenliğin ve anonimliğin sağlanması amacıyla toplanan veriler şifreli şekilde muhafaza edilmektedir. Görüşmeler boyunca ses kaydının yanında gerekli görülen yerlerde notlar da alınarak veri kaybı yaşanmasına hiçbir şekilde izin verilmemiştir. Yapılan içerik analizi ile ulaşılan kod, kategori ve temaların tamamına yönelik örnek katılımcı ifadelerine araştırmanın bulgular kısmında yer verilmiştir. Gerekli görüldüğü durumlarda sayı olarak yüksek tekrara sahip olan kodlar için birden fazla örnek ifade paylaşılmıştır. Güvenirliğin sağlanması için görüşme formunun hazırlığı ile başlayıp görüşmelerin yapılması, verilerin analizi ve sonuçların yazılmasına kadar olan süreçler detaylı olarak açıklanmıştır. Son olarak iç geçerlik için kullanılan yöntem sonucu farklı araştırmacıların, aynı verileri benzer şekilde kodlayıp kodlamadıkları test edilmiştir. Miles ve Huberman’ın (Aktaran: Öztan Ulusoy ve Cihangül, 2021: s. 205) güvenirlik formülüne $[Güvenirlik = Görüş Birliği / (Görüş Ayrılığı + Görüş Birliği)]$ göre yapılan incelemede farklı araştırmacıların %88 oranında uyumlu kodlamalar yaptıkları tespit edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BULGULAR

3.1. KATILIMCI GRUBUNA İLİŞKİN BETİMSSEL İSTATİSTİKLER

Bu bölümde katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, çalıştıkları kademe gibi demografik bilgilerine ilişkin istatistiklere yer verilmiştir.

Tablo 4. *Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımları*

Cinsiyet	f	%
Erkek	13	43.33
Kadın	17	56.67
Toplam	30	100.00

Çalışma grubunu oluşturan 30 rehber öğretmen ve okul psikolojik danışmanından 13'ü (%43.33) erkek, 17'si (%56.67) kadındır.

Tablo 5. *Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Dağılımları*

Yaş	f	%
21-35	20	66.67
36-50	8	26.67
51-65	2	6.67
Toplam	30	100.00

Çalışma grubunu oluşturan 30 rehber öğretmen ve okul psikolojik danışmanından 20'si (%66.67) 21-35 yaş aralığında, 8'i (%26.67) 36-50 yaş aralığında ve 2'si (%6.67) 51-65 yaş aralığındadır. Katılımcıların yaşlarına ilişkin betimsel istatistikler incelendiğinde ortalama yaşın 33.64, medyan yaşın 29.50, en küçük yaşın 24 ve en yüksek yaşın 60 olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 6. *Katılımcıların Mezun Oldukları Bölümlere Göre Dağılımları*

Bölüm	f	%
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	25	83.33
Eğitimde Psikolojik Hizmetler	1	3.33
Ölçme ve Değerlendirme	1	3.33
Eğitim Öğretim Programları	1	3.33
Felsefe	1	3.33
Sosyoloji	1	3.33
Toplam	30	100.00

Katılımcıların mezun oldukları bölümler incelendiğinde 25 katılımcının (%83.33) psikolojik danışmanlık ve rehberlik bölümünden mezun olduğu tespit edilmiştir. 5 katılımcının (%16.67) ise rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümü haricinde kalan diğer bölümlerden mezun olduğu görülmüştür.

Tablo 7. *Katılımcıların Mezuniyet Yıllarına Göre Dağılımları*

Mezuniyet Yılı	f	%
2011-2019	20	66.67
2001-2010	6	20.00
2000 ve öncesi	4	13.33
Toplam	30	100.00

Çalışma grubunu oluşturan 30 rehber öğretmenlerin ve psikolojik danışmanların 20'si (%66.67) 2011 ve sonrasındaki yıllarda üniversiteden mezun olmuşken 6'sı (%20.00) 2001-2010 yılları arasında mezun olmuş ve 4'ü (%13.33) 2000 yılı ve öncesinde mezun olmuştur. Ortalama mezuniyet yılı 2010 olarak hesaplanmıştır. Katılımcılar arasında en eski mezun 1988 yılında, en yeni mezun ise 2019 yılında üniversiteden mezun olmuştur.

Tablo 8. *Katılımcıların Öğrenim Düzeylerine Göre Dağılımları*

Öğrenim Düzeyi	f	%
Lisans	24	80.00
Yüksek Lisans	5	16.67
Doktora	1	3.33
Toplam	30	100.00

Katılımcıların 24'ü (%80.00) lisans düzeyinde eğitimlerini tamamlamışken 5 katılımcı (%16.67) yüksek lisans düzeyinde eğitimine devam ettiğini veya yüksek lisans eğitimini tamamladığını belirtmiştir. 1 katılımcı (%3.33) doktora öğrencisi veya mezunudur.

Tablo 9. *Katılımcıların Mesleki Deneyimlerine Göre Dağılımları*

Mesleki Deneyim	f	%
0-5 Yıl	4	13.33
6-15 Yıl	20	66.67
16 Yıl ve üzeri	6	20.00
Toplam	30	100.00

Katılımcıların mesleki deneyimleri incelendiğinde 4 katılımcının (%13.33) 5 yıldan daha az deneyime sahip olduğu, 20 katılımcının (%66.67) 6-15 yıl arasında deneyime sahip olduğu ve 6 katılımcının (%20.00) 16 yıl veya üzerinde deneyime sahip olduğu görülmektedir. Katılımcıların deneyimlerinin ortalaması 10.6 yıl, medyanları 7 yıl, en düşük deneyim 2 yıl ve en yüksek deneyim 31 yıl olarak belirlenmiştir.

Tablo 10. *Katılımcıların Çalıştıkları Okulların Dağılımları*

Okul Türü	f	%
Devlet	25	83.33
Özel	5	16.67
Toplam	30	100.00

Katılımcıların 25'i (%83.33) devlet okullarında hizmet vermekteyken 5'i (%16.67) özel okullarda çalışmalarına devam etmektedirler.

Tablo 11. *Katılımcıların Görev Yaptıkları Kademelere Göre Dağılımları*

Kademe	f	%
İlkokul	13	43.33
Ortaokul	10	33.33
Lise	7	23.33
Toplam	30	100.00

Katılımcıların 13'ü (%43.33) ilkokul kademesinde, 10'u (%33.33) ortaokul kademesinde ve 7'si (%23.33) lise kademesinde görev yapmaktadır.

Tablo 12. *Rehberlik Servisi Çalışanı Sayısına Göre Dağılımları*

Rehber Öğrt./Psk. Dan. Sayısı	f	%
1	12	40.00
2	13	43.33
3	4	13.33
5	1	3.33
Toplam	30	100.00

Katılımcıların 12'si (%40.00) bulundukları okulda tek rehber öğretmen/psikolojik danışman olduklarını belirtmiştir. 13 katılımcı (%43.33) okullarında toplam iki rehber öğretmen/psikolojik danışmanın bulunduğunu, 4 katılımcı (%13.33) okullarında toplam 3 rehber öğretmen/psikolojik danışmanın

bulunduğunu ve 1 katılımcı (%3.33) ise okulunda toplam 5 rehber öğretmen/psikolojik danışman bulunduğunu ifade etmiştir.

Tablo 13. *Katılımcıların Okullarındaki Öğrenci Sayılarına Göre Dağılımları*

Öğrenci Sayısı	f	%
0-500	8	26.67
501-1000	19	63.33
1001 ve Üzeri	3	10.00
Toplam	30	100.00

Katılımcılardan 8'si (%26.67) okullarındaki öğrenci sayısının 500'ün altında olduğunu, 19'u (%63.33) öğrenci sayısının 501-1000 aralığında olduğunu ve 3'ü okullarında 1000'in üzerinde öğrenci bulunduğunu belirtmiştir. Minimum öğrenci sayısına sahip okulda 150 öğrenci bulunurken maksimum öğrenci sayısına sahip olan okulun öğrenci sayısı 1250'dir. Araştırma kapsamında görüşmelerin yapıldığı 30 farklı okuldaki ortalama öğrenci sayısı 646 ve ortalama rehber öğretmen/psikolojik danışman sayısı 1.83 olarak hesaplanmıştır. Buna göre araştırmanın yapıldığı okullarda 1 rehber öğretmene/psikolojik danışmana ortalama 353 öğrenci düşmektedir.

Rehber öğretmen/psikolojik danışman başına düşen öğrenci sayıları incelenirken özel okul ve devlet okulu ayrımı göz önünde bulundurulduğunda devlet okullarında bir rehber öğretmenin/psikolojik danışmanın ortalama olarak 417 öğrenci ile ilgilenmesi gerekirken özel okullarda bu sayı 118 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 14. *Katılımcıların Kriz Deneyimlerine Göre Dağılımları*

Kriz Durumu	f	%
Yaşadım	14	46.67
Yaşamadım	16	53.33
Toplam	30	100.00

Katılımcıların 14'ü (%46.67) meslek hayatları boyunca kriz olarak değerlendirebilecekleri bir durumla karşı karşıya kaldıklarını belirtirken 16 katılımcı

(%53.33) ise pandemi sürecinden önce kriz olarak değerlendirebilecekleri bir durumu tecrübe etmediklerini ifade etmişlerdir.

3.2. PANDEMİ SÜRECİNDEKİ REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK HİZMETLERİ TEMASINA İLİŞKİN BULGULAR

Görüşmeler sonucunda ulaşılan 1. tema, pandemi sürecinde sunulan rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleriyle ilgilidir. Kod ve kategori oluşturma sürecinde, Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2022) internet sitesinde yer alan “Güncel Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Hizmetleri Sunum Sistemi” isimli dokümandan faydalanılmıştır. Bu dokümanda, rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri, bireysel çalışmalar ve grup çalışmaları olarak iki bölüme ayrılmış ve her bir bölüm de kendi içerisinde gelişimsel ve önleyici hizmetler, iyileştirici hizmetler ve destek hizmetleri olmak üzere üçe ayrılmıştır. Analiz sürecinde bu sınıflandırmalar dikkate alınmıştır. Temaya ilişkin kategoriler ve her bir kategoride bulunan kodlar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 15. *Pandemi Sürecindeki Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Hizmetleri*

Temalar	Kategoriler	Kodlar
Pandemi Sürecindeki Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Hizmetleri (273)	Gelişimsel ve Önleyici Hizmetler (76)	Bireyi Tanıma (4)
		Bilgi Verme (70)
		Yönlendirme ve İzleme (2)
	Destek Hizmetleri (42)	Velilere Yönelik Müşavirlik (26)
		Öğretmenlere Yönelik Müşavirlik (16)
	İyileştirici Hizmetler (10)	Bireyle Psikolojik Danışma (10)
	Problem Alanlarına Göre Sunulan Hizmetler (53)	Kişisel-Sosyal (30)
		Eğitsel (17)
		Mesleki (6)
		Zoom (30)
	Kullanılan Yazılımlar (92)	WhatsApp (22)
		Eğitim Bilişim Ağı (EBA) (17)
		Google Hizmetleri (6)
		Instagram (5)
		Wordwall (4)
		Diğer (8)

Pandemi sürecindeki rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri teması gelişimsel ve önleyici hizmetler (76), destek hizmetleri (42), iyileştirici hizmetler (10), problem alanına göre sunulan hizmetler (53) ve kullanılan yazılımlar (92) olmak üzere 5 kategoriye ayrılmıştır.

3.2.1 Gelişimsel ve Önleyici Hizmetler Kategorisine İlişkin Bulgular

Bu kategoride, rehber öğretmenler ve psikolojik danışmanlar tarafından sunulan bireyi tanıma, bilgi verme ve yönlendirme ve izleme hizmetleri yer almaktadır. Bu kategorideki çalışmaların katılımcılar tarafından toplamda 76 kez dile getirildiği tespit edilmiştir.

3.2.1.1. Bireyi Tanıma Hizmetleri

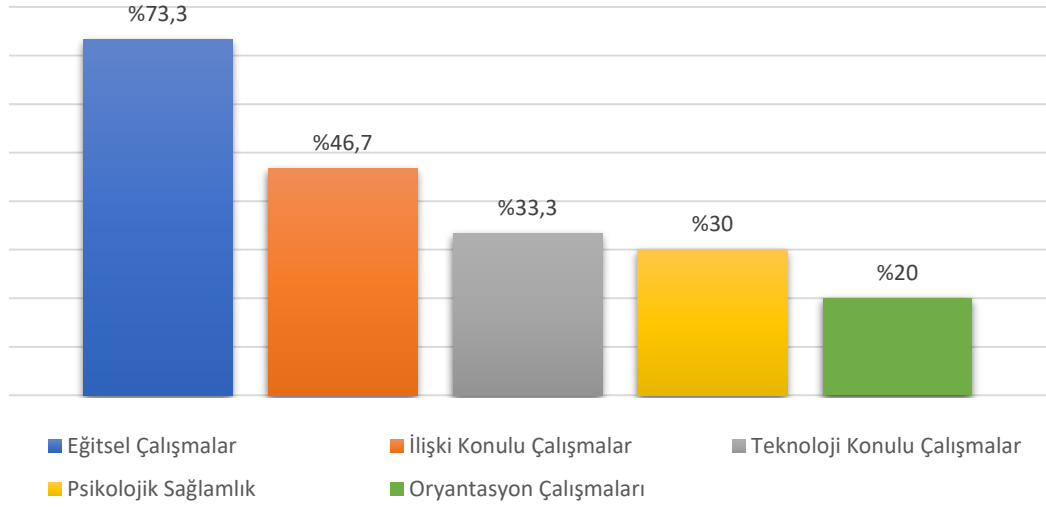
30 katılımcıdan 4 tanesi, pandemi sürecinde sundukları hizmetler sorulunca bireyi tanıma hizmetlerine ilişkin paylaşımda bulunmuşlardır. Buna dair bir örneğe aşağıda yer verilmiştir:

Yürüteceğimiz çalışmaları şöyle belirliyoruz: RİBA denilen Rehberlik İhtiyaçları Belirleme Anketi diye bir anket kullanıyoruz son 4-5 yıldır. Onları biz mayıs ayında uyguluyoruz öğrenci, veli ve öğretmenlere. Bunu da pandemi sürecinde dijital ortam üzerinden, Google Formlar aracılığıyla gerçekleştirdik. Toplanan verilere göre bir plan çıkarttık.” (20.K36İ)

3.2.1.2. Bilgi Verme Hizmetleri

30 katılımcının tamamı, pandemi sürecinde bilgi verme hizmeti sunduklarını ifade etmişlerdir. Görüşmeler boyunca katılımcılar tarafından toplamda 70 kez bilgi verme hizmeti sunulduğuna dair ifadeler kullanılmıştır. Bu hizmetlerin dağılımı aşağıdaki grafikte gösterilmektedir:

Şekil 3. Bilgi Verme Hizmetlerinin Dağılımı

Grafik incelendiğinde rehber öğretmenler ve psikolojik danışmanlar tarafından en sık sunulan bilgi verme hizmetin %73.3'lük oran ile eğitsel konularda olduğu görülmektedir. Bununla birlikte kişisel-sosyal problem alanına yönelik sunulan hizmetler de en sık sunulan hizmetler arasındadır. Sunulan bilgi verme hizmetlerine ilişkin örneklerle aşağıda yer verilmiştir:

“Bu süreçte zaman planlaması, doğru ders çalışma teknikleri gibi konulara daha fazla ağırlık vermek durumunda kaldık.” (26.E26İ)

“Şu an bireysel görüşmelere ağırlık veriyorum. Sosyal problem yaşayan çocuklarımla ya da öfke problemleri yaşayan çocuklarımla görüşmeler yapıyorum. Uzaktan eğitim sürecindeki o açığı kapatıyorum” (24.K32İ)

“Bizim yaptığımız çalışmalar arasında bilinçli internet kullanımıyla ilgili, dijital oyunlarla ilgili, genel olarak teknolojiyle ilgili çalışmalar yer almaktaydı.” (20.K36İ)

“Psikolojik sağlamlıkla ilgili bakanlığın çalışmaları olmuştu sene başında. Biz aldığımız eğitimi öğretmenlere verdik. Öğretmenlerimiz, sınıf rehberliği yaptılar. Öğrencilere eğitim verdiler. Zaten 2 senedir yerel hedefimiz psikolojik sağlamlık.” (8.E24L)

“Oryantasyon eğitimlerimizi yaptık. Uyumlandırma. Çünkü öğrenci lise hayatına başlıyor. Burada nasıl bir süreç işleyeceğini anlattık. Özellikle zekâ ve çalışma konusunu anlattık. Rehberlik birimini tanıttık. Rehberliğin hangi işlevleri olduğunu öğrettik.” (10.E51L)

3.2.1.3. Yönlendirme ve İzleme Hizmetleri

Toplamda 2 katılımcı, süreç içerisinde yaptıkları çalışmalar sorulduğunda yönlendirme ve izleme hizmeti yaptıklarını belirtmişlerdir. Buna dair bir örneğe aşağıda yer verilmiştir:

“Veliler telefon ediyorlar. “Hocam ne yapalım?” Bizi aşan problemler olabiliyor. Bazen psikologlara yönlendiriyorum. Bazen üniversitedeki akademisyenlerimize ve psikiyatristlere yönlendiriyorum. Bunlarla karşılaştık. Elimizden geldiği kadar yardımcı olmaya çalıştık ama bizi aşan durumlar yaşayan öğrencilerimiz de oldu. Mesela bir öğrencimiz bizim yönlendirmemizle şu an üniversite hastanesinde klinik tedavi alıyor.” (3.E60L)

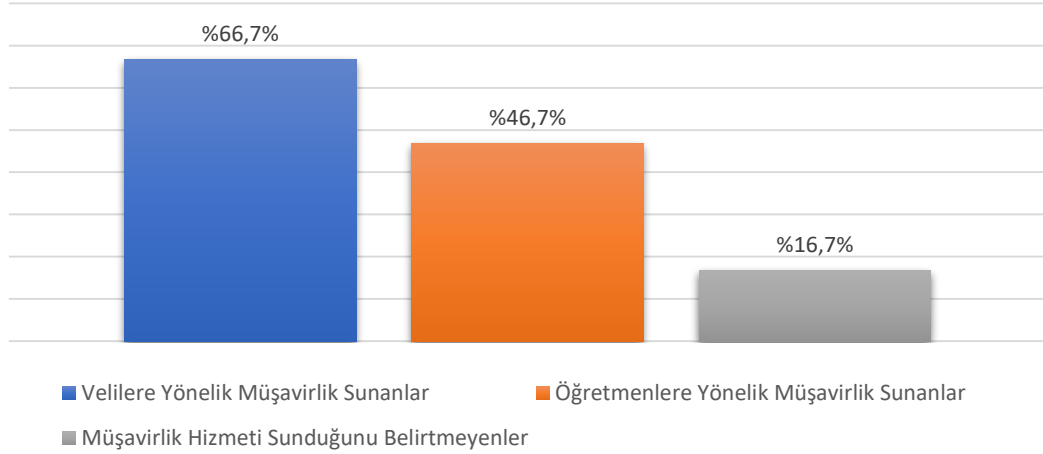
Öğrencilerin pandemi süreci boyunca yaşadıkları çeşitli problemler olmuştur. Bu problemlerle baş etme konusunda rehberlik servisi çalışanları, öğrencilere imkânlar dâhilinde destek olmaya çalışmıştır. Fakat bazı durumlarda rehberlik servisinin imkânları yetersiz kalabilmekte, rehber öğretmenler ve psikolojik danışmanlar öğrencilere bazı sorunlarıyla ilgili yardım edecek yetkinlikte olamayabilmektedir. Böyle durumlarda katılımcılardan 3.E60L’nin ifade ettiği gibi yönlendirme yapılması uygun olacaktır.

3.2.2. Destek Hizmetleri Kategorisine İlişkin Bulgular

Bu kategoride rehber öğretmenler ve psikolojik danışmanlar tarafından öğretmenlere ve velilere yönelik sunulan müşavirlik hizmetlerine yer verilmiştir. Toplamda 25 katılımcı tarafından müşavirlik hizmeti sunulmuştur. Görüşmeler

sırasında katılımcılar tarafından 42 kez bu hizmetten söz edilmiştir. Sunulan hizmetlerin dağılımına aşağıdaki grafikte yer verilmiştir:

Şekil 4. Destek Hizmetlerinin Dağılımı

Katılımcıların %66,7'si velilere yönelik müşavirlik hizmeti sunduklarını, %46,7'si ise öğretmenlere yönelik müşavirlik hizmeti sunduklarını ifade etmişlerdir. Bu verilere ilişkin katılımcıların ifadelerinden örneklere aşağıda yer verilmiştir:

“Velilerle sürekli görüşüyorum. Pandemiden sonra çocuklarda oluşabilecek problemleri anlatıp bunların çözüm yollarını anlatmak gibi çalışmalar yapıyorum. Genellersek bire bir çalışmalarını çok fazla yapıyorum. Veli görüşmelerim çok fazla.” (2.K29İ)

“Önce velilerimizden başladık. Daha çok travma sonrası stres bozukluğu konusunda çalışmalar yaptık. Online eğitimlere devam ettik. Seminer şeklinde çalıştık. Salgın da bir afet türü olduğu için daha çok doğal afetler genel başlığı altında bir çalışma yaptım.” (13.K28O)

“Öncelikle öğretmenlerle iş birliği içerisinde girdik. Sınıf içerisinde ne olduğunu, ne yaşandığını en iyi bilenler onlar. Onlar da yaşatlarına kıyasla daha fazla problem yaşayan öğrencileri bize yönlendirdiler. Zaten biz sene başında yaptığımız psikososyal

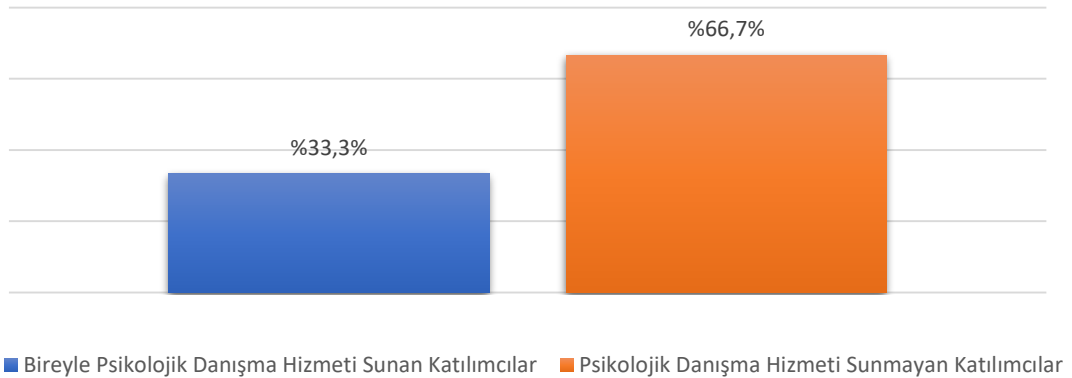
müdahale programı kapsamında onlara sınıfta ne türlü zorluklar yaşayabileceklerine ve nasıl müdahale edebileceklerine dair bilgilendirmeler yapmıştık.” (11.K28İ)

Öğrencilerin eğitimlerinde bütün paydaşların ortaklaşa çalışması, eğitimden alınacak verimin artmasında önemli bir etkidir. Bu konuda rehber öğretmenler ve psikolojik danışmanlar, velileri de sürece dâhil etmek adına onlara yönelik pek çok eğitim ve seminer vermişlerdir. Bununla birlikte yeri geldikçe rehberlik servisi çalışanları, öğretmenlere de gerekli desteği sunduklarını ifade etmişlerdir.

3.2.3. İyileştirici Hizmetler Kategorisine İlişkin Bulgular

Bu kategoride, pandemi süreci boyunca psikolojik danışma hizmeti sunan katılımcılar yer almaktadır. Bu kategoriye ilişkin dağılım aşağıdaki grafikte gösterilmektedir:

Şekil 5. Psikolojik Danışma Hizmeti Sunma Durumu

Grafik incelendiğinde katılımcıların %66.7'sinin psikolojik danışma hizmetini sunmadıkları görülmektedir. 30 katılımcıdan 10 tanesi, uzaktan eğitim süreci devam ederken bireysel psikolojik danışmanlık hizmeti sunduğunu ifade etmiş, buna karşın hiçbir katılımcı grupta psikolojik danışma uygulaması yaptığını dair bir ifade kullanmamıştır. Katılımcıların bu konudaki ifadelerine aşağıda yer verilmiştir:

“Ben pandemi sürecinde online psikolojik danışma yapmadım ama okulda bireysel görüştüklerim oldu. Haftada 1 gün okula geliyordum. Geldiğim günlerde ailelerle görüşüp ihtiyacı olan çocukları okula alıyordum ve o şekilde psikolojik danışma yapıyordum. Zoom veya başka bir program üzerinden bireysel görüşme yapmadım.” (20.K36İ)

“EMDR etkinliklerinden, sanat terapisinden, dışavurumcu etkinliklerden çok fazla yararlandım. Bu süreçte çok fazla bireysel psikolojik danışma hizmeti sundum. Özellikle korku, kaygı ve motivasyon etkinliklerini çok fazlaca çalıştım.” (27.K28İ)

“Zoom’dan görüşme yaparken gizliliği sağlamak çok zor oluyor. Bazılarının kendi odası yok, bazen internet kesiliyor, bazılarının bilgisayar yok telefondan giriyor. Anne-babası gizli gizli dinleyenler olmuş birkaç görüşmemizde. Böyle sorunlar yaşadık.” (5.E29O)

Pandemi sürecinde uzaktan psikolojik danışma hizmeti sunan katılımcılar bulunmakla birlikte bu kişiler, danışma sürecinde bazı endişelere sahip olduklarını ve güçlüklerle karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Örnek olarak 5.E29O, gizliliğe ilişkin endişelerini paylaşmıştır. Katılımcıların grupta çalışırken psikolojik danışma uygulamaları yapmak yerine rehberlik boyutunda hizmetler sunmayı tercih ettikleri görülmektedir. Ayrıca süreç boyunca psikolojik danışma hizmeti sunduğunu belirtenlerin tamamının psikolojik danışmanlık ve rehberlik bölümü mezunları olduğu görülmüştür.

3.2.4. Problem Alanlarına Göre Sunulan Hizmetler Kategorisine İlişkin Bulgular

Rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri, problem alanlarına göre üçe ayrılmaktadır: Mesleki, eğitsel ve kişisel-sosyal. Normalde her okulda ve her kademede bu problem alanlarına yönelik çalışmalar yıl boyunca sürmektedir. Hizmet verilen bölgeye, okula ve kademeye göre hangi problem alanında daha çok çalışma yapıldığı değişebilmektedir. Pandemi süreci, rehberlik servisi tarafından yürütülen

alışmaları etkilemiştir. Pandemi sürecinde farklı problem alanlarına yönelik sunulan hizmetlere ilişkin katılımcıların ifadelerine aşağıda yer verilmiştir.

3.2.4.1. Kişisel-Sosyal Problem Alanı

“Pandemi döneminde ağırlık sosyal ve duygusal gelişim, baş etme becerileri gibi konular oldu. Çocukların bu dönemde aile ile birlikte daha kaliteli vakit geçirme, farklı etkinlikler yapma gibi konularda aileye rehberlik yaptık. Eğitsel çalışmalar da yaptık ama daha çok sosyal-duygusal anlamda çalışmalar yaptık.” (15.K38İ)

“Kişisel-sosyal konulara yoğunlaştı çalışmalar. Bunu ben tercih ettim. Öğrencilerden talep genelde sınavla ilgili konulardaydı. Önceki yıllara göre daha fazla kaygı ve motivasyon problemleri yaşadıklarını söylüyorlardı. Aslında eğitsel alanda gelen bu talebin kaynağına indiğimde kişisel-sosyal çalışmalar yapmam gerektiğini anladım.” (13.K28O)

“Çok fazla kaygı yaşadılar. Benim şahsi fikrim akademik ya da kariyerle ilgili bir kaygı olsa dahi bunun temeli kişisel-sosyale dayanıyordu diye düşünüyorum. Yaptığım çalışmalar bana hep bunu yansıtıyor. Nitekim ben okulumla ilgili bir araştırma da yaptım o dönemde. Yayınlanmış bir araştırma değil ama okuldaki durumu tespit etmek adına yaptım. Öğrencilerin ciddi anlamda depresyonda olduğunu gördüm. Üst düzeyde depresyonda olanlar, hatta intihar düşüncesi olanlar vardı. İntihar düşüncesi olanlar, bir önceki sene çok daha azdı sayı olarak. Net bir sayı veremesem de bu sayının en az 2-3 kat arttığını düşünüyorum.” (12.E29L)

Sunulan hizmetler problem alanlarına göre kategorilere ayrıldığında pandemi süresince yapılan çalışmalarda çok büyük bir payı kişisel-sosyal hizmetlerin aldığı görülmektedir. Covid-19 pandemisinin sağlığı tehdit etmesi, sosyal açıdan kısıtlayıcı önlemlere uymak zorunda kalmak gibi alışılmadık özelliklere sahip olması, bu sürecin pek çok birey için zorlayıcı bir süreç olmasına sebep olmuştur. 12.E29L, 13.K28O ve 15.K38İ'nin görüşmelerinde söz ettikleri kaygı, motivasyon eksikliği, depresyon, intihar düşünceleri gibi problemler, çalışmaya katılan rehber öğretmenler tarafından

süreç boyunca en sık karşılaşılan ve üzerinde en çok çalışma yapılan problemlerden bazıları olmuştur.

3.2.4.2. Eğitsel Problem Alanı

“Çalışmalarımız mesleki ve eğitsel alanlara yoğunlaştı. Çünkü hem geçen yıl hem de bir önceki yılda 8. sınıfların rehberliği bendeydi. Kişisel rehberlik biraz daha psikolojik danışmaya girdiği için ve uzaktan psikolojik danışma çok verimli yürütülemediği için bunu çok zorunlu durumlarda yaptık yalnızca. Kişiyi karşınızda görmek istiyorsunuz. Kişisel-sosyal çalışmaları çok az yaptık. Genellikle eğitsel ve mesleki rehberlik çalışmaları yürüttük.” (1.E47O)

“Uzaktan eğitim süreci devam ederken çalışmalarımız kişisel-sosyal odaklıydı. Ama yüz yüze eğitime geçtikten sonra odağımız eğitsel konular oldu. Yani şu an okullar açikken yine pandemi öncesine benzer hizmetler sunuyoruz” (14.E30L)

Çalışmaya katılan rehber öğretmenlerden 1.E47O, sunduğu hizmetlerin eğitsel ağırlıklı olduğunu ifade etmiştir. Kişisel-duygusal alandaki problemleri çalışırken danışan/öğrenci ile aynı ortamda bulunmanın önemine vurgu yapan ve “şehir en başarılı okullarından birisinde” bulunduğunu ifade eden 1.E47O, akademik başarının büyük bir öncelik olduğu bir okulda çalışmaktadır. Bununla birlikte eğitsel ve kişisel-sosyal hizmetlerin benzer düzeyde sunduğunu ifade eden katılımcılar da mevcuttur.

3.2.4.3. Mesleki Problem Alanı

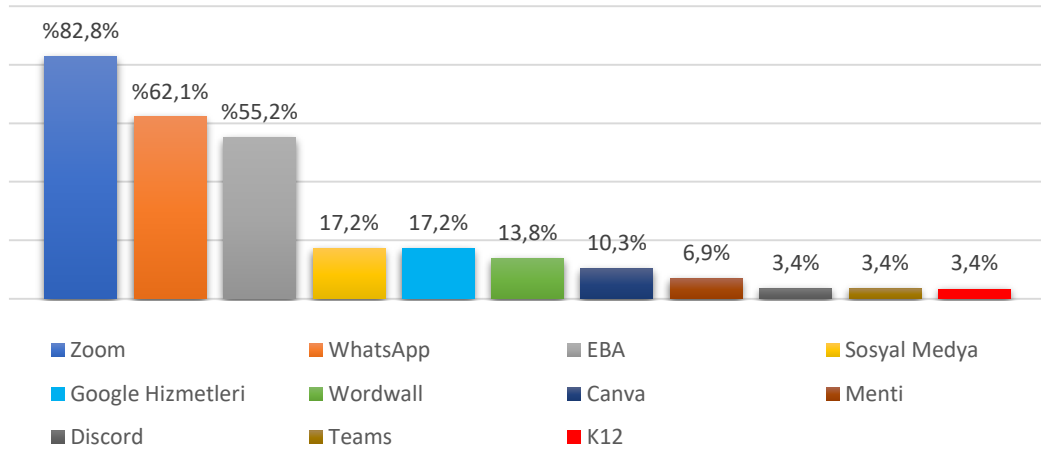
“Genellikle çalışmalarımız mesleki ağırlıklı oldu. Çünkü yolun büyük bir kısmını okulun kapanıp açınmasıyla geçirdik. Fakat 8. sınıf öğrencilerimizle genelde devamlılığı sürdürdüğümüz için çalışmalarımız mesleki ağırlıklı ilerledi. Kişisel-sosyal çalışmalar da yaptık.” (7.E29O)

Bir imam hatip ortaokulunda çalışan 7.E29O, mesleki konularda diğerler problem alanlarına kıyasla daha yoğun çalıştığını ifade eden tek rehber öğretmen olmuştur.

3.2.5. Kullanılan Yazılımlar Kategorisine İlişkin Bulgular

Pandemi sürecinde virüsün yayılma hızını düşürmek amacıyla uzaktan eğitim ve hibrit eğitim gibi hizmetlere başvurulmuştur. Bu süreçlerde eğitim-öğretim hizmetleri uzaktan yürütülmüştür. Uzaktan eğitim döneminde öğrencilere ve velilere ulaşmak adına rehber öğretmenlerin kullandığını farklı yazılımlar olmuştur. Süreç içerisinde katılımcılar tarafından kullanılan yazılımlara ilişkin bilgileri içeren grafiğe aşağıda yer verilmiştir:

Şekil 6. Süreç Boyunca Kullanılan Yazılımlar

Grafik incelendiğinde katılımcıların %82.8'inin süreç boyunca aktif olarak kullandığı uygulama olan Zoom, rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerini sunmak için en sık başvurulmuş yazılım olmuştur. Bunu %62.1 ile WhatsApp, %55.2 ile EBA takip etmektedir. Bunların dışında kalan yazılımlar, daha sınırlı bir katılımcı kitlesi tarafından tercih edilmiştir. Wordwall kullanan 4 katılımcıdan 3 tanesinin özel okulda çalıştığı; Canva, Menti, Discord, Teams ve K12 yazılımlarını kullanan kişilerin tamamının yine özel okullarda çalıştıkları dikkat çekmektedir. Bu bilgilerin ışığında özel okulda çalışan rehber öğretmenlerin ve psikolojik danışmanların, süreç içerisinde

kullandıkları yazılımların daha çeşitli olduğu söylenebilir. Kullanılan yazılımlara ilişkin farklı katılımcıların ifadelerinden örneklere aşağıda yer verilmiştir.

3.2.5.1. Zoom

“Pandemi sürecinin avantajlarıyla yüz yüze eğitimin avantajları bir araya getirilebilir. Zoom üzerinden bireysel görüşmeler yapmıştım. Canlı dersleri ve online görüşmeleri Zoom üzerinden yürüttüm. Zoom bizim için çok kullanışlı. Aynı anda bir sürü öğrenciye ulaşabiliyoruz. Bizim konferans salonumuzun kapasitesi sınırlı. Aynı anda 3 sınıf alır en fazla. Ama bizim okul 740 kişi. Ben bir link attığımda aynı anda belki de 200 kişiye ulaşma imkânım var.” (8.E24L)

“Baktık bu pandemi süreci devam edecek, bir sistem oluşturmamız gerekti. Şöyle bir sistem oluşturduk: Zoom, WhatsApp ve Instagram. Bu üç kanalı çok aktif kullandık ve online rehberlik servisi kurduk. Zoom üzerinden sınıf rehberlikleri, grup rehberlikleri gerçekleştirdik. Ama bunlar planlı. “Hadi bugün görüşelim.” modunda değil.” (12.E29L)

Pek çok rehber öğretmen ve psikolojik danışman, Zoom yazılımını uzaktan eğitim sürecinde kullanması pratik ve faydalı bir yazılım olduğu için tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte katılımcıların çoğu, Zoom uygulamasını uzaktan eğitim sürecinde kullandıklarını fakat yüz yüze eğitime geçişle birlikte uygulamayı kullanmayı tamamen bıraktıklarını ifade etmişlerdir. Sınırlı sayıdaki birkaç katılımcı, Zoom programını hâlâ aktif olarak kullandıklarını, program aracılığıyla çoğunlukla veli görüşmeleri yaptıklarını söylemişlerdir.

3.2.5.2. Eğitim Bilişim Ağı (EBA)

“EBA’yı çok kullandık. EBA üzerinden paylaşımlarda bulunuyorduk. Broşürler ve videolar paylaşıyorduk. Duyuruları oradan yapmaya çalışıyorduk. WhatsApp gruplarını çok aktif kullanmaya başladık. Öğrencilerle bu dönemde hep oradan iletişim kurduk. EBA’da paylaştığımız şeylerin çok ulaşılabilir olmadığını, çoğunun

görmediğini, takip etmediğini anlayınca WhatsApp gruplarına yoğunlaştık. Oradan paylaşımlarda bulunduk. Görüşmek isteyenlere oradan randevu verdik. Zoom’u çok kullandık. Psikolojik danışma süreçlerinin hepsini ben Zoom üzerinden yürüttüm.” (5.E29O)

“Daha önce bir Instagram hesabımız yoktu mesela. Sıklıkla kullanıldığı için iletişim kurabilmek ve bilgilendirmek adına bir Instagram hesabı açtık okulun adına. Genelde rehberlikle ilgili paylaşımlar yaptığımız bir kanal oldu. EBA üzerinden çocukları bilgilendirecek çalışmalar yaptık. Tabi Zoom üzerinden seminerler de yaptık.” (11.K28İ)

“EBA’yı kullandım. Animasyon ve etkinlik çalışmalarında orayı açıp neler olup olmadığını inceledim. ORGM sayfasına da çok fazla etkinlikler yüklemişlerdi. Hem oradan hem EBA’dan çok fazla etkinlik aldım. Ama benim bir EBA şifrem yoktu. Ben bunu kardeşimin EBA’sına girip oradan baktım. Bir de bizim yaş grubuna yönelik olan, devlet okullarında okuyan öğrencilerin EBA’sından pdf’leri ve animasyonları indirip onları kendi öğrencilerime yansıttım. Bana bir EBA kullanıcı adı-şifresi tanımlanmadı.” (29.K26O)

Milli Eğitim Bakanlığı’nın sunduğu bir hizmet olan Eğitim Bilişim Ağı (EBA) da süreç içerisinde aktif olarak kullanılan bir diğer yazılım olmuştur. Fakat EBA, katılımcılar arasında popülerlik bakımından Zoom ve WhatsApp uygulamalarının gerisinde kalmıştır. Bazı katılımcılar EBA’nın teknik açıdan yeterli olmadığını düşünürken bazıları ise öğrencilere ulaşma konusunda WhatsApp uygulamasının ve sosyal medyanın daha etkili olduğunu ifade etmiştir. Özel okullarda çalışan 5 katılımcıdan yalnızca 1 tanesinin EBA’yı kullandığı dikkat çekmiştir. 29.K26O, kendisine EBA ile ilişkili bir tanımlama yapılmadığını veya bir şifre verilmediğini ifade etmiş ve bu platformdaki çalışmalardan yararlanmak için farklı yöntemlere başvurduğunu söylemiştir.

3.3. PANDEMİ SÜRECİNDE SUNULAN REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK HİZMETLERİNİ OLUMSUZ ETKİLEYEN FAKTÖRLER TEMASINA İLİŞKİN BULGULAR

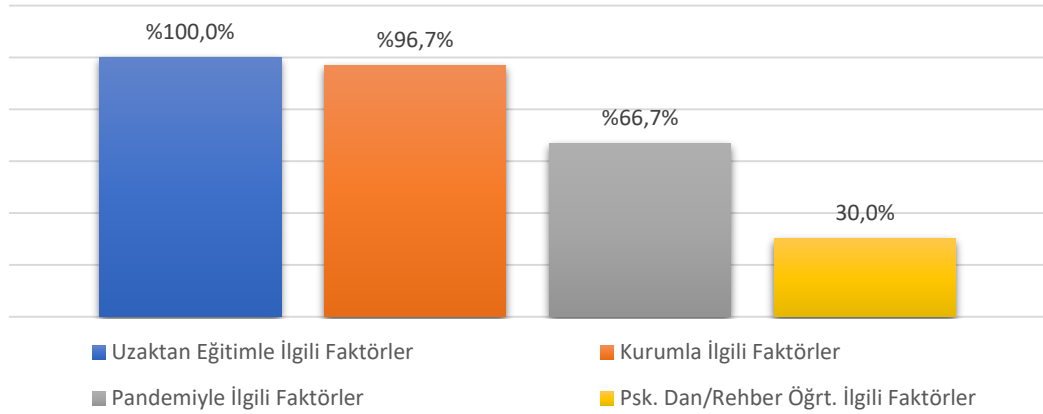
Görüşmeler sonucunda ulaşılan 2. tema, pandemi sürecinde rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerini olumsuz etkileyen faktörlerle ilgilidir. Bu temaya ilişkin toplamda 237 kodlama yapılmıştır. Tema, kendi içerisinde 4 kategoriye ayrılmaktadır. Bu kategorilere ve her bir kategoride bulunan kodlara ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 16. Süreci Olumsuz Etkileyen Faktörler

Temalar	Kategoriler	Kodlar
Süreci Olumsuz Etkileyen Faktörler (237)	Rehber Öğretmenle/ Psikolojik Danışmanla İlgili Faktörler (11)	Yorgunluk (5)
		Kişisel Yaşantılar (5)
		Teknolojik Bilgi Eksikliği (1)
	Kurumla İlgili Faktörler (98)	Öğrenci Katılımının Düşüklüğü (35)
		İş Yoğunluğu (20)
		Görev Tanımı Dışında İş Yapmak (12)
		Veli Katılımının Düşüklüğü (9)
		Sürecin Eğitsel Odaklı Yürümesi (8)
		Düşük Sosyoekonomik Profil (7)
		Dönüt Eksikliği (7)
	Pandemiyle İlgili Faktörler (40)	Belirsizlik (26)
		Sağlığın Ön Planda Olması (5)
		Pandeminin Kısıtlayıcı Etkisi (5)
		Ekonomik Güçlükler (4)
	Uzaktan Eğitimle İlgili Faktörler (88)	Uzaktan Eğitimin Verimsizliği (34)
		Teknolojik Donanım ve Bilgi Eksikliği (31)
		Aynı Ortamda Bulunmamak (13)
		Gizliliğe İlişkin Endişeler (5)
		Sürece İlişkin Ön Yargılar (5)

Tablo incelendiğinde, pandemi dönemindeki rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerini olumsuz etkileyen durumların 4 kategoride toplandığı görülmektedir. Katılımcıların bu konu hakkındaki görüşlerini aşağıdaki grafikte incelemek mümkündür:

Şekil 7. Süreci Olumsuz Etkileyen Faktörler

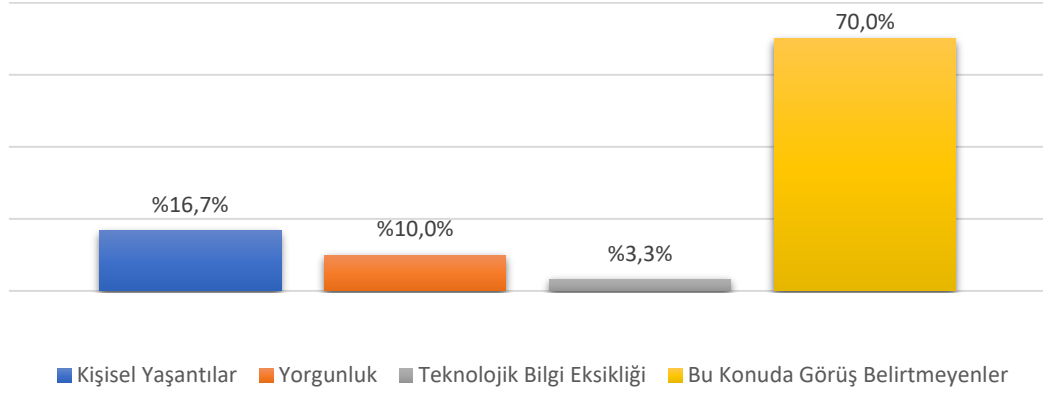

Katılımcıların tamamı, uzaktan eğitim kaynaklı bir problemin rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerini olumsuz etkilediğini ifade etmiştir. Katılımcıların %96.7'si, çalıştıkları kurumla ilgili bir sebepten ötürü sundukları hizmetin olumsuz etkilendiğini ifade etmişlerdir. Olumsuzlukları doğrudan pandemi ile ilişkilendiren katılımcı oranı %66.7 olarak tespit edilmişken kendilerinden kaynaklanan sebeplerle olumsuzlar yaşadıklarını belirten katılımcı oranı %30 olmuştur. Katılımcıların, olumsuzlukların sebebini daha çok dışsal atıflar yaparak açıkladıkları görülmektedir.

3.3.1. Psikolojik Danışmanla/Rehber Öğretmenle İlgili Faktörler Kategorisine İlişkin Bulgular

Psikolojik danışmanla/rehber öğretmenle ilgili faktörler kategorisinde kişisel yaşantılar, yorgunluk ve teknolojik bilgi eksikliği kodları bulunmaktadır. Kodların dağılımı aşağıdaki grafikte görülmektedir:

Şekil 8. Psikolojik Danışmanla/Rehber Öğretmenle İlgili Faktörler

Grafik incelendiğinde katılımcıların %16.7'si, yakının kaybı, okul değişikliği, özel hayatlarında yaşadıkları problemler gibi bazı sorunların çalışmalarını olumsuz etkilediğini ifade ettikleri görülmektedir. Katılımcıların %10'u, süreç içerisinde yorgunluk yaşadıklarını ve bu sebeple rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerini sunarken sorunlar yaşadığını belirtmiştir. 30 katılımcının içerisinde yalnızca 1 tanesi, teknolojik araç gereçleri ve yazılımları kullanma konusundaki bilgi eksikliğinin çalışmalarına olumsuz yansıdığını belirtmiştir. Pek çok katılımcı, pandemi sürecinin başlarında, süreç içerisinde kullanılması gereken aletlere ve yazılımlara hâkim olmasa da kısa sürede bu sürece adapte olduklarını ve gerekli bilgileri edindiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların bu konudaki görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“Ben buraya Eylül ayında geldim. Şunu kestiremiyorum: Şu an burada bir yoğunluk var. Size de uzun süre sonrasına randevu vermek durumunda kaldım. Aynı durum devam ediyor. Hâlâ çok ileri tarihlere randevu veriyorum velilere. Bu yoğunluk pandemi sürecinin bir parçası mı, yoksa bu okula yeni gelmenin bir parçası mı?”
(12.E29L)

Pandemi sürecinde okul değişimi yapan 3 rehber öğretmen de gittikleri okullarda yoğunluk yaşadıklarını belirtmişlerdir. 12.E29L, bu katılımcılardan birisi olarak yaşadığı yoğunluğun sebebinin okul değişikliği olabileceğinden şüphelenmektedir. Bu yoğunluğun kaynağı pandemi süreci olabileceği gibi okul

değişiminin getirdiği bir sonuç olma ihtimali de mevcuttur. Genel olarak okul değişimi yaşayan katılımcılar, bu tecrübenin sürece olumsuz etki ettiğini düşünmektedir.

“Ben teknoloji anlamında biraz zayıfım. Kullanmayı da çok sevmiyorum. O yüzden de kendimi bu anlamda geliştirmedim herhâlde.” (24.K32İ)

24.K32İ, teknoloji konusunda kendisini yetkin görmemekte ve teknolojik araç gereçleri çalışmalarında son derece sınırlı olarak kullanmaktadır. Katılımcı, pandemi süreci içerisinde teknoloji kullanımının zorunlu hale gelmesinin kendisini olumsuz etkilediğini ifade etmiştir.

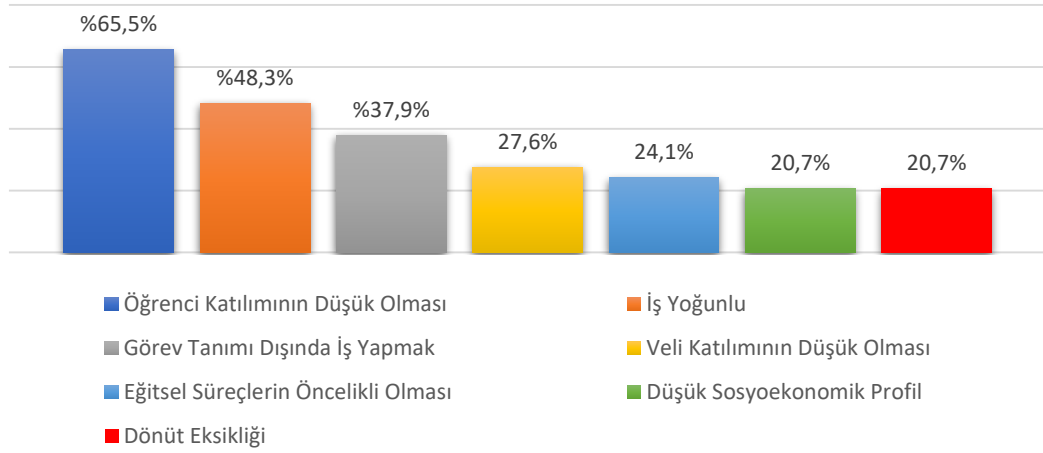
“Bu kriz döneminin, pandemiye kast ediyorum, uzun bir döneme yayılması sebebiyle bir bıkkınlık, bir yorgunluk var. Diğer dönemlerde krizi yaşıyorsunuz, travması ve daha sonrası için çalışmalar yapıyorsunuz. Ama bu pandemi dönemi farklı.” (10.E51L).

Bir kriz dönemi olarak değerlendirilen pandeminin diğer kriz durumlarına kıyasla çok daha uzun bir süreç olması, katılımcıların bazılarında yorgunluğa sebep olmuştur. 10.E51L, bu yorgunluğun çalışmalarını olumsuz etkilediğini ifade etmiştir.

3.3.2. Kurumla İlgili Faktörler Kategorisine İlişkin Bulgular

Pandemi sürecinde yürütülen rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerini olumsuz etkileyen faktörler, çalışılan kurumla ilişkili olabilmektedir. Katılımcıların okullarıyla ilgili yaşadıkları olumsuzluklar, aşağıdaki grafikte incelenebilir:

Şekil 9. Kurumla İlgili Faktörler

Grafik incelendiğinde rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerini olumsuz etkileyen okul kaynaklı sebepler içerisinde katılımcıların %65.5'inin öğrenci katılımı konusunda sorun yaşadığı görülmüştür. İş yoğunluğu, görev tanımı dışında işlerin verilmesi, veli katılımının düşüklüğü, sürecin eğitsel odaklı yürümesi, düşük sosyoekonomik profil ve dönüt eksikliği ise süreci olumsuz etkileyen diğer faktörlerdir. Bu kategoriye ilişkin örnek katılımcı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

3.3.2.1. Katılım

“Katılım, katılım, katılım! Öğrenciler katılmadı. Bir süre sonra katılım konusunda çok ciddi zorluklar yaşadık.” (12.E29L)

“Kapanma sürecindeki çevrimiçi çalışmalarda katılım maalesef çok azdı.” (16.K36L)

“Biz planladığımız çalışmaların tamamını yaptık. Ama bu ne kadar etkili oldu? Katılım yarı yarıya olduğu için ne kadar etkili olduğu konusunda bir veri yok. Bu konuda soru işaretleri var.” (1.E47O)

“Beni olumsuz etkileyen katılımların düşük seyirde olması oldu. Açıkçası öğrencilerimizin ekonomik seviyeleri biraz kötü. İlk 6 aylık dönemde bir cihaz alma,

evde bilgisayar olması, evde internet erişimi olması konularında sıkıntılar vardı. Sonra bu sürecin biraz daha devam edeceği anlaşıldı ve veliler bunları temin etmeye çalıştı.” (14.E30L)

Süreç içerisinde rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerini en olumsuz etkileyen durumlardan birisi katılım düşüklüğü olmuştur. 19 katılımcı tarafından toplamda 35 kez vurgulanan katılım düşüklüğü, kaynaklandığı sebep fark etmeksizin rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinin sağlıklı şekilde sunulmasına engel olmuştur. Uzaktan eğitim sürecinde ihtiyaç duydukları psikososyal hizmetleri almayan ya da alamayan öğrencilerin yüz yüze eğitime dönüşle birlikte rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinden faydalanmak için yoğun taleplerde bulunması beraberinde katılımcıların ağır bir iş yükünün altında kalmasına yol açmıştır. Dikkat çeken diğer bir nokta ise hiçbir özel okulda gerekli teknolojik araç gereçlere ulaşma konusunda bir sıkıntı yaşanmamasına rağmen bu kurumlarda çalışan bazı psikolojik danışmanların düşük katılım oranlarından yakınmasıdır. Bu durum, katılım düşüklüğünün yalnızca gerekli araç gereçlere ulaşmada yaşanan güçlüklerden kaynaklanmadığı olmadığını göstermektedir.

3.3.2.2. İş Yoğunluğu

“Yüz yüze eğitime geçişle birlikte iş yüküm arttı. Okulda olduğum için öğrencilere daha ulaşılabilir oldum. Birden çok daha fazla görüşme yapmaya başladım. Bu sefer de verdiğim seminer sayısı azaldı. Yıllık plandaki seminerleri bile veremez oldum.” (8.E24L)

“Rehberlik servisi her zamankinden çok daha yoğun. Çünkü zaten tek psikolojik danışman olarak çalışıyorum normumuzun 2 olmasına rağmen. Üstelik bir de görevlendirme ile başka okula gidiyorum haftada 1 gün. Toplamda 800 küsur öğrencinin bireysel görüşme taleplerini karşılamaya çalışıyorum. Çok fazla talep geliyor. İş yüküm çok fazla. Randevularımı ötelemek zorunda kalıyorum ve bu da öğrencilerden sitemler duymama sebep oluyor.” (16.K36L)

“Özellikle pandemi döneminin bize kattığı, bize en çok zarar verdiği konu şu: okullar artık çok kalabalık. Pandemi sebebiyle çocuğunu okula 1 yıl geç başlatan çok aile oldu. Okula başlayıp sınıf tekrarı yapmak zorunda kalan çok oldu. Normalde sınıflarımızda 25-30 öğrenci olurken şu an sınıflarımız kırkar kişi.” (11.K28İ)

“Çocuklarda öz bakım, sorumluluk, dinleme becerisi, bazı ihtiyaçlarını sağlayabilme çok eksikti. Okul öncesi eğitimin önemini bu geri dönüş sürecinde bir kez daha hissettik. Duygu çalışıyoruz, beden kontrolü, empati, iletişim... Özetle ben rehber öğretmen olarak 1. sınıflardan 3 ay çıkamadım. Şu an Aralık ayına geldik ve taşlar biraz daha yerine oturdu ama 3 ay boyunca çok zorlandık. Çok yoğundu.” (15.K38İ)

Katılımcılardan 14’ü, yüz yüze eğitime dönüşle birlikte çok yoğun bir döneme girdiklerini ifade etmişlerdir. Bu yoğunluğun özellikle ilkokullarda pandemi süreci sebebiyle anaokuluna gitmeyen, 1. sınıfa başlamayan ya da başlayıp sınıf tekrarı yapmak durumunda kalan öğrencilerden kaynaklandığı belirtilmektedir. Ortaokul ve liselerdeki yoğunluğun daha çok okuldan uzun süre uzak kalma ile ilişkili olduğu, eğitsel ve kişisel-sosyal problem alanlarıyla ilgili çok fazla sorun yaşandığı görülmüştür. Yoğunluğun bir sebebinin de okullardaki rehber öğretmen ihtiyacından kaynaklandığı söylenebilir. Çalışmanın yürütüldüğü devlet okullarda rehber öğretmen başına düşen öğrenci sayısının yüksek olduğu söylenebilir. Özel okullarda ise katılımcıların sorumlu olduğu öğrenci sayısının çok daha düşük olduğu gözlemlenmektedir. Devlet okulları arasında en iyi durumda olan okul bir fen lisesi olup 1 rehber öğretmen/262 öğrenci oranı görülmektedir. En kötü durumda olan okul bir ilkokuldur ve 1 rehber öğretmen/950 öğrenci oranı görülmektedir. Ayrıca araştırma amacıyla ziyaret edilen okullardan birinde rehber öğretmen bulunmadığı da görülmüştür ve görüşme yapılamamıştır.

3.3.2.3. Görev Tanımı Dışında Kalan İşler

“Filyasyon ekibinde görevlendirildim. 1 ay okula değil ilçe sağlık müdürlüğüne gittim. Sonra görev iptal edildi uygunsuz olduğu için. Bu benim isteğim dışında bir görevdi. Benim yapmam gereken bir görev değildi. Müdür bey bana sormadan ismimi vermişti.

Sağlıkçı olmadığımız için böyle bir işin bize verilmesi uygun değil, etik değil, yapabileceğim bir iş değil. Bu konuda itirazlarda bulunduk. 1 ay sonra görev iptal edildi.” (5.E29O)

“Tabii ki oluyor (görev tanımı dışında bir iş). Mesela ateş ölçüyoruz. Bu okulda herhâlde “Ateş ölçen öğretmen” olarak anılacağım. İşte burada bir sürecimiz var, bakanlığın bize belirlediği o 14-15 gün içerisinde sınıflara girip ateş ölçüyoruz. “Bu benim görevim değil” diyebiliriz tabii ki ama görev tanımında “Müdürün verdiği görevi yapar” ifadesi var. Bu da bizim görevimiz olmuş oluyor.” (10.E51L)

“Ders doldurma kısmı vardı mesela. İhtiyaç odaklı ilerlediğimiz noktalar oldu, işte “Şu dersi de size mi versek?” gibi söylemler oldu, boş derse girdiğimiz oldu. Bir kere de şey olmuştu, “Hocam buraya ders yazmam gerekiyor ama diğerlerine çok ders verdik.” deyip bana ders yazdılar. Boş derslerin müdavimiyiz zaten. Bir de pat diye sunum hazırlama olayı çok oluyor.”Hocam bir dahaki derste şu konunun sunumu yapar mısınız?” diyorlar. Bunun bir yolu yordamı var ama bunu çok önemsemiyorlar. Bir şey yap ama ne yaparsan yap gibi oluyor. Ben onu hissettim.” (29.K26O)

Pandemi süreci boyunca katılımcıların sundukları hizmeti etkileyen bir faktör de görev tanımında yer almayan ancak yapmak zorunda kaldıkları işler olmuştur. Filyasyon ekiplerine katılmak, ateş ölçmek gibi durumlar buna örnek olarak gösterilebilir. Genç katılımcılardan birisi olan ve gönüllü olmadığı halde bir filyasyon ekibine dâhil edilen 5.E29O, 1 ay sonra itirazı doğrultusunda görevin iptal edildiğini belirtmiştir. Katılımcı, yaşadığı bu deneyimi olumsuz bir durum olarak aktarmaktadır. Bir özel okulda çalışan 29.K26O ise kendisini “boş derslerin müdavimi” olarak tanımlamış, sıklıkla okul idaresi tarafından boş derslere girmesi yönünde talimat aldığını ifade etmiş ve bu durumun kendi çalışmalarını olumsuz etkilediğini belirtmiştir.

“Valilik okullara yazı gönderdi. Öğretmenlerden maske, kolonya, kitap vb. malzemelerin vatandaşlara dağıtımı konusunda gönüllü olan var mı diye soruldu. Ben

bunu bir vicdani görev, bir vatandaşlık görevi, bir insanı görev olarak algıladım ve katıldım.” (3.E60L)

“En basitinden mesela covid-19 panosu hazırlamak benim görev tanımımda yok ama bundan rahatsız mı oldum? Hayır. Okuldaydım ve bunun için müsaittim, hazırladım. İş tanımında genel olarak yer almayan pek çok şeyle uğraşıyoruz ama çok büyük bir sorun olmadı. Bunlar pandemi süreci kaynaklı şeyler değil. Örneğin BEP. BEP’te rehber öğretmen genelde kuruldaki bir kişidir sadece ama işin çoğunu o yapar.” (2.K29İ)

Görev tanımına dâhil olmayan işleri yapan başka katılımcılar da vardır. Fakat tüm katılımcılar, bu işlerin sundukları rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerini olumsuz etkilediğini düşünmemektedir. Çalışmaya katılan en yaşlı katılımcı olan 60 yaşındaki 3.E60L, gönüllü olarak filyasyon ekibine katıldığını, bunu insanı bir görev olarak gördüğünü ifade etmiştir. 2.K29İ ise pandemi sürecinde görev tanımı dışında işler yaptıklarını ancak bunu olumsuz bir deneyim olarak görmediğini söylemiştir. Bu katılımcılar, bir kriz dönemi olan pandemi sürecinde bu görevlerin üzerlerine düşen sorumluluklar olduğunu ve imkânları olduğu takdirde bunları yapmaktan dolayı rahatsız hissetmeyeceklerini belirtmişlerdir.

3.3.2.4. Veli Katılımı

“Eskiden okulda olduğumuzda veliyi çağırıyorduk, geliyordu bir şekilde. Bir diyalog kurup yol alabiliyorduk. Ama bu süreçte veliye ulaşmak, ondan bir geri dönüş almak, o süreci takip etmek biraz zorlayıcıydı.” (25.K29O)

“Ben öğretmenler adına olumsuz bir şey diyemem ama veli boyutum çok etkisiz. Bu bir şikâyet olarak da algılanabilir, dert yanma olarak da algılanabilir ama biz derse girmişiz, kitap okuyun diye uyarmışız. Buna rağmen veli açıp çocuğuna kitap okutmamış, kimse yazı yazdırmamış.” (22.K29O)

Katılımcılardan 8'i, velilere ulaşmakta ve onları öğrencilerinin eğitim süreçlerine dâhil etme konusunda zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin eğitim hayatlarında velilerin önemli bir etkisi olduğu göz önünde bulundurulduğunda veli katılımının düşük olduğunu belirten 8 katılımcının rehberlik ve psikolojik danışmalık hizmetlerini yürütme konusunda olumsuz etkilendikleri yorumu yapılabilir. Veli katılımı konusunda sorun yaşayan katılımcıların tamamının devlet okullarında çalışması da dikkat çekmektedir.

3.3.2.5. Eğitsel Süreçlerin Öncelikli Olması

“Uzaktan eğitimde zaman kısıtlı olduğu için genellikle öncelik akademik çalışmalara verildi. Rehberlik kısmı ikinci planda kaldı. O noktada bizler geri planda kaldık diyebilirim.” (7.E29O)

Pandemi süreci, öğrencileri pek çok alanda etkilemiştir. 7 katılımcıya göre süreç boyunca sunulan eğitim-öğretim hizmetleri daha çok akademik açıdan öğrencilere gerekli bilgileri aktarmak, derslerinden geri kalmamalarını sağlamak şeklinde ilerlemiştir. Bu sebepten ötürü kişisel-sosyal problemler ikinci plana atılmıştır. Bu da rehberlik servisinin çalışmasını olumsuz etkilemiştir.

3.3.2.6. Düşük Sosyoekonomik Profil

“Biz fakir bir bölgedeyiz. Şöyle bir şey de var, kardeş sayısı fazla olan bir bölge. İkisinin de aynı anda dersi olduğu zaman problem oluyor. Çoğu kişi telefon kullanarak derse katılmaya çalıştı. Anneler ve babalar bize şunu soruyor: “Hangisi girsin?” Tercih yapmak zorunda kalıyorlar.” (9.K31O)

Uzaktan eğitim süreci yürütülürken sosyoekonomik durum, eğitimin kalitesini ve hatta eğitime ulaşım ulaşamama durumunu belirleyen bir faktör olmuştur. Sosyoekonomik durumu iyi olan bölgelerde ve varlıklı ailelerde uzaktan eğitim hizmetinden faydalanma durumu daha çok velilerin ve öğrencilerin tercihlerine kalmışken 9.K31O'nun çalıştığı bölgede yalnızca şanslı olan öğrenciler bu hizmetten

yararlanma fırsatına sahip olmuşlardır. Öğrenciler arasında fırsat eşitliği konusunda ciddi farklar olduğu görülmektedir.

3.3.2.7. Dönüt Eksikliği

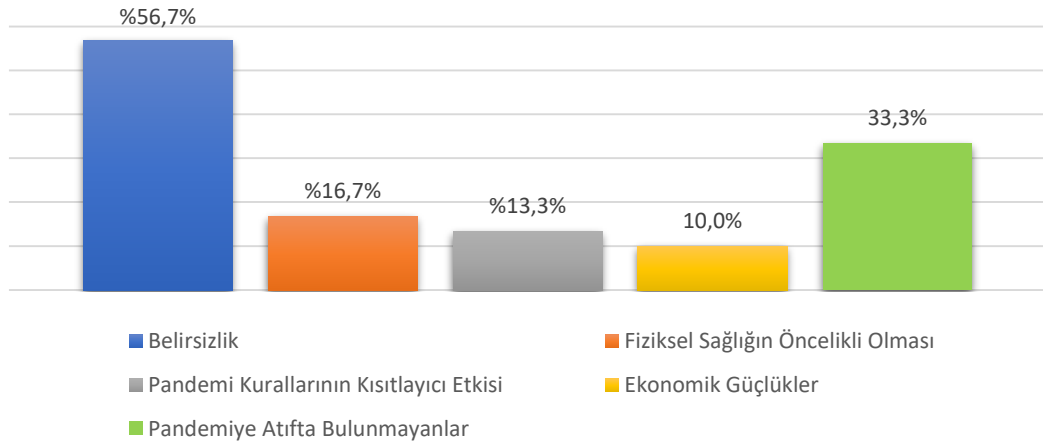
“Çok soyut olduğu için bazı çalışmalarda geri dönüt alamadığımızı düşünüyoruz. İleriki yıllar için yatırım yapıyor belki ama anlık değişimleri göremiyoruz. Bunların hepsi, mesleki olarak benim motivasyonumu çok düşürdü. Pandemi sürecinde de bir şey yapmadığınızı hissediyorsunuz böyle olunca.” (21.K38O)

Toplamda 6 katılımcı, yaptıkları çalışmalardan dönüt alamadıklarını, bu çalışmaların işe yarayıp yaramadığını gözlemleyemediklerini ifade etmişlerdir. Bu durum ise 21.K38O isimli katılımcıda motivasyon düşüklüğüne ve işe yaramıyormuş hissini yaşamaya sebep olmuştur.

3.3.3. Pandemiyle İlgili Faktörler Kategorisine İlişkin Bulgular

Rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerini olumsuz etkileyen bazı faktörler, doğrudan pandemiyle ilişkilendirilebilir. Bu konuda katılımcıların toplanan bilgiler aşağıdaki grafikte yer almaktadır:

Şekil 10. Pandemiyle İlgili Faktörler

Katılımcıların %56.7'si, pandemi sürecinin beraberinde getirdiği belirsizliğin rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerini olumsuz etkilediğini ifade etmiştir. Fiziksel sağlığın ön planda olması, pandemi kurallarının kısıtlayıcı etkisi ve pandemi kaynaklı ortaya çıkan ekonomik güçlükler, sürecin getirdiği diğer olumsuzluklar olarak karşımıza çıkmaktadır. Katılımcıların %33.3'ü, pandeminin doğrudan bir olumsuz etkiye bulunmadığını ve olumsuzlukların farklı sebeplerden kaynaklandığını düşünmektedirler. Katılımcıların pandemiyle ilgili faktörler hakkındaki görüşlerine örnekler aşağıda verilmiştir.

3.3.3.1. Belirsizlik

“Yapılabilecek şey çok daha belirsizdi. Daha önce öğrencilerimden velisi vefat eden olmuştu. Orada biraz daha yapılabilecek çalışmalar net ve yapılandırılmıştı. Ama pandemi sürecinde ilk başta yapılandırılmış bir çalışma olmadığı için, muadil bir durum olmadığı için o konuda çok zorlandık. “Ne yapılabilir?”. Başlarda belirsizlik vardı. Kapsamı belirleyebilmek zaman aldı.” (2.K29İ)

“Bazı alanlarla ilgili, ya sınavlarla ilgili açıkçası yaşanan belirsizliklerden dolayı biz de öğrencilere açık olamadık. Çünkü biz de bilmiyorduk. İşte “Sınavda hangi konular çıkacak?”, “Sınavda maske takacak mıyız?”. Bunlar geç bildirildi ya da hiç bildirilmedi. Biz bunları yaşantı yoluyla öğrendik. Ya da işte bir sene zaman verdiler, öbür sene zaman vermediler. Haksızlık olduğunu düşündü insanlar. Gibi gibi... Farklı belirsiz uygulamalar vardı ve bunlardan dolayı öğrencilere yeterli bilgiyi sunamadık.” (12.E29L)

Süreci olumsuz etkileyen faktörlerden birisi belirsizliktir. Katılımcılar uzaktan eğitim, yüz yüze eğitim ve hibrit sistem arasında gidip gelen öğrencilere destek olmada zaman zaman güçlükler yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılara göre yaşanan olumsuzluklar, pandemi sürecinin daha önce deneyimlemediğimiz farklı bir süreç olmasından ve seyrinin kesin olarak bilinmemesinden kaynaklanmaktadır.

3.3.3.2. Fiziksel Sağlığın Ön Planda Olması

“Öğrencilerle görüşme yapmak ilk başlarda çok zor geldi. Öksürecek mi? Hapşırarak mı? Önce maske takıyorum, sonra üzerine siperlik takıyorum. Bu beni gerçekten çok zorladı. Sonrasında hem çocuklar hem biz sürece adapte olduk. Ama ilk başlarda çok zordu.” (27.K28İ)

“Alınan kararlarda çocukların önceliği hiç olmadı. Örneğin bir öğrencimle yaptığım görüşmede “Çocukların markete girmesi yasak” gibi bir ifadenin annesi tarafından ona söylendiğini aktardı. Ağlayarak “Zaten her şey çocuklara yasak, pandemi bir tek çocuklara mı var?” şeklinde ağlayarak bir isyanda bulundu. Çocukların duygusal alandaki ihtiyaçları ikinci plana atıldı.” (28.K27İ)

Katılımcılardan 5’i, pandemi sürecinin fizyolojik sağlığı ön plana çıkaran bir süreç olduğunu düşünmektedir. 27.K28İ gibi bazı katılımcılar, süreç içerisinde rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerini sunarken kendi sağlıklarından endişe ettiklerini belirtirken 28.K27İ ile yapılan görüşmede öğrencilerin fizyolojik sağlıklarının korunması adına alınan önlemlerin onları duygusal açıdan olumsuz etkilediği görülmektedir. Süreç içerisinde fizyolojik sağlığın ön planda olması, rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerini olumsuz etkileyen diğer bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.3.3.3. Ekonomik Güçlükler

“Bulunduğumuz bölgede pandemiden önce ekonomik durum fena değildi. Ama pandemi sürecinin başlamasıyla birlikte durum gittikçe kötüleşti.

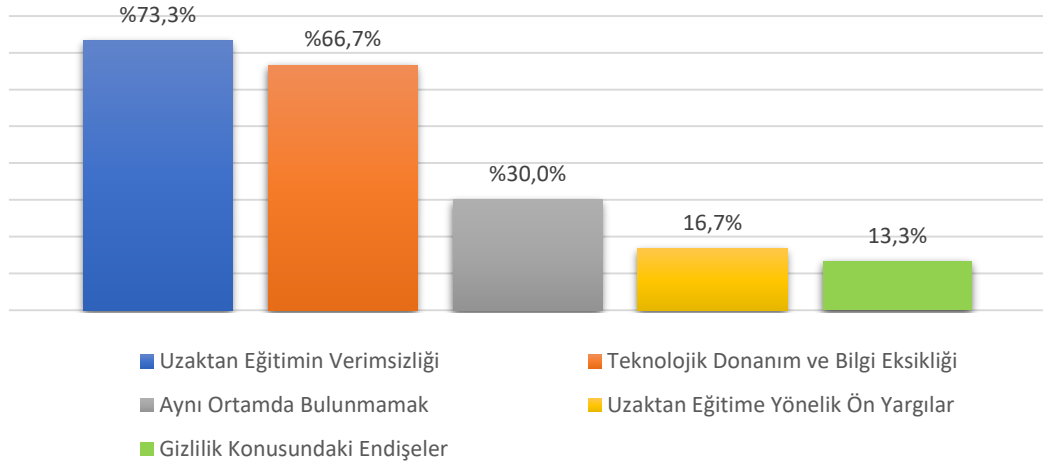
“Benim 500 tane velim varsa bunların %80’i inşaat işçisi. O süreçte çok fazla yasak olduğu için çalışmıyordu insanlar. Maddi anlamda gelirleri yok ve o insanlardan internetin yetmediğine dair çok fazla dönüt alıyorduk. 8 gb ancak derslerine yetiyordu ve öğrenci de açıkçası o süreçte Türkçe, matematik öğrenmek varken, okuma-yazma öğrenmek varken kişisel sorunlarına vakit ayıracak durumda değildi.” (22.K29O)

Pandemi süreci, bazı aileleri ekonomik açıdan diğerlerine kıyasla daha fazla etkilemiştir. Bu etki, kendisini eğitim-öğretim hizmetleri açısından da göstermiştir. Özellikle 22.K29O çalıştığı okuldaki velilerin %80'inin gelirlerinin tamamen kesildiğini ifade etmiştir. Bu süreçte öğrencileri, ellerindeki sınırlı imkânlarla rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinden faydalanmak ile diğer derslerinden faydalanmak arasında seçim yapmak zorunda kalmışlardır. Öğrencilerin çoğu, kişisel problemlerini ikinci plana bırakarak Türkçe, matematik gibi derslere ağırlık vermişlerdir.

3.3.4. Uzaktan Eğitimle İlgili Faktörler Kategorisine İlişkin Bulgular

Uzaktan eğitim uygulaması, doğası gereği bazı dezavantajlara sahiptir. Katılımcılar, bu dezavantajların bazılarını atıfta bulunarak bunların kendilerini nasıl etkilediğini ifade etmişlerdir. Bu kategoriye ilişkin genel durum, aşağıdaki grafikte yer almaktadır:

Şekil 11. Uzaktan Eğitimle İlgili Faktörler

Görüşmeler sırasında katılımcıların %73,3'ü, uzaktan eğitimin genel anlamda verimsiz geçen bir süreç olduğuna dair düşüncelerini paylaşmıştır. %66,7'lik bir grup, öğrencilerinin uzaktan eğitim sürecinden faydalanması için gerekli araç gereçlere ya da teknolojik okuryazarlığa sahip olmadıklarını belirtmiştir. Katılımcıların %30'u, psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerini yürütürken aynı ortamda bulunmanın

gerekliliğine vurgu yaparken %16.7'lik bir grup, uzaktan eğitime ilişkin ön yargılara sahip olduklarını belirtmiştir. Son olarak katılımcıların %13.3'ü, uzaktan eğitim sürecinde psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerini sunarken gizliliğe yönelik endişelere sahip olduklarını söylemişlerdir. Uzaktan eğitim konusunda katılımcıların ifadelerden örneklere aşağıda yer verilmiştir.

3.3.4.1. Uzaktan Eğitimin Verimsizliği

“Öğrenciyle görüşeceksiniz, onlarla soru-cevap yapacaksınız, onların duygularını anlamaya çalışacaksınız, dinleyeceksiniz... Belki iyi bir dinleyicisiniz ama arada bir ekran var. O yüz yüzedeki enerjiyi, elektriği ben alamadım. Tabii ki online görüşmeler çok yapıyor belki ama ben 15 yıldır bu sahada olduğum için yüz yüzenin zevkini... Bu süreç benim için çok boş ve çok motivasyonsuz geçti. Verimsiz olduğunu düşünüyorum.” (21.K38O)

“Online görüşmeler, benim de hiç bilmediğim bir şeydi. Daha önce hiç online görüşme gerçekleştirmemiştim. Bir de küçük yaş grubuyla çalışıyorum. Çok temas ediyoruz. Belki şu an çok yapmıyoruz ama daha öncesinde odaya girerken sarılıyoruz, çıkarken sarılıyoruz, el şakaları yapıyoruz, sırtını sıvazlıyoruz... Küçük yaş grubu olduğu için ekstra bunları yapmak gerekebiliyor. O ilişkinin samimiyeti için bunları yapıyorduk. İşte koşa koşa gelip üstümüze zıplıyorlar vesaire. Bunlar olmadan küçük yaş grubundan online görüşme yapmak çok zordu. Çok fazla verim aldığım da söylenemez.” (27.K28İ)

Katılımcıların önemli bir bölümü (%73.3), uzaktan eğitim sürecinin genel anlamda verimsiz geçtiğini belirtmektedirler. 21.K38O isimli katılımcı, bu durumu 15 yıldır hep yüz yüze çalışmış olmaya bağlarken 27.K28İ ise çalıştığı kademenin ilkokul olmasına ve küçük çocuklarla uzaktan çalışmanın zor olmasına bağlamıştır.

3.3.4.2. Teknolojik Donanım ve Bilgi Eksikliği

“Tablet, bilgisayar almayla ilgili... Okulun ekonomik şartları belli. Okulumuz herhangi bir öğrenciye bunu sağlayabilecek güçte değil. Devletin “Vereceğiz.” dediği tabletler, işte haberlerde sıklıkla yer alan tabletler gelmedi. Mesela bizim okula 5 tane tablet çıkarıldı. 5 tane tablet verileceği söylendi. O da uzaktan eğitimin son zamanlarında geldi. Haliyle çocuklarımız için çok fazla bir şey de yapılamadı açıkçası. Bu öğrencilerin sayısı 200 civarındadır.” (9.K31O)

“İletişim kurma sorunları yaşadık. Öğrencilerin internete erişimleri kısıtlı olduğu için onlara ulaşmakta zorlandım. Zaten öğretmenler de çok az çocuğa ulaşabildiler. Okulumuzdaki öğrencilerin %60-65’e yakını teknolojik araç gereçlere ulaşmakta zorluklar yaşadılar. Bir sınıf öğrenci, bunlara hiç ulaşamadığı için birinci sınıfı tekrar etmek zorunda kaldılar.” (11.K28İ)

Katılımcıların paylaşımları, ekonomik sıkıntılar nedeniyle uzaktan eğitim sürecine katılabilmek için gerekli araç gereçlere ulaşamayan pek çok öğrencinin 1.5 yıl boyunca eğitim-öğretim sürecinden uzakta kaldığını ortaya koymaktadır. Bu durum, daha çok sosyoekonomik açıdan zayıf durumdaki bölgelerde görülmektedir. 9.K31O’nun okulundaki öğrencilerin 1/3’ünden fazlası uzaktan eğitim sürecinden faydalanamamışken 11.K28İ’nin okulundaki öğrencilerde bu oranın daha da yüksek olduğu öğrenilmiştir. Görüşme gerçekleştirilen 30 farklı okuldan 20 tanesinde sayıları az da olsa gerekli araç gereçlere ve imkânlarla ulaşmada güçlük yaşayan öğrencilerin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu 20 okulun tamamının devlet okulu olması dikkat çekmektedir. Çalışmaya katılan ve özel okullarda çalışan 5 katılımcıdan, teknolojik araç gereçlerin eksikliği sebebiyle eğitim-öğretim hizmetlerinden uzak kalan bir öğrencilerinin bulunmadığı bilgisi alınmıştır.

3.3.4.3. Aynı Ortamda Bulunmamak

“Hep söylüyorum. Hiçbir şey yüz yüze eğitimin yerini tutmuyor. Çünkü öğrenciyi karşında göreceksin. Soru-cevap, anlaşıldı mı anlaşılmadı mı, jestlerle mimiklerle bu

iş oluyor. Yüz yüze öğrenme daha kalıcı oluyor. Öğrenme uzaktan olmaz. O zaman öğretmene gerek yok. Tuşa bas, bilgiyi al. Ama yüz yüze eğitimde öğretmen, öğrenciyi yönlendirir, biz rehberliğimizi çok daha iyi yapabiliriz.” (3.E60L)

“Genelde bizlerin çalışmaları akademik içerikli çalışmalar değil. İnsanların düşüncelerine, duygularına hitap etmek ve farkındalık yaratmak üzerine çalışmalar. Yani rehberlik hizmetleri insanın çevresindeki faktörlerle değil de doğrudan insanla ilgili bir hizmet olduğu için karşıda insan kanlı canlı olmadığında gerekli etkileşim yeterince sağlanmıyor. Çevrimiçi yollarla bunu gerçekleştirmeye çalıştık fakat bununla da hedeflerimize tam olarak ulaşamadık.” (7.E290)

Katılımcılar içerisinde rehberlik hizmetlerini verimli bir şekilde yürütmek için öğrenci ile aynı ortamda bulunmak gerektiğini düşünen rehber öğretmenler olmuştur. 3.E60L, en yaşlı katılımcı olup pandemi sürecinden öncesinde eğitim-öğretim hizmetlerini daima yüz yüze yürütmüştür ve şu anda okulların açık olmasından çok memnudur. Uzaktan eğitimle aktarılabilecek bilginin sınırlı olduğunu düşünmektedir. Genç katılımcılardan birisi olan 7.E290 ise uzaktan eğitim sürecinde gerekli çalışmaları yürüttüğünü ancak yüz yüze eğitimde aldığı kadar yüksek bir verim alamadığını ifade etmiştir.

3.3.4.4. Uzaktan Eğitim Sürecine İlişkin Ön Yargılar

“Uzaktan çalışmak... Diğer branşlarda ve diğer arkadaşlarda da gördüğüm kadarıyla hiç motive edici değil. Herkes yüz yüze eğitimi tercih ediyor. Uzaktan eğitimi tercih ederim diyen bir öğretmenle karşılaşmadım henüz. Bizim işimiz konusunda çok ön yargılarla doluydum, Uzaktan psikolojik danışma süreci yürütmeye ilgili “Acaba olabilir mi?”, “Yürütebilir miyiz?”, “Ne kadar sağlıklı olur?”, “Temas edebilir miyiz?” gibi sorularım vardı. Ama bu süreç benim ön yargılarımı kıran bir süreç oldu. Yaptıkça, üstüne gittikçe, dönütler aldıkça motive oldum. (5.E290)

Pandemi süreciyle birlikte yaygınlaşan uzaktan eğitim uygulamaları, pek çok katılımcı için yeni bir tecrübeydi. 5.E290 ve 4 diğer katılımcı, bu sürece ilişkin pek

çok ön yargıya sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Uzaktan eğitim sürecinin başlarında mevcut olan kaygılar, başlangıçtaki belirsizliklerin ortadan kalkması ve alınan olumlu dönütler ile birlikte ortadan kalkmıştır.

3.3.4.5. Gizliliğe İlişkin Endişeler

“Zoom’dan öğrencilerle görüşürken gizliliği sağlamak çok zor oluyor. Bazılarının odası kendi odası yok. Bazılarının interneti yok, bilgisayarı yok, telefonu yok. Anne ve babalarının telefonlarından giriyorlar. Anne babası gizli gizli dinleyenler olmuş birkaç görüşmemizde.” (5.E29O)

Gizlilik problemlerine örnek olarak 5.E29O’nun ifadeleri verilmiştir. Öğrencilerin ayrı odalarının olup olmaması, öğrencilerin kulaklığa sahip olup olmamaları, öğrencilerin rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinden faydalanırken kullandıkları teknolojik alet gibi faktörler gizliliği etkileyebilmektedir.

3.4. PANDEMİ SÜRECİNDE SUNULAN REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK HİZMETLERİNİ OLUMLU ETKİLEYEN FAKTÖRLER TEMASINA İLİŞKİN BULGULAR

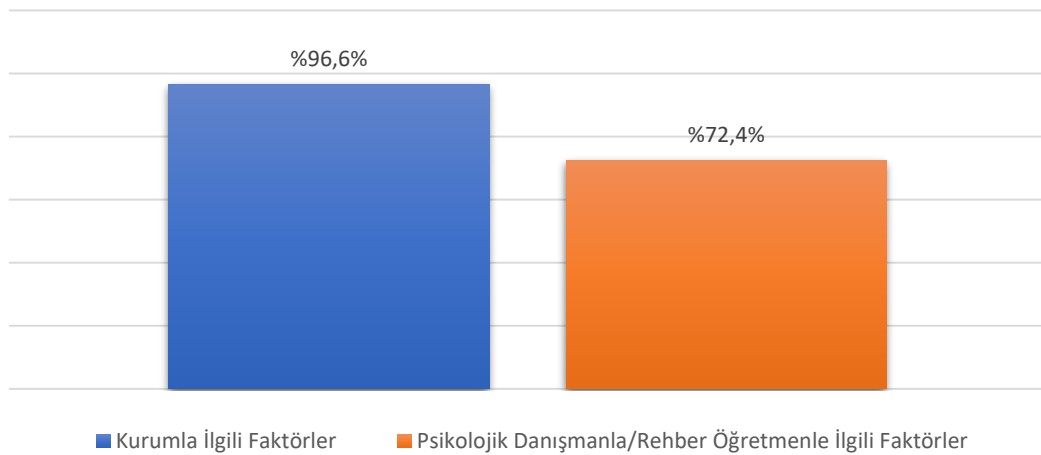
Görüşmeler sonucunda ulaşılan 3. tema, pandemi sürecinde sunulan rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerini olumlu etkileyen faktörlerle ilgilidir. Temaya ilişkin kategoriler ve her bir kategoride bulunan kodlar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 17. Süreci Olumlu Etkileyen Faktörler

Temalar	Kategoriler	Kodlar
Süreci Olumlu Etkileyen Faktörler (120)	Rehber Öğretmenle/ Psikolojik Danışmanla İlgili Faktörler (39)	Aktif Olmak (19)
		Esnek Çalışma Ortamı ve Saatleri (8)
		Teknolojiye Yatkın Olmak (7)
		Pozitif Bakış Açısı (2)
		Terapi Almak (1)
		Doğayla İç İç Olmak (1)
	Kurumla İlgili Faktörler (81)	Genç Olmak (1)
		Olumlu Dönütler Almak (21)
		Görev Tanımı Dışında Çalışmamak (18)
		İyi Bir Okulda Çalışmak (16)
		Kurallara Uymanın Verdiği Güven (7)
		Destek Odaları (6)
		Yalnız Olmadığını Bilmek (5)
		Hizmet İçerisi Eğitimler (4)
		Varlıklı Öğrenci Profili (4)

Süreci olumsuz etkileyen faktörler temasında bulunan 4 kategoriye kıyasla süreci olumlu etkileyen faktörlerde 2 kategori oluşturulabilmektedir. Katılımcıların bu kategorilerden söz etme oranlarına aşağıdaki grafikte yer verilmiştir:

Şekil 12. Süreci Olumlu Etkileyen Faktörler

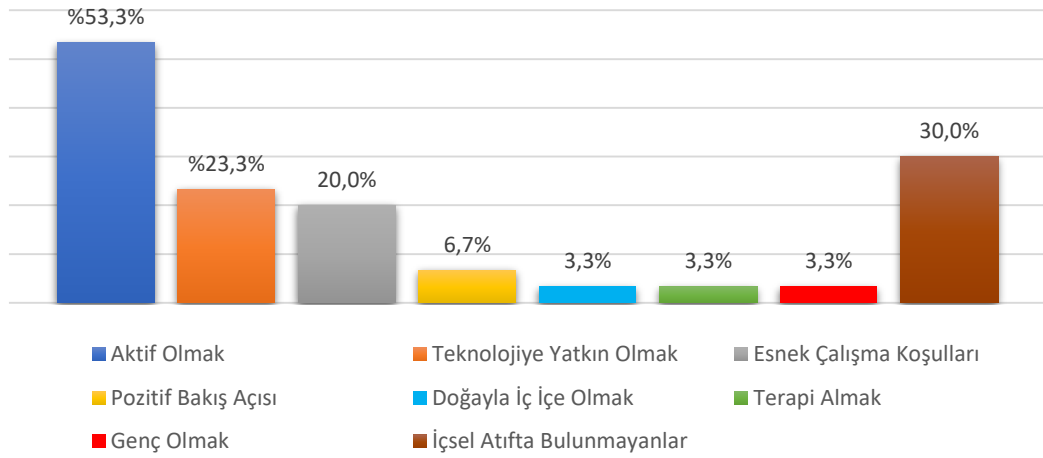
Katılımcıların %96.6'sı, kurumuyla ilişkili bir faktörün sunduğu hizmetler konusunda kendisini olumlu etkilediğini belirtmiştir. %72.4'lük bir grup, süreci olumlu etkileyen faktörleri kendileriyle bağdaştırmışlardır. Süreci olumsuz etkileyen

faktörler temasında katılımcıların dışsal atıflara ağırlık verdiği ve yalnızca %30'luk bir katılımcı grubunun olumsuzlukların sebebini kendisinde gördüğü dikkat çekerken süreci olumlu etkileyen faktörler temasında katılımcıların içsel atıfta bulunma oranları %72.4 olarak tespit edilmiştir.

3.4.1. Psikolojik Danışmanla/Rehber Öğretmenle İlgili Faktörler Kategorisine İlişkin Bulgular

Katılımcıların, pandemi sürecinde sunulan rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerini olumlu etkileyen ve destekleyen durumlar olarak ifade ettikleri bazı faktörler, doğrudan katılımcıların kendilerinden kaynaklanmaktadır. Bu türdeki faktörlere ilişkin veriler, aşağıdaki grafikte yer almaktadır:

Şekil 13. Psikolojik Danışmanla/Rehber Öğretmenle İlgili Faktörler

Grafik incelendiğinde katılımcıların %53.3'ü, iş hayatlarında aktif olmanın sundukları hizmetin kalitesini artırdığını ve kendilerine iyi geldiğini ifade etmiştir. Bunun dışında %23.3 teknolojiye yatkın olmanın, %20 esnek çalışma saatlerine sahip olmanın ve evden çalışmanın, %6.7 pozitif bakış açısına sahip olmanın, %3.3 doğayla iç içe olmanın, %3.3 terapi almanın ve %3.3 genç olmanın sundukları hizmetleri olumlu etkilediğini düşünmektedirler. Kendileriyle ilgili sürece olumlu yansıyan bir faktörden bahsetmeyenlerin oranı %30 olmuştur. Katılımcıyla ilgili faktörler kategorisindeki kodlara ilişkin bazı örnek ifadeler aşağıda yer almaktadır.

3.4.1.1. Aktif Olmak

“Pandemiye takip etmek insanı geriyor. Bu bizi strese sokuyordu. Televizyondaki, medyadaki yorumlar... Bunlardan uzaklaşınca ve işimize yoğunlaştığımızda stresimiz azaldı, normalde döndük diyebilirim.” (6.E46İ)

“Pandemiyle sürecinin getirdiği kaygıyla baş ederken işime sarıldım diyebilirim. Çünkü işe yaradığımı ve hayatın devam ettiğini gösteren çok az şeyden biriydi o an öğrenciler için bir şeyler yapıyor olmak. Bununla hayata tutunmaya çalıştım açıkçası.” (13.K28O)

“Aslında pandemi sürecinin getirdikleriyle başa çıkmakta çok zorlandım. Sonrasında yüksek lisansa başlayınca hayatın devam ettiğini hissettim. Çünkü yüksek lisans öncesinde çok yalnızdım. Yüksek lisansla beraber işime ve hayata devam edebilmeyi başardım. (11.K28İ)

Katılımcılardan 16 tanesi, pandemi sürecinde aktif olmanın, bir şeyler üretmenin ve çalışmanın kendilerine iyi geldiğini ve süreci olumlu etkilediğini ifade etmiştir. 6.E46İ, 13.K28O ve 11.K28İ'nin ifadeleri bunu destekler niteliktedir.

3.4.1.2. Teknolojiye Yatkınlık

“Biz okul müdürümüzü covidten dolayı kaybettik. Benim de teknik kısımda, bilgisayarda biraz bilgim olduğu için destek oldum idarecilere.” (14.E30L)

“Ben çalışmalarımda pek çok farklı yazılımı kullandım. Teknolojiyi aktif olarak kullandım. Çalışmalarımda teknolojiyi kullanmayı severim. Yatkınım da. Online süreç benim için zor olmadı. Ben teknik lise mezunuyum, bilgisayar çıkışlıyım. O yüzden olabilir.”(29.K26O)

Toplamda 7 katılımcı, kendilerini teknolojiye yatkın bireyler olarak tanımlamışlar ve bu özelliklerinin sundukları rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerini olumlu etkilediklerini ifade etmişlerdir.

3.4.1.3. Esnek Çalışma Koşulları

“Evde olmanın vermiş olduğu bir rahatlık vardı. Okuldaki o resmi ortam yoktu uzaktan çalışınca. Zaten branş olarak da daha bağımsızız diğer öğretmenlerimize göre. Bu şekilde daha da rahat olduk. Ayrıca tek bir link atarak bir sürü öğrenciye ulaşabiliyorduk. Onun da vermiş olduğu bir rahatlık vardı. Teknolojiyi etkin şekilde kullanmak motivasyonumu artırdı. Normalde okulda sabit bir saatimiz var. Ama uzaktan olunca bu saat esnekleşti. Derslerimi kendime göre ayarlıyordum. Bu karar genelde bana kalıyordu. Derslerimi genelde akşam saatlerine ayarlıyordum. Esnek olmak motivasyonumu yükseltti.” (8.E24L)

Katılımcılardan 6 tanesi, esnek çalışma saatlerinin ve ev ortamının verdiği rahatlığın uzaktan eğitim süreci boyunca kendilerine iyi gelen bir durum olduğunu belirtmiştir.

3.4.1.4. Pozitif Bakış Açısı

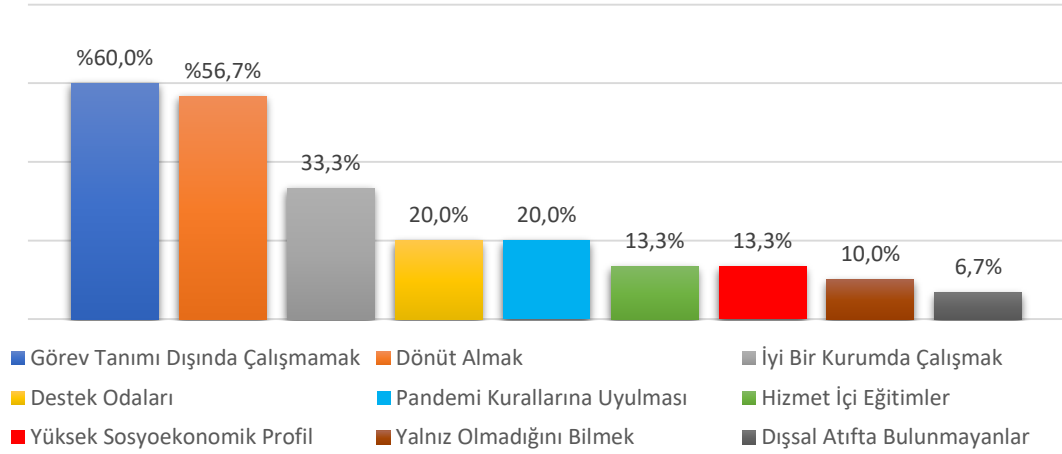
“Ben bu süreçte pozitif kalmaya çalıştım. Ben motivasyonumu kaybedersem herkes kaybeder. Kendime bu misyonu yükledim. “Bugün güneş çok güzel değil mi?”, “Bugün yağmur şöyle yağdı” gibi ifadeler kullanıyordum. İnanılmaz neşeli olmaya çalışıyordum. “Rehber öğretmen bir okulun neşe kaynağıdır, ben asla neşemi kaybetmemeliyim.” deyip bunu yapmaya çalıştım.” (27.K28İ)

2 katılımcı, süreç içerisinde pozitif bir bakış açısına sahip olmanın ve bunu çevresine yaymaya çalışmanın kendilerine iyi geldiğini, sundukları hizmetleri olumlu yönde etkilediklerini ifade etmişlerdir. Diğer 3 kod ise yalnızca birer katılımcı tarafından kullanılmıştır.

3.4.2. Kurumla İlgili Faktörler Kategorisine İlişkin Bulgular

Süreci olumlu etkileyen faktörlerin bazıları, çalışılan kurumla ilgilidir. Kurumun öğrenci profilinin iyi olması, veli profilinin iyi olması, sosyoekonomik düzeyin yüksek olması, katılımcılara görev tanımı dışında kalan işlerin yaptırılmaması gibi çeşitli durumlar, süreç içerisinde rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerini destekleyen ve iyileştiren faktörler olmuştur. Bu kategoriye ilişkin verilerin yer aldığı grafik aşağıda bulunmaktadır:

Şekil 14. Kurumla İlgili Faktörler

Kurumla ilgili faktörler kategorisindeki kodlara ilişkin bazı örnek ifadeler aşağıda yer almaktadır.

3.4.2.1. Görev Tanımı Dışında İş Yapmamak

“İş tanımında yer almayan ancak yapmak zorunda olduğum görevler olmadı. Bazı arkadaşlarımızda olmuş. Ama ben mesleki hayatımın hiçbir döneminde öyle bir şeye izin vermedim. Ama okul idarem de böyle bir şeyi bana söylemedi.” (12.E29L)

“İş tanımında olmayan bir görev yapmadım. Çünkü bizim idaremiz rehberliğin tüm anlayışını bilen kişiler. O yüzden ben hiçbir sıkıntı yaşamadım. Yaşayacağımı da düşünmüyorum.” (9.K31O)

Katılımcılardan %60'ı, pandemi süreci boyunca görev tanımı dışında bir iş yapmadıklarını belirtmişlerdir. Bu konuda idarenin tutumunun önemli olmasıyla birlikte 12.E29L katılımcısının verdiği cevaptan da anlaşıldığı üzere rehber öğretmenin tutumu da kritik bir öneme sahiptir. Görev tanımı dışında bir iş yapmak zorunda olmayan katılımcıların ifadelerinden, işlerine daha iyi odaklanabildikleri ve kendi görevleri olmayan bir konu hakkında endişelenmek zorunda olmadıkları anlaşılmaktadır. Bu da süreci olumlu etkileyen bir faktör olmuştur.

3.4.2.2. Dönüt Almak

“İdaremiz gerçekten rehberlik açısından destekleyici bir tutum sergiliyor her zaman. Bu bizim için güzel bir güç desteği. Velilerimizden ve öğretmenlerimizden de kesinlikle geri bildirim alıyoruz.” (10.E51L)

“Biz çalışmalarımızı aksatmadan yürütüyoruz. Bunların öğrenciler üzerinde etkili olduğuna, fayda sağladığına dair dönütler aldık. Hem seminerlerin sonunda hem sınıflarda yaptığım çalışmalardan sonra gerek öğretmenlerden gerek velilerden olumlu dönütler geliyor. Bazen veliler WhatsApp üzerinden özel mesaj olarak teşekkürlerini iletiyorlar. Olumlu dönütler almak da bizi motive eden bir şey.” (15.K38İ)

Katılımcılar, yaptıkları çalışmalardan sonra dönüt almanın motive edici etkileri olduğuna dair ifadeler kullanmışlardır. Dönütlerin öğrenciler, öğretmenler, veliler ve idare olmak üzere dört farklı gruptan gelebileceği ve hangi kaynak olduğu fark etmeksizin her türlü olumlu dönütün katılımcıları pandemi sürecinde desteklediği anlaşılmaktadır.

3.4.2.3 İyi Bir Kurumda Çalışmak

“Pandemi döneminde hiçbir kayıp vermedik (akademik açıdan). Hedeflediğimiz başta neyse sonda ona ulaştık. Okulumuz iyi bir okul. Öğrencilerimiz iyi, öğretmenlerimiz iyi, velilerimiz iyi. Pandemi sürecinde bu okulda çalışıyor olmanın avantajını

yaşıyorum. Eğitim tek boyutlu bir süreç değil. Bizde üç boyut da iyi bir şekilde yürüyor. Bu sayede şehrin en başarılı okullarından biriyiz.” (1.E47O)

“Benim çalıştığım kurumda müdür yardımcım da bir psikolojik danışman. Bana çok yardımcı oluyor. İdarecimin psikolojik danışmanın bakış açısına sahip olması kendimi şanslı hissettiriyor. Okulum, bu süreçte bana hem mesleki hem günlük her türlü konuda yardımcı oldu.” (30.E29İ)

Pandemi sürecinde çalıştığı okula ilişkin olumlu görüşleri olan, başarılı okullarda çalışan rehber öğretmenler, kendilerini okulun önemli bir parçası olarak görmekte ve bu durum da eğitim sürecine ve rehberlik hizmetlerine de olumlu şekilde yansımaktadır.

3.4.2.4. Pandemi Kuralları

“Şu an ilk dönemlere göre biraz daha rahatız. Çünkü önlemlerimizi aldığımızda kendimizi koruyabileceğimizi biliyoruz. O yüzden öğrencilerle daha rahat görüşebiliyoruz mesafeyi koruyarak. Bu açıdan kendimizi daha güvende hissedip çalışmalarımızı daha rahat yürütüyoruz.” (4.E32İ)

“”Ben de hasta olacak mıyım?” gibi düşünceler başlangıçta rahatsız ediyordu beni. Ama zaman geçtikçe ilacın ve aşının ortaya çıkmasıyla birlikte kaygım azaldı ve ben de alışmaya başladım.” (8.E24L)

7 katılımcı, pandemi kurallarının ve alınan önlemlerin yaşadıkları kaygıyı azalttığını ve performanslarını yükselttiğini ifade etmiştir. Maske kullanımı, sosyal mesafe kuralları gibi uygulamaların toplumda yerleşmesiyle ve aşılama oranının yükselmesiyle birlikte rehber öğretmenler de tekrardan olağan seyrinde hizmetlerini sunmaya başlamışlardır.

3.4.2.5. Yüksek Sosyoekonomik Profil

“Okulumuza gelen öğrenciler genelde varlıklı ailelerin öğrencileri. Bu aileler kendi aralarında durumu düşük olan öğrencilere yardımcı oldular. İyi bir dayanışma örneği oldu.” (4.E32İ)

“Öğrencilerimiz teknolojik cihazların eksikliği konusunda çok mağduriyet yaşamdı bu bölgede. Ama ben daha önceki çalıştığım bölgeyi düşünürsem ya da oradaki imkanları gözden geçirecek olursam oralarda mağduriyet olduğunu düşünüyorum.” (7.E29O)

4 katılımcı, sosyoekonomik açıdan iyi durumda olan bölgelerde çalışmanın süreci olumlu etkilediğini ifade etmiştir. Hem teknolojik araç gereçlere ulaşma konusunda hem de genel yaşam kalitesi olarak iyi imkânlarla sahip olan bir öğrenci kitlesiyle çalışan katılımcıların bu durumdan memnun olduğu görülmektedir.

3.4.2.6. Hizmet İçi Eğitimler

“Mesleki olarak uzaktan eğitimler yapılıyordu. Bunlara katılmışım. Bir şeyler öğrenmeye çalışmışım. Bu eğitimler bana iyi gelmişti.” (18.K29O)

“Çok eğitim, çok seminer oldu kendi alanımıza yönelik. Oradaki arkadaşların çoğu kendi alanımızdan arkadaşlarımız. Bunlara katılmak güzeldi. Biz bu pandemiyi boş geçirmedik. Bu süreçten yararlanıyoruz. Online eğitimler güzel oldu. Benim motivasyonumu arttıran etkenlerden birisi oldu. Kendime bir planlama yaptım. Videolar izledim. O beni motive etti. Bir şeyler yapmış olmak, mesleki anlamda aktif olmak iyi geldi bana.” (21.K38O)

4 katılımcı, pandemi sürecinde katıldıkları hizmet içi eğitimlerin kendilerine iyi geldiğini ifade etmiştir.

3.5. YÜZ YÜZE EĞİTİME GEÇİŞLE GÖRÜLEN PROBLEMLER TEMASINA İLİŞKİN BULGULAR

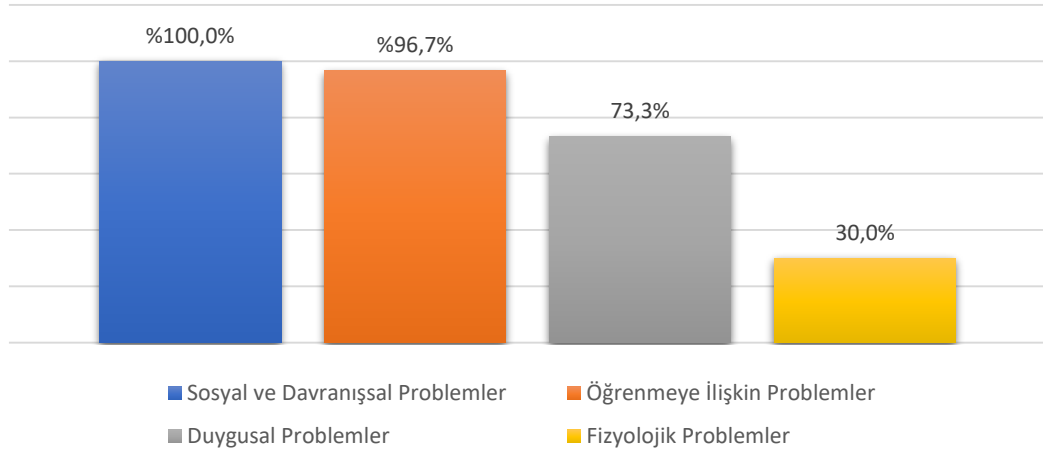
2021 yılının Eylül ayından itibaren Türkiye’de eğitim-öğretim hizmetlerinde yeniden yüz yüze eğitime geçilmiştir. 2022 yılının Nisan ayına gelindiğinde yüz yüze eğitimin aralıksız olarak devam ettiği görülmektedir. 2020 yılının Mart ayı ile 2021 yılının Eylül ayı arasında, yaklaşık 1.5 yıllık bir zaman diliminde büyük oranda uzaktan eğitim yöntemiyle eğitim hayatlarına devam eden öğrenciler, tekrardan yüz yüze eğitime geçişle birlikte çeşitli problemler yaşamışlardır. Öğrencilerin yaşadıkları problemler sosyal ve davranışsal problemler, öğrenmeye ilişkin problemler, duygusal problemler ve fizyolojik problemler olmak üzere 4 kategoride kodlanmıştır. Bu kategorilere ilişkin kodlar, aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 18. Yüz Yüze Eğitime Geçişle Görülen Problemler

Temalar	Kategoriler	Kodlar
Yüz Yüze Eğitime Geçişle Görülen Problemler (196)	Sosyal ve Davranışsal Problemler (88)	Teknoloji Bağımlılığı (32)
		İletişim/Sosyalleşme Problemleri (23)
		Şiddet İçeren Davranışlar (19)
		Kurallara Uymama (10)
		Düşük Gelişim Düzeyi (4)
	Öğrenmeye İlişkin Problemler (66)	Motivasyon Düşüklüğü (28)
		Akademik Olarak Geri Kalmak (17)
		Uyum Problemleri (14)
		Dikkat ve Odaklanma Problemleri (7)
	Duygusal Problemler (32)	Kaygı Temelli Problemler (26)
		Duygusal Olarak Geri Kalmak (5)
	Fizyolojik Problemler (10)	Duygusal Küntlük (5)
		Fizyolojik Problemler (Uyku, Postür ve Beslenme Bozuklukları) (10)

Katılımcıların öğrencilerinde karşılaştıkları problemlere ilişkin grafik aşağıda yer almaktadır:

Şekil 15. Yüz Yüze Eğitime Geçişle Görülen Problemler

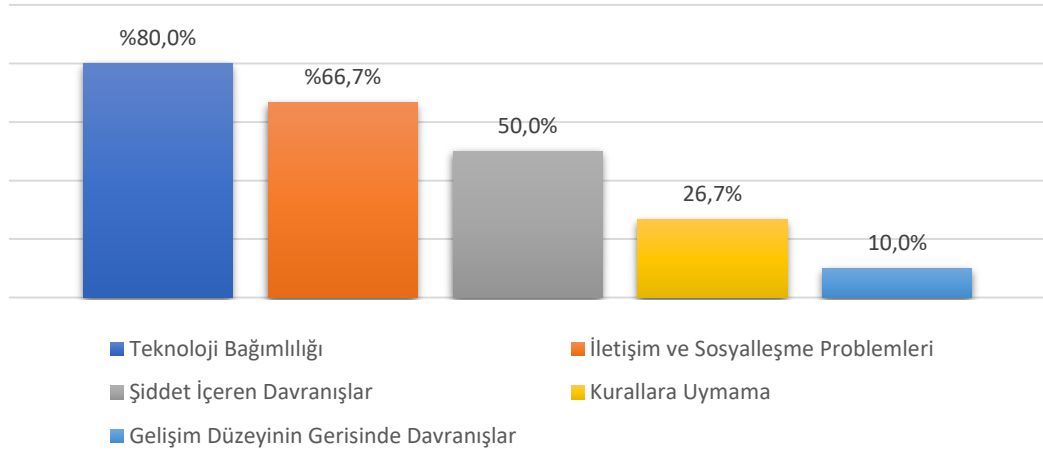

Grafik incelendiğinde, katılımcıların tamamının öğrencilerde sosyal ve davranışsal problemler gözlemlediği görülmektedir. Yine katılımcıların tamamına yakını, öğrenmeye ilişkin problemlerin rehberlik servislerine sıklıkla yansıyan bir problem alanı olduğundan söz etmiştir. Duygusal problemler %73.3 ile yüksek bir orana sahiptir. Fizyolojik problemlerle karşılaştığını belirten katılımcıların oranı %30 ile sınırlı kalmıştır. Bu oranın, diğer problemlerin daha çok öne çıkması sebebiyle diğer kategorilerden geride kalmış olabileceği düşünülmektedir.

3.5.1. Sosyal ve Davranışsal Problemler Kategorisine İlişkin Bulgular

Öğrencilerin yüz yüze eğitimle birlikte en çok problem yaşadıkları alan, sosyal ve davranışsal alan olmuştur. Rehberlik servisi çalışanlarının tamamı, kendi öğrencilerinde bu problem alanına ilişkin bir gözlemde veya çalışmada bulunduklarını belirtmiştir. Bu problem alanına ilişkin grafiğe aşağıda yer verilmiştir:

Şekil 16. Sosyal ve Davranışsal Problemler

Grafik incelendiğinde katılımcıların %80’lik bir kısmının öğrencilerinde teknoloji bağımlılığı problemi ile karşılaştığı görülmektedir. Bunu %66.7 ile ilişki ve sosyalleşme problemleri, %50 ile şiddet içeren davranışlar, %26.7 ile kurallara uymama ve %10 ile gelişim düzeyine uygun olmayan davranışlar takip etmektedir. Bu kodlamalara ilişkin örnek psikolojik danışman ve rehber öğretmen görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

3.5.1.1. Teknolojik Bağımlılığı

“Çocuklar oyunlarla ve videolarla baş başa kaldılar. Dünya’nın orada gördükleri gibi olduğunu zannediyorlar. Bunu böyle olmadığını yavaş yavaş okulda fark ediyorlar.” (1.E47O)

“Çocukları dijital oyunlardan çok zor koparıyoruz. Çünkü çok uzun bir süre boyunca maruz kaldılar. 1 ay değil 2 ay değil tam 1.5 yıl boyunca maruz kaldılar. Ondan önce de oyun oynuyorlardı ama artık çok daha fazla oynuyorlar. Dijital içeriklerden çocukları uzaklaştırmak gittikçe zorlaşıyor.” (2.K29İ)

“Uzaktan eğitimin en büyük zararı da teknoloji bağımlılığın artması oldu. Pandemi bitse bile en az 5 sene bu bağımlılığın devam edeceğini düşünüyorum. Cep telefonu, tablet, bilgisayar ve internet bağımlılıkları devam edecek. Psikologların, rehber

öğretmenlerin ve üniversitedeki psikiyatristlerin yüklerinin artacağını düşünüyorum. Hatta bu yük artışı başladı bile.” (3.E60L)

30 görüşmenin 24 tanesinde katılımcılar, öğrencilerde teknoloji bağımlılığı probleminin görüldüğünü ifade etmişlerdir. Pandemi sürecinin kaçınılmaz bir sonucu olarak evlerde, ekran karşısında geçirilen süre artmıştır ve bu da öğrencilerin telefon, tablet, bilgisayar, televizyon gibi araçları sağlıklı olacak derecede çok kullanmalarına sebep olmuştur. 2.K29İ ve birkaç rehber öğretmen, teknoloji bağımlılığının yeni bir sorun olarak karşılarına çıkmadığını, pandemi sürecinin hali hazırda var olan bu problemi daha da artırdığını düşünmektedirler.

3.5.1.2. İletişim ve Sosyalleşme Problemleri

“En çok karşılaştığımız sorunlardan biri de insanlarla iletişim halindeyken kullanılan sosyal becerilerin yoksunluğu. İletişim kurmada güçlükler, sosyalleşmede zorluklar, ekran baskıları... Bunları da insanların evde yalnız kalması ve pandemi ile ilişkilendirebiliriz diye düşünüyorum.” (7.E29O)

“İletişim becerileri konusunda problemler yaşadık. Bu konu yerel hedeflerimiz arasında. Bu konuda çalışmalar yürütmemiz gerekiyor. Bu konudaki problemlerin çalışmalarımıza rağmen uzun süre devam etme ihtimalinin olduğunu düşünüyorum.” (9.K31O)

“Çocuklar, yaşlılarıyla nasıl oyun oynayacaklarına kadar her şeyi unuttular. Bunu unuttukları için şu andan sil baştan çocuklara bunu kazandırmaya çalışıyoruz. Başlangıçta kavga ederek oyun kurarlarken artık yavaş yavaş düzgün oyun oynama, normal şekilde iletişim kurabilme sürecine geçiyorlar.” (11.K28İ)

Toplamda 20 katılımcı, öğrencilerin iletişim kurarken, oyunlar oynarken, sosyalleşirken problemler yaşadıklarını belirtmiştir. 7.E29O ve 11.K28İ bu problemlerin, sağlıklı iletişim becerilerini uzun sürer kullanmamaktan kaynaklandığını düşünmektedirler.

3.5.1.3. Şiddet İçeren Davranışlar

“Çok fazla şiddet içerikli oyunlar oynadıkları için okuldaki oyun kültürü de değişti. Şiddet hep vardı aslında. Yok diyemeyiz pandemiden önce. Ama bunun daha ileri bir düzeye taşındığını düşünüyorum.” (2.K29İ)

“İzledikleri programlardan psikolojik olarak etkilendikleri için bunun da uzun vadede çocukları kötü etkileyeceğini düşünüyorum. Çünkü şu anda şiddet olayları çok arttı çocuklar arasında. Yaşıtlarıyla nasıl konuşacaklarını, nasıl oyun oynayabileceklerini bile unuttular.” (11.K28İ)

Şiddet konusu da tıpkı teknoloji bağımlılığı gibi pandemi öncesinde de var olan bir problemdir. Ancak pandemi süreci, mevcut bir problemin daha ileri bir seviyeye taşınmasına sebep olmuştur. 2.K29İ'nin teknoloji bağımlılığı ile ilgili kullandığı ifadeler, şiddet konusunda kullandığı ifadelerle benzerlik göstermektedir. 11.K28İ'nin ifadeleri de bunu destekler niteliktedir.

3.5.1.4. Kurallara Uymama

“Yüz yüze eğitimin başlamasıyla birlikte öğrencilerde hak ve sorumluluklar, öğrenciden beklenen davranışlar gibi konularda sorunlar var. Disiplin olayları konusunda bir artış var bu yıl okulda.” (14.E30L)

“Yüz yüze eğitime geçişle birlikte pandeminin kurallarına uyma konusunda sıkıntılar vardı. Rehberlik çalışmalarından ziyade biz çalışanlar olarak çocukları pandemi ve pandeminin kuralları konusunda aydınlatma durumunda kaldık.” (6.E46İ)

“Corona olacak mıyım endişeleri var. Bazı öğrenciler çok hassasiyet gösterirken bazıları hiç göstermiyor. Maske takmayanlar var, her sınıfa girip çıkan öğrenciler var. Bu konuda hassasiyet gösteren öğrenciler bu durumdan etkileniyor. Bu tarz sıkıntılarımız oldu.” (8.E24L)

Yaklaşık 1.5 yıl boyunca toplu alanlarda kısıtlı oranda bulunan çocuklar, toplum yaşamını düzenleyen kuralların varlığını unutmuş ya da bu kuralların farkında olmasına rağmen kurallara uymamayı tercih etmiş olabilirler. Bahsedilen kurallar gerek pandemi önlemleri kapsamındaki maske, mesafe, temizlik kuralları olsun gerek okul veya sınıf kuralları olsun öğrencilerin bunlara uyum sağlamakta güçlük çektiği rehber öğretmenler ve psikolojik danışmanlar tarafından ifade edilmiştir.

3.5.1.5. Gelişim Düzeyinin Altında Davranışlar

“En başta ortaokul kademesi olduğu için en büyük problemimiz şu oldu: Özellikle 5 ve 6. sınıflarda öğrencileri eğitim ve davranış boyutlarında pandemi öncesinde kaldıkları yerlerde, sınıf düzeylerinde bulduk. Mesela şu anki 5. sınıflarımız pandemi başladığında 3. sınıftalardı. Bazı öğrencilerimiz 3. sınıftaymış gibi davrandıklarını fark ettik. Çocuksu tavırları var. Hala çocuklar ama 3. sınıf seviyesindeki çocuklar gibi. Alt sınıftan beklenen davranışları yapıyorlar. Daha önce böyle bir durumla karşılaşmadık.” (1.E47O)

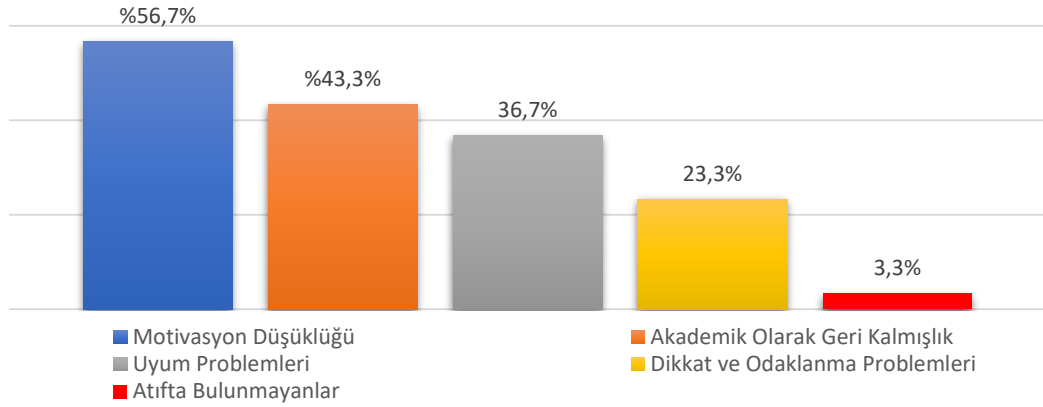
“Tabii ki tekrar edilmeyen, üzerinde durulmayan şeyler uçup gidiyor. Öğrenciler okula geldiklerinde 2. sınıflar 1. sınıf gibi, 1. sınıflar da okul öncesi çocukları gibiydi. Öyle özetleyebilirim. Biz bunu çok yaşamıyorduk. Bu yıl yaşadık. Toparlamaya çalışıyoruz. Yüz yüze daha iyi ilerliyor çocuklar. Bunu gördük.” (15.K38İ)

Okulun yalnızca öğretim amaçlı bir yer olmadığı pandemi sürecinde çok iyi anlaşılmıştır. Okul, akademik bilgilerin öğrencilere aktarıldığı kurum olmasının dışında öğrencilerin sosyal gelişimini de destekleyen önemli bir ortam olma özelliğini taşımaktadır. 1.E47O ve 15.K38İ'nin ifadelerinden anlaşılabacağı üzere 1.5 yıl boyunca uzaktan eğitim yöntemiyle eğitim-öğretim hayatlarına devam eden öğrenciler, hem bilişsel hem de sosyal gelişim açısından olağan gelişim düzeylerinin altında kalmışlardır.

3.5.2. Öğrenmeye İlgili Problemler Kategorisine İlişkin Bulgular

2021 yılının Eylül ayından bu yana öğrencilerde sıklıkla rastlanan bir diğer problem alanı ise öğrenmeye ilişkin problemlerdir. Bu konuya yönelik katılımcıların görüşlerinden yola çıkarak hazırlanan grafik aşağıda yer almaktadır:

Şekil 17. Öğrenmeyle İlgili Problemler

Katılımcıların öğrenmeyle ilgili sıklıkla rastladığı problemlerin içerisinde motivasyon düşüklüğü (%56.7), akademik olarak geri kalmışlık (%43.3), uyum problemleri (%36.7) ve dikkat ve odaklanma problemleri (%23.3) yer almaktadır. Yalnızca 1 katılımcı, öğrencilerinin yaşadığı problemler sorulduğunda bu kategoride yer alabilecek bir cevap vermemiştir. Bu kodlamalara ilişkin örnek rehber öğretmen ve psikolojik danışman görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

3.5.2.1. Motivasyon Düşüklüğü

“Öğrenciler motive olamıyordu Zoom üzerinden yapılan çalışmalara. Uzaktan yürütülen çalışmalarda motivasyon düşüklüğü önemli bir faktör oldu. Yüz yüze aldığımız verim %85-90 oluyorsa uzaktan yapılan çalışmalarda alınan verim %60-70 düzeyindedir.” (1.E47O)

“12. sınıflarda ciddi bir amaçsızlık vardı. “Ne yapacağız?”, “Ne gerek var?”. Derslere girmiyorlar, denemelere girmiyorlar, açık öğretime geçiyorlar. Okul terki

var. Açık öğretime geçmek okul terki midir bilmiyorum ama yüz yüze eğitimi gereksiz buluyorlar ve zamanlarını burada harcamak istemiyorlar.” (12.E29L)

Rehber öğretmenlerin ve psikolojik danışmanların ifadelerinden, öğrencilerin hem uzaktan eğitim sürecinde hem de yüz yüze eğitime dönüşle birlikte genel bir isteksizlik hali içinde oldukları anlaşılmaktadır. 30 görüşmenin 17 tanesinde, öğrencilerde görülen motivasyon eksikliği konusu sıklıkla gündeme gelmiştir. Öğrencilerin motivasyonunun düşük olmasının yanında uzaktan eğitim sürecinde katılımcıların önemli bir kısmının motivasyonlarının da düşük olduğunu göz önünde bulundurulmalıdır.

3.5.2.2. Akademik Olarak Geri Kalmışlık

“İlk başladıkları dönem özellikle 2. sınıflarımız 1. sınıf gibi, 3. sınıflarımız ise 2. sınıf gibiydi. Bunun için ihtiyacı olan öğrencilere yönelik okulumuzda telafi programları oluşturuldu. Okumayla ilgili de 1. ve 2. sınıf öğrencilerine yönelik okuma müdahale programları oluşturmak zorunda kaldık. Onları seviyelerine göre kategorilere ayırıp programlar oluşturduk daha hızlı yol alınması adına. Hâlâ da desteklemeye devam ediyoruz.” (28.K27İ)

“7. sınıfları ben 5. sınıftan beri tanıyorum. Fırsat buldukça onları tek tek yanıma çağırıp soruyorum: “Sen bu süreçteki akademik performansını nasıl buluyorsun, canlı dersler verimli miydi?” Ve genelde aldığım cevaplar, canlı derslerin onlara iyi gelmediği, konuları anlamakta çok zorlandıkları yönünde. Öğretmenlerden de bunu çok duyuyorum. Mesela bizde 5. sınıfa gidip de dört işlem bilmeyen öğrenci sayısı çok fazla.” (25.K29O)

Bazı katılımcılar, öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde aldıkları eğitim ile pek fazla ilerleme kaydedemediklerini ve akademik olarak yaşlarından beklenen performansı sergileyemediklerini ifade etmişlerdir. 28.K27İ’nin, 2. sınıfa geçen öğrencilerini okuma yazma konusunda desteklemek zorunda kaldıklarını ifade etmesi,

25.K29O'nun 5. sınıfta olup dört işlem yapmayı bilmeyen öğrencileri olduğunu söylemesi, öğrencilerin akademik olarak geri kalmışlıklarına dikkat çeken ifadelerdir.

3.5.2.3. Uyum Problemleri

“Öğrencilerin okula gelme isteğinde sıkıntı vardı. Çünkü uzun bir süre evde kaldılar. 1. sınıfa başlayan öğrenciler belki daha önce anaokuluna da gitmedi. Okul öncesi eğitimini almadı. Öğrencileri okula adapte etmekte, okula gelmelerini sağlamakta zorlandık.” (4.E32İ)

“Öğrenci alışamadı, uyum sağlayamadı okula. Oryantasyon konusunda müthiş sıkıntı var. Birinci yazılılardan sonra bunun eğitim sürecine yansımaları gördük. Bu okulun öğrencisinden beklenmeyecek kadar düşük notlar var.” (10.E51L)

Ülkemizde ilk covid-19 vakasının görüldüğü tarih olan Mart 2020 tarihinden bu yana 2 yıl geçmiştir. Bu süreçte hem eğitim-öğretim hizmetleri büyük oranda uzaktan eğitim şeklinde yürütülmüş hem de çeşitli zamanlarda çocukların da içinde bulunduğu belli gruplara yönelik sokağa çıkma kısıtlamaları uygulanmıştır. Yaşanan bu süreç çocukların ev ortamına alışmasına, okuldan ve arkadaş ortamlarından uzak kalmasına sebep olmuştur. 2021 yılının Eylül ayında eğitim-öğretim hizmetlerinin yüz yüze şekilde başlamasıyla birlikte öğrencilerin yaklaşık 18 aydır devam ettirdikleri yeni alışkanlıklardan kurtulup tekrardan okula ve sosyal hayata uyum sağlaması kolay olmamıştır. Yapılan görüşmelerin çoğunda katılımcılar, öğrencilerin uyum sağlaması için özel çalışmalar yapmak durumunda kaldıklarını ifade etmişlerdir.

3.5.2.4. Dikkat ve Odaklanma Problemleri

“Özellikle kısa süreli bellek noktasında çocuklarda ciddi bir gerileme söz konusu. Söylenilen şeyleri kısa süreli zihinlerinde tutamıyorlar. Kısa aralık içerisinde verilen komutlar veya talep edilen şeyler karşılık bulmuyor. Tutamıyorlar zihinlerinde, geri getiremiyorlar. Bu noktada ciddi bir problem var.” (26.E26İ)

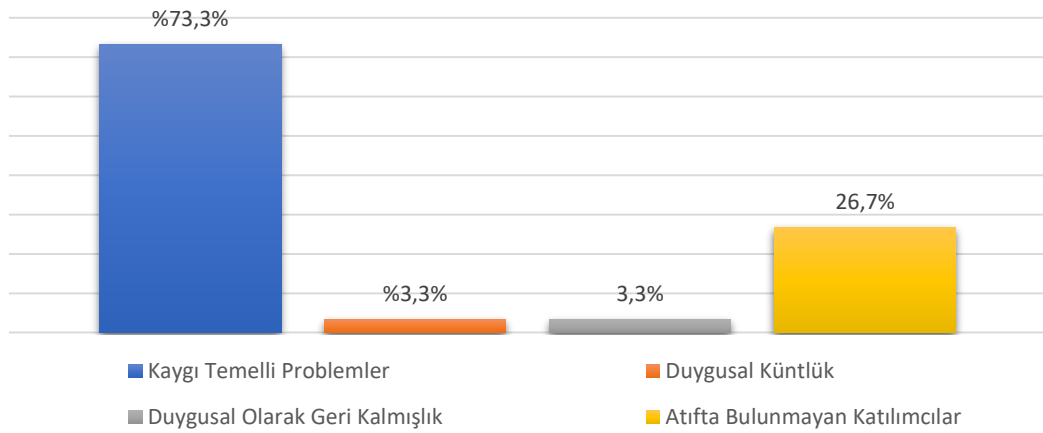
“Öğrencilerin dikkat süresi inanılmaz azalmıştı. Zaten benim yaş grubumda çok fazla değildi. Ama pandemiden sonra özellikle bilinçsiz teknoloji kullanımı, işte anne-babaların denetimsizliği gibi sebeplerden dolayı... Çocuklar çok farklı şeyler izlemişler, çok farklı şeylere maruz kalmışlar. Hem düşüncelerinin bu yöne gitmesi hem teknolojiyi bu kadar sınırsız kullanmaktan dolayı dikkat sürelerinin azalması sebebiyle en başta çok fazla zorluk çektik.” (27.K28İ)

Pandemi süreci sonrasında öğrencilerin odaklanma ve dikkat konularında sıkıntı yaşadıkları görülmektedir. Dikkat süresi konusunda sorunlarla karşılaştığını belirten 7 katılımcıdan 4’ü özel okullarda çalışmaktadır. Özel okulda çalışan katılımcılardan yalnızca 1 tanesi, dikkat veya odaklanma konusunda bir ifade kullanmamıştır.

3.5.3. Duygusal Problemler Kategorisine İlişkin Bulgular

Pandeminin yalnızca öğrenciler üzerinde değil, pek çok insan üzerinde bıraktığı etkilerden biri duygusal problemler olmuştur. Pek çok insan bu süreçte yüksek düzeyde kaygı yaşamıştır. Katılımcıların kendi okullarıyla ve öğrencileriyle ilgili duygusal problemler alanındaki gözlemleri içeren grafiğe aşağıda yer verilmiştir:

Şekil 18. Duygusal Problemler

Grafik incelendiğinde, katılımcıların %73.3'ünün öğrencilerde kaygı temelli problemlerle karşılaştıkları görülmektedir. Duygusal küntlük ve duygusal olarak geri kalmışlık ise yalnızca birer kullanıcı tarafından kullanılan ifadeler olmuştur. Katılımcıların %26.7'si, öğrencilerinde karşılaştıkları problemler sorulduğunda duygusal alana girebilecek bir problemden söz etmemişlerdir. Katılımcıların öğrencilerde gözlemledikleri duygusal problemlere ilişkin görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“Önceki yıllara göre daha fazla kaygı yaşama durumları olduğu için motivasyonlarını sağlamakta güçlük çekiyorlar. Bu konuda istekler geldi. Bu konuda hem velilere hem öğrencilere psikososyal destek vermeye çalışıyoruz.” (13.K28O)

“Yüzlerce öğrenciyle çalışıyoruz. Gördüğüm şu: Korku ve kaygı çok artmış öğrencilerimizde. Anne babaya bağımlılık çok gelişmiş. Özgür, bağımsız bir problem çözme mekanizması işletemiyorlar. Daha duygusal, daha hassaslar. Burada yüzleştikçe, çözdükçe bu yönlerini geliştirecekler. Ama benim gördüğüm şu an çok kaygan bir zeminin olduğu. Ailelerin tedirgin ifadeleri, kaybetme korkusu, hastalık... Bunlar olumsuz etkilerini ilerleyen yıllarda da gösterecek gibime geliyor.” (15.K38İ)

“İnanılmaz derecede kaygı sorunu yaşayan öğrencilerim vardı. Bir tanesi temizlikle ilgili sıkıntı yaşıyordu. Bir tanesinin ailesi ciddi bir rahatsızlık atlatmış ve bu sebeple evden dışarı çıkmaya korkuyor. Okula gidemem, ben hasta olurum, gitmemeliyim şeklinde düşünen bir öğrencim vardı. Biz o çocuğu çok zor getirdik. Çok yavaş başlattık, adım adım ilerlemeye çalıştık. Anne çok yıprandı, ikna edemediğini söyledi.” (22.K29O)

“Ben bu okula geldim geleli çocukların bu kadar depresif bir modda olduklarını hiç hatırlamıyorum. Bence normalden daha yüksek bir depresif modları var. Yine bu sene, özellikle 7. sınıflarda şeyi çok duyuyorum: “Ben kendimi öldürmek istiyorum”, “Ölmek istiyorum”, “Yaşam anlamlı gelmiyor” diye gelen 3-4 öğrenci olmuştur bu dönem. Ben 6 yıldır bu okuldayım. Senede 1 tane ya çıkardı ya çıkmazdı intihar düşüncesi olan çocuk.” (25.K29O)

“Özellikle hijyen konusunda kaygıya, anksiyete sahip olan veliler çok fazla vardı. İşte “Okul temiz mi?”, “Çocuk şöyle mi böyle mi?”. Bu düşüncelerle çocuğu da kaygılandırıyorlardı. Kaygı ve anksiyete benim hâlâ, bugün dahi çalıştığım bir konu oldu. Hastalık, hasta olma kaygısı... Bunlar çok vardı.”(29.K26O)

Görüşmeye katılan 30 rehber öğretmenden ve psikolojik danışmandan 22 tanesi, öğrencilerin kaygı temelli problemler yaşadığını ifade etmiştir. Bu kaygılar çok farklı alanlara yayılmış şekilde olduğundan bu kaygılarla çalışmak da güçleşmiştir. 13.K28O’nun ifade ettiği kaygı, öğrencilerin yaşadığı kaygılardan daha çok eğitsel olanlara dikkat çekerken 15.K38İ’nin ifadelerinden anlaşılan, öğrencilerin daha çok sağlıkla ilgili kaygılar taşıdığı yönündedir. Ebeveyn kaybıyla ilgili kaygılar, gelecek kaygısı, sosyal kaygılar gibi pek çok farklı kaygı türü de görüşmeler sırasında verilen cevaplar içerisinde yer almaktadır. 29.K26O’nun ifadelerinden de anlaşılabacağı üzere velilerin yüksek kaygı düzeylerine sahip olmaları da öğrencileri olumsuz etkileyebilmektedir.

3.5.4. Fizyolojik Problemler Kategorisine İlişkin Bulgular

Toplamda 9 katılımcı, öğrencilerde fizyolojik temelli problemler ile karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların bu konudaki ifadelerinden bazı örnekler aşağıda yer almaktadır:

“Beden, postür bozuklukları olabilir. Çünkü saatlerce hareket etmeden bekliyorlar. Bizim dersler de uzun sürüyor lise kademesi olduğumuz için. Birçok ders görüyorlar aynı günde. Bence en dikkat çekici problem bu.” (8.E24L)

“Biz genelde öğleden sonraki derslere giriyoruz. Öğrencilerimiz yorgun oluyor. Çok fazla o mavi ışığa ve ekrana maruz kalıyorlar. 6 saat ekran karşısında kalan çocuğa bir de bizim çalışma yapmamız gerekiyor. Yaptığımız çalışmalar duygusal çalışmalar olduğu için çocuklara ağır gelebiliyor.” (15.K38İ)

“Muhtemelen en büyük problem, sağlıkla ilgili problem olacak. Çok fazla ekran karşısındalar. Buna çok fazla maruz kaldılar. Çoğunluk online eğitime katılmasa bile günümüzde her evde bir televizyon, telefon, tablet var artık. Bunlardan kaynaklı olarak algılamayla, odaklanmayla ilgili problemler yaşıyorlar.” (11.K28İ)

“Ciddi anlamda kilo alan çocuklar oldu. Ben çok ciddi bir şekilde, bunu çok somut söyleyebilirim. Bütün çocuklar neredeyse 5-10 kilo alarak geldiler okula önceki süreçlerle karşılaştırdığımızda.” (26.E26İ)

Eğitimin EBA, Zoom gibi araçlar aracılığıyla uzaktan yürütüldüğü süreçte öğrencilerin uzun süreler boyunca bilgisayar, telefon, tablet gibi araçlar kullanmak zorunda kalması, öğrencilerde özellikle duruş bozukluklarının görülme sıklığını artırmış olabilir. Sokağa çıkma kısıtlamaları sebebiyle uzaktan eğitim almadıkları süreçte de evlerde kalmak durumunda olan öğrencilerin süreç kaynaklı çeşitli fizyolojik yakınmaları olduğu katılımcılar tarafından belirtilmiştir. 26.E26İ katılımcısının belirttiği beslenme ve hareketsizlik kaynaklı kilo problemleri de okullarda gözlenebilecek fizyolojik temelli problemler olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.6. PANDEMİ SÜRECİNDE REHBERLİK SERVİSİ ÇALIŞANLARININ DENEYİMLERİ TEMASINA İLİŞKİN BULGULAR

Tablo 19. Rehberlik Servisi Çalışanlarının Deneyimleri

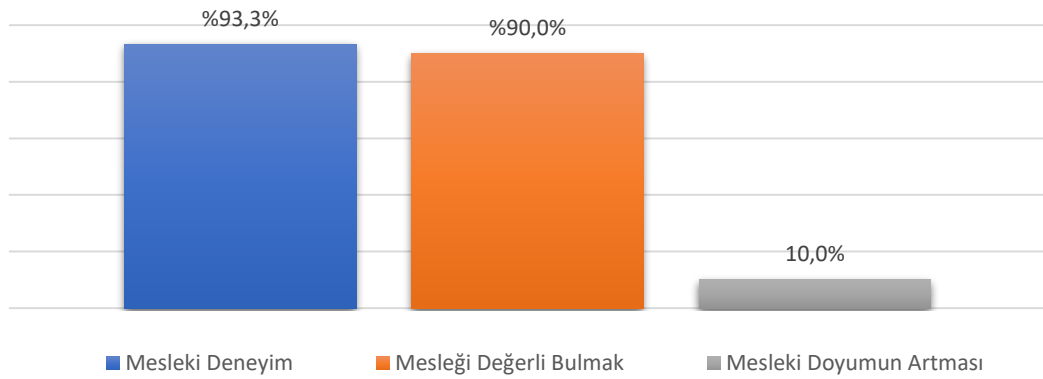
Temalar	Kategoriler	Kodlar
Pandemi Sürecinde Rehberlik Servisi Çalışanlarının Deneyimleri Teması (150)	Mesleki Tecrübeler (80)	Mesleki Deneyim (47)
		Mesleği Değerli Bulmak (28)
		Mesleki Doyumun Artması (5)
	Mesleki Yeterlik (40)	Elimden Geleni Yapanlar (20)
		Kendini Geliştirme Fırsatı (9)
		Yetersizlik Hissi (8)
		Üst Düzey Yetkinlik (3)
	Motivasyon (30)	Önce Düşük, Sonra Yüksek (17)
		Düşük (9)
		Önce Yüksek, Sonra Düşük (4)

Katılımcılara, pandemi sürecinde mesleklerine bakış açılarını öğrenmek amacıyla yöneltilen sorulardan alınan cevaplar görüş ve tecrübeler, mesleki yeterlik ve motivasyon olmak üzere üç kategoride toplanmıştır. Katılımcıların tamamı, bu kategorilere ilişkin görüşlerini belirtmişlerdir.

3.6.1. Görüş ve Tecrübeler Kategorisine İlişkin Bulgular

Bu kategoride rehberlik servisi çalışanlarının deneyimlerinin süreç içerisinde kendilerine yardımcı olup olmadığı araştırılmış ve mesleği değerli bulup bulmadıkları analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlara ilişkin bilgiler aşağıdaki grafikte yer almaktadır:

Şekil 19. Görüş ve Tecrübeler

Katılımcıların %93.3'ü pandemi sürecinde, geçmişte yaşadıkları olayların ve kazandıkları tecrübelerin kendilerini desteklediğini ifade etmişlerdir. Katılımcıların %90'ı, pandemi süreci boyunca yaptıkları işi değerli bulduklarını, kendilerini eğitim-öğretim hizmetlerinin ayrılmaz bir parçası olarak gördüklerini belirtmişlerdir. %10'luk bir grup ise bu süreçte mesleki doyumlarının arttığından söz etmiştir. Bu kodlamalara ilişkin örnek psikolojik danışman görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

3.6.1.1. Mesleki Deneyim

“Çevremin geniş olması, psikologlar tanımam, geçmişi bilmem... Yaşım 60. Yaklaşık 30 küsur yıldır eğitim camiasının içerisindeyim. Elimden geldiğince tecrübelerimi öğrencilerimin, velilerimin hatta halkımın yararına kullanıyorum.” (3.E60L)

“Pandemi sürecinden önce 4-5 yıldır çalışıyordum. Bunun sağladığı bir kolaylık muhakkak vardır. İnsanlara yardım noktasında, olayı karşılama ve anlatma noktasında... Daha soğukkanlı yaklaşmış olabiliriz. İnsanlarda panik havası yaratmadan, onlara güvenilir bilgi kaynaklarına ulaşma konusunda rehberlik etmiş olabiliriz. Göreve yeni başlayan bir insan olmuş olsaydım daha panikli, heyecanlı, eli ayağına dolaşan bir duruşla insanların karşısına çıkmış olabilirdim.” (7.E29O)

“Benim ilk atandığım okulda ben göreve başlamadan 1-2 ay önce bir intihar vakası yaşanıyor. Bir öğrenci kendisini öldürüyor, olay sırasında 2 öğretmenini de yaralıyor. Evden getirdiği silahla bunları yapıyor. Ben o okula gittiğimde ciddi gergin bir ortam, bir moral bozukluğu, şaşkınlık durumları vardı. Ben okulun ilk rehber öğretmeniydim. Bu durum benim için bir krizdi. Mesleğimin de ilk yılıydı... O zamanlar alanıma hâkim olmadığım için çok ciddi müdahalelerde bulunamamış olabilirim. Şu anki tecrübemle çok daha farklı olabilirdi. Soğukkanlı olurum.” (21.K38O)

Katılımcılar, mesleki olarak deneyimli olmanın pandemi sürecini kolaylaştırıcı bir faktör olduğunu ifade etmiştir. 3.E60L, katılımcılar arasında en yaşlı olan rehber öğretmendir. 60 yaşındaki katılımcı, 30 yıldan uzun süredir eğitim sektöründe çalıştığını ve bu tecrübesinin pandemi sürecindeki eğitim hizmetleri yürütme konusunda kendisine büyük katkılar sağladığını ifade etmiştir. 29 yaşındaki 7.E29O ise yaşça genç olmasına karşın 6 yıllık bir mesleki deneyime sahip olduğunu ve bu deneyimin de insanlara, olaylara, kriz durumlarına yaklaşma konusunda soğukkanlı ve yetkin davranmasını sağladığını belirtmiştir. 21.K38O ise mesleğinin ilk yılında karşı karşıya kaldığı bir kriz durumundan bahsederek şu anki bilgi birikimiyle bu tarz bir durumda çok daha iyi müdahalelerde bulunabileceğini ifade etmektedir.

Katılımcıların deneyimlerinden bahsederken kullandıkları ifadelerin analiz edilmesi sonucu 16 katılımcının pandemi dışında kariyerleri boyunca kriz olarak değerlendirebilecekleri bir durumla karşı karşıya kalmadıkları, 14 katılımcının ise pandemi öncesinde de farklı kriz durumlarıyla karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Ayrıca katılımcıların 26'sının kariyerlerinin bir bölümünde kriz konulu en az bir eğitim aldıkları bilinmektedir. Daha önce krizle karşılaşan ya da kriz konulu bir eğitim alan katılımcıların tamamının bir kriz dönemi olarak görülen pandemi sürecinde bu tecrübelerinin faydasını gördüğü anlaşılmaktadır.

3.6.1.2. Mesleği Değerli Bulmak

“Bu dönemde çalıştıktan sonra mesleğime bağlılığım biraz daha arttı. Aslında çok sevdiğim bir alan değildi. Ama covid-19 sürecinde daha farklı vakalarla karşılaştım, daha farklı ihtiyaçlarla karşılaştım. Yani mesleğin doyumunu yaşadım. Mesleğime daha iyi bağlandım diyebilirim. Daha da faydalı olduğumu düşünüyorum pandemi öncesindeki döneme göre.” (4.E32İ)

“Öğretmenlerimizin ve yöneticilerimizin de rehberliğin önemli bir ihtiyaç olduğunu bilmesi gerekiyor. Önemli bir ihtiyacı karşıladığımızın önce biz farkına varmalıyız. Rehber öğretmen bunun farkına varmalı. Dört elle sarılmalı. İşinin önemli bir iş olduğunu bilmesi ve göstermesi gerekiyor.” (10.E51L)

Araştırma kapsamında görüşülen 30 rehber öğretmenden 27 tanesi, görüşmenin bir bölümünde yaptığı işi önemli gördüğünü belirtmiştir.

3.6.1.3. Mesleki Doyum

“Bu bizim için, alanımız için önemli bir süreçti. Ruh sağlığı alanında çalışan herkes bunu çok iyi hissetti. Pandemi olumsuz bir şeydi ama bence özellikle psikolojik danışmanların ve rehber öğretmenlerin kendini bulduğu bir andı,alandı. Çok farklı alanlarda da kendini geliştirdiği bir zaman dilimiydi. Belki çalışmalarımızı tam

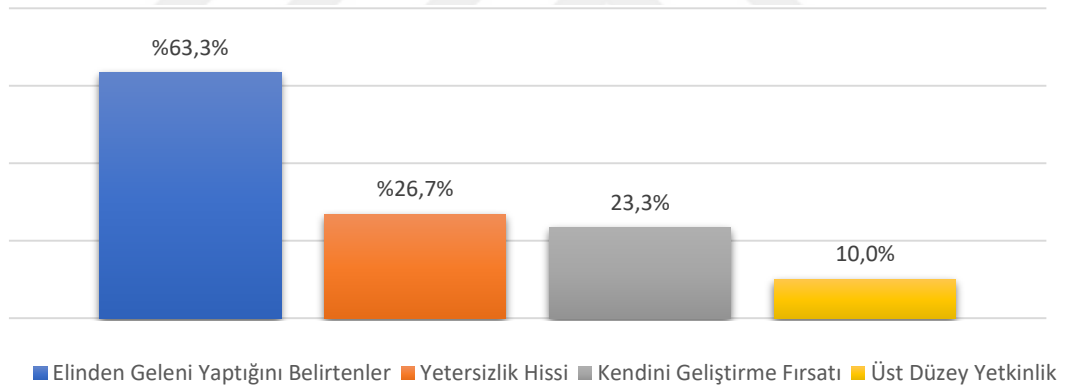
istediğimiz gibi yürütemedik ama biz ne kadar önemliymişiz, işimiz de ne kadar önemliymiş bunu hissettik. Mesleki doyumumuz arttı.” (15.K38İ)

Süreç boyunca aktif olmak, kendini önemli bir konumda görmek, katılımcıların meslekten aldıkları doyum düzeylerini arttırmıştır.

3.6.2. Mesleki Yeterlik Algısı Kategorisine İlişkin Bulgular

Pandemi sürecinde sundukları hizmetler konusunda başarılı olup olmadıklarına, kendilerini yetkin görüp görmediklerine dair sorulan soruları cevaplayan katılımcılar, genelde bu konuda “Elimden geleni yaptım” ifadesini kullanmışlardır. Bu kategoriye ilişkin veriler aşağıdaki grafikte yer almaktadır:

Şekil 20. Mesleki Yeterlik Algısı

Grafik incelendiğinde katılımcıların %63.3'ünün elinden geleni yaptığını düşündüğü, %26.7'sinin süreçte kendisini yetersiz gördüğü ve %10'luk bir katılımcı grubunun ise kendisini çok yetkin gördüğü sonucuna ulaşılmaktadır. Bunlara ek olarak katılımcıların %23.3'ü pandemi sürecini meslekli açıdan kendilerini geliştirmek için uygun bir zaman dilimi olarak gördüklerini, bu kriz dönemini fırsata çevirmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Bu kategoriye ilişkin katılımcıların görüşlerinden örneklere aşağıda yer verilmiştir.

3.6.2.1. Elinden Geleni Yaptığını Belirtenler

“Tabii ki insanın kendisini değerlendirmesi çok objektif olmaz ama elimden geldiğince faydalı olmaya çalıştım. Gönül isterdi ki daha faydalı olayım ama ben yine de elimden geleni yaptığımı düşünüyorum. Fakat daha da iyisi olabilirdi.” (4.E32İ)

“Yaptığım çalışmalar konusunda olumlu dönütler aldım. Olumsuz dönüt almadım diyebilirim daha doğrusu. Ama dönüt vermeyenlerin de olumsuz olduğunu düşünmüyorum. Çok insanüstü çaba ya da çok profesyonel bir şey yaptık mı? Zannetmiyorum. Belki de insanların duymaya ihtiyacı olan şeyler hakkında farkındalık yaratmışızdır. Ama insanları çok şaşırtacak bir durumla karşılaştırmadığımızı düşünüyorum.” (7.E29O)

4.E32İ ve 7.E29O katılımcılarının verdiği cevaplar incelendiğinde pandemi sürecinde sundukları hizmetleri yeterli gördükleri ancak daha iyisinin de yapılabileceğini düşündükleri görülmüştür. Görüşmeler sırasında doğrudan “elimden geleni yaptım” ifadesini kullanan pek çok katılımcı olmuştur. Kullanılan ifadelerden yola çıkarak bu kodlama grubunda yer alan rehber öğretmenlerin ve psikolojik danışmanların kendilerini yetkin gördükleri, bununla birlikte geliştirilmesi gereken bazı yönlerinin olduklarını düşündükleri yorumu yapılabilir.

3.6.2.2. Yetersizlik Hissi Yaşayanlar

“Sanırım eksik olduğumuz noktalar vardı. Özellikle pandeminin ilk dönemlerinde eksik olduğumuz pek çok konu vardı. Biz süreci yaşarken bunların bir kısmını telafi etmeye başladık. Bugün, yarın bir uzaktan eğitim dönemi olsa o zamanlardaki gibi bocalayacağımızı düşünmüyorum.” (14.E30L)

“Motivasyonum düşük olduğu için ve ulaşmak istediğim kitlenin çoğuna ulaşamadığım için... Çoğunlukla benim elimde olmayan koşullar sebebiyle pandemi sürecinde yaptığım çalışmalar konusunda kendimi yeterli görmüyorum.” (16.K36L)

14.E30L ve 16KL katılımcılarının görüşleri incelendiğinde uzaktan eğitim sürecine hazırlıksız yakalanmak, motivasyon düşüklüğü, öğrencilere ve velilere ulaşmada yaşanan güçlükler gibi sebeplerden ötürü mesleki açıdan yetersizlik duygusunun yaşandığı tespit edilmiştir.

3.6.2.3. Üst Düzey Yetkinliğe Sahip Olanlar

“Kendimi yetkin görüyorum ya... Ben bu süreçte işimin hakkını verdim gerçekten. Sürecin hakkını vereceğim derken 12 kilo aldım, evden çıkmadım, sporumu aksattım, 7/24 öğrencilerle çalıştım. Ama hakkını da verdim.” (12.E29L)

Süreç içerisinde kendisini çok yetkin gören sınırlı sayıdaki katılımcıdan birisi olan 12.E29L, pandemi sürecinde çok iyi işler çıkarttığını düşünmekle birlikte bunu yaparken hayatındaki farklı alanları ihmal etmek durumunda kaldığını belirtmiştir. Aynı katılımcı, pandeminin başlamasıyla motivasyonu yükselen sınırlı katılımcılardandır ve doktora eğitimi gören tek katılımcı olma özelliğini de taşımaktadır.

3.6.2.4. Krizi Fırsata Çevirenler

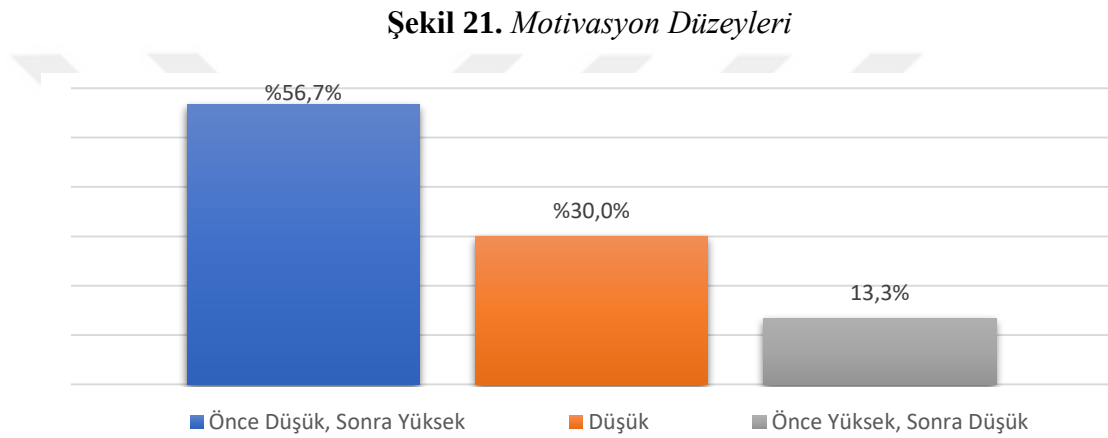
“Uzaktan eğitim süreci bizim için farklı bir çalışma alanıydı ve çok besleyici oldu. Bilmediğimiz bir sürü dijital platformda çalıştık, bir sürü eğitimlere katıldık. Evdeydik ve sınıf öğretmenleri kadar yoğunluğumuz yoktu. Yapmam gereken çalışmaları yaptıktan sonra bana kalan zamanda alanımda kendimi geliştirmeye yönelik kullandım. Sürecin dezavantajları vardı ama avantajları da oldu. Çok farklı kişiler tanıdık, çok farklı eğitimlere katıldık. Tekrar yüz yüze eğitime başladığımız güne kadar alet çantamızı biraz daha doldurduk. Krizi fırsata çevirdik.” (15.K38İ)

Katılımcılardan 15.K38İ’nin ifadeleri, bir kriz durumu olarak değerlendirilen covid-19 pandemisinin nasıl fırsata çevrilebileceğine dair bir örnek teşkil etmektedir. Toplamda 7 katılımcı, bu süreçte eğitimler aldıklarını, sürekli olarak kendilerini

geliştirdiklerini ve pandeminin ülkemizde başlangıç tarihi olan Mart 2020 ile bugünü kıyasladıklarında mesleki açıdan kendilerini daha yetkin hissettiklerini belirtmiştir.

3.6.3. Motivasyon Düzeyi Kategorisine İlişkin Bulgular

Görüşmeler sırasında “Motivasyon Düzeyi” kategorisine dâhil edilebilecek toplamda 34 kod tespit edilmiştir. Bu kategoriye ilişkin verileri içeren grafik aşağıda yer almaktadır:

Katılımcıların %30'u, pandemi sürecinin başından bu yana işlerini yapmaya yönelik motivasyonlarının düşük olduğunu ve %56.7'si başlarda düşük motivasyona sahip olsa da yüz yüze eğitime geçişle birlikte motivasyon düzeylerinin arttığını belirtmiştir. %13.3 oranındaki katılımcılar, başlarda ev ortamında çalışmanın, esnek çalışma saatlerinin ve farklı yöntemlerle çalışmanın motivasyonlarını yükselttiğini ancak öğrenci katılımlarının ve teknik aksaklıkların yaşanması sebebiyle devam eden süreçte motivasyonlarını kaybettiklerini ifade etmişlerdir. Bu kategoriye ilişkin örnek psikolojik danışman ve rehber öğretmen ifadelerine aşağıda yer verilmiştir:

3.6.3.1. Önce Düşük, Sonra Yüksek Motivasyon

“Maddi anlamda kazandığım parayı hak edemiyor muyum? Benim yapmam gereken bir şeyler var da ben mi yapamıyorum? Ne yapmam lazım? Gerçekten ilk başlarda

motivasyonum aşırı düşüktü. Arkadaşlarım “Zaten dersin yok, otur keyfine bak, takma kafana” diyorlardı. Ama takıyorum. Sonrasında EBA paylaşımları, canlı dersler, veli görüşmeleri gibi konularda bir düzen kurunca motivasyonum arttı. Ama ilk başlarda motivasyonum düşük ve vicdanım çok rahatsızdı.” (2.K29İ)

“Yapı olarak hareketli, sahada olmayı seven birisiyim. Sürekli öğrencilerle iç içe olmam lazım. Bu anlamda her ne kadar evde olmak bizlere farklı hobiler edinme, eğitimler alma ve kendimizi geliştirme imkânı sunsa da biz bu rutini çok özledik. Yani motivasyon açısından evde olmak yerine okulda olmayı, yüz yüze çalışmayı daha çok tercih ederim” (15.K38İ)

2.K29İ, ve 15.K38İ katılımcılarının motivasyon düzeyleri hakkında kullandıkları ifadeler incelendiğinde pandemi sürecinin başında uzaktan eğitime geçişler birlikte ortaya çıkan belirsizlik durumu, sürece ilişkin ön yargılar, yüz yüze yürütülen sürecin daha verimli olduğuna ilişkin inançlar gibi sebeplerden ötürü genel bir motivasyon düşüklüğü yaşandığı tespit edilmiştir. Yaşanan bu motivasyon düşüklüğü, bazı katılımcılarda uzaktan eğitim sürecindeki belirsizliğin ortadan kalkması ve belli bir düzen kurulması ile yerini tekrardan normal düzeyde motivasyona bırakmışken bazı katılımcılar da 2021 yılının Eylül ayında tekrardan yüz yüze eğitim sürecinin başlamasıyla beraber normal motivasyonlarına kavuştuklarını belirtmişlerdir.

3.6.3.2. Düşük Motivasyon

“Rehber öğretmen olmamıza rağmen biz de birer insanız. Biz de etkilendik. Yakın akrabalarımızın, çevremizdeki insanların covid-19 hastalığına yakalanması, zayıflaması, strese girmesi, vefat etmesi bizi de dolaylı olarak etkiledi. Bizlerin de gerek evde gerek okulda performans düşüşleri oldu. Motivasyonumuz da aynı şekilde düşük.” (3.E60L)

“Motivasyonum gerçekten çok düşüktü. Ben zaten belirsizliklere çabuk adapte olabilen bir insan olmadığım için... Ne oldu, ne bitti, kime nasıl ulaşacağız, ne

yapacağız? Ve ülkedeki o genel belirsizlik hali beni çok daha fazla zorladı. Bu nedenle süreç boyunca motivasyonum yüksek değildi.” (11.K28İ)

Katılımcılardan bazıları sürecin başında düşük olan motivasyonlarının tekrar yükseldiğini ifade etse de 2021 yılının Aralık ayı itibariyle motivasyonunun düşük seviyelerde olduğunu belirten katılımcılar da olmuştur. 3.E60L ve 11.K28İ covid-19 pandemisinin getirdiği sağlık problemleri, kaygı, belirsizlik gibi sebeplerden ötürü iş yaşantılarına ilişkin motivasyonlarının düşük seyrettiğini ifade etmişlerdir.

3.6.3.3. Önce Yüksek, Sonra Düşük Motivasyon

“Başlangıçta motivasyonum çok yüksekti. Aslında krizin başıydı, çok zorlandık. Ama yeni bir şeyler üretmek... Ben büyük whatsapp, facebook gruplarında ürettiklerimi paylaşıyorum. Ve her gün onlarca mesaj alıyorum “Hocam şunu nasıl yapıyorsunuz?” şeklinde. İnanılmaz motiveydim. Öğrenciler katılıyor. Gece sabahlara kadar yeni etkinlikler bulmaya çalışıyorum ve sıradışı çalışmalar yapıyoruz gerçekten. Zoom üzerinden hırsız-polis falan oynuyoruz öğrencilerle. Ama bunu etkinliğe çeviriyoruz. Çok keyifliydi başlangıçta. Ama sonraları benim motivasyonum düşmeye başladı. Sebebi neydi? Hem katılım düşmeye başladı hem de bir noktadan sonra dönüt alamamaya başladım. Belirsizlik de motivasyonumu olumsuz etkiledi.” (12EL)

Katılımcılardan 12.E29L, süreç başında motivasyonunun yüksek olduğunu belirten tek rehber öğretmen olmuştur. Bunu da karşılaştığı kriz durumunun kendisini daha üretken kılmasına bağlamıştır. Yaptığı çalışmaların hem meslektaşları hem de öğrenciler tarafından beğenilmesi, motivasyonunun çok yüksek olmasıyla sonuçlanmıştır. Fakat zaman geçtikçe öğrenci katılımlarının düşmesi ve dönüt alamamaya başlamasıyla birlikte motivasyonunda düşüş yaşadığını ifade etmiştir.

3.7. GELECEĞE YÖNELİK ÖNERİLER TEMASINA İLİŞKİN BULGULAR

Geleceğe yönelik öneriler temasındaki kategorilere ve kodlara ilişkin verilerin bulunduğu tablo aşağıda yer almaktadır:

Tablo 20. Geleceğe Yönelik Öneriler

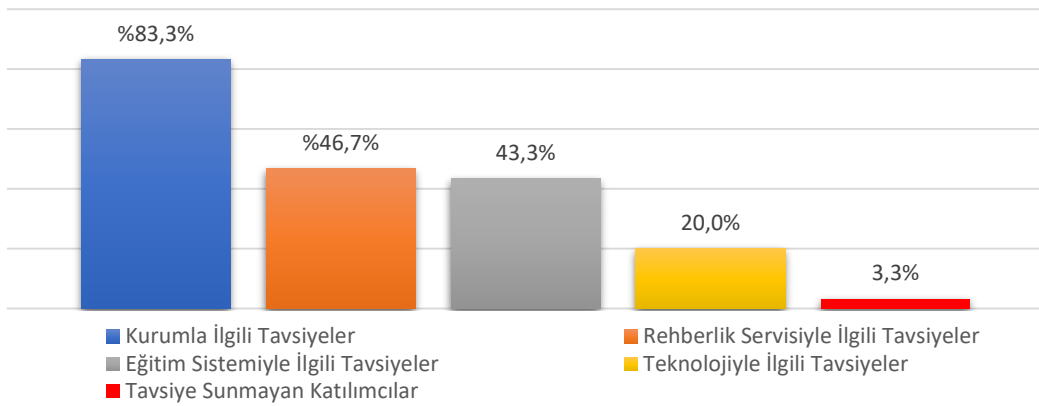
Temalar	Kategoriler	Kodlar
Geleceğe Yönelik Öneriler (76)	Kurumla İlgili Öneriler (33)	Velilere Yönelik Çalışmalar Artmalı (15)
		Öğrenciler Sosyal Aktivitelere Yönlendirilmeli (10)
		Öğretmenleri Motive Edecek Çalışmalar Yapılmalı (3)
		Krize Hazır Olunmalı (3)
		Okul Çekici Kılınmalı (2)
	Rehberlik Servisiyle İlgili Öneriler (18)	Alanımıza Yönelik Hizmet İçi Eğitimler Artmalı (9)
		Rehberlik Servisinin Bilinirliği Arttırılmalı (3)
		Çevrimiçi Terapi Eğitimleri Verilmeli (3)
		Akademisyenler Saha Çalışanlarını Desteklemeli (1)
		Tercih Danışmanlığı Uzaktan Yürütülmeli (1)
	Eğitim Sistemiyle İlgili Öneriler (17)	Rehberlik Servisine Özel Ders Saati Tanımlanmalı (1)
		Fırsat Eşitliği Sağlanmalı (8)
		Konular Sadeleştirilmeli (3)
		Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı Azaltılmalı (2)
		Okullar Sistemsel Olarak Güncellenmeli (1)
	Teknolojiyle İlgili Öneriler (8)	Eğitimde Dayanışma Arttırılmalı (1)
		Okul Öncesi Eğitime Verilen Önem Arttırılmalı (1)
		Teoriden Çok Uygulamaya Öncelik Verilmeli (1)
		Teknoloji Kullanımı Eğitimleri Verilmeli (6)
		Teknoloji Bağımlılığı Poliklinikleri Açılmalı (1)
		Online Çalışmak İçin Materyaller Arttırılmalı (1)

Katılımcılardan, gelecekte pandemi kaynaklı veya başka bir sebepten ötürü yeniden uzaktan eğitime geçme durumu olursa rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerini ve eğitim-öğretim hizmetlerini daha iyi yürütmek adına tavsiyeler istenmiştir. Bu noktada katılımcıların bazı ortak görüşleri olmakla birlikte sunulan

çoğu tavsiye, her bir katılımcının kendi okulunda yaşadığı problemlerin çözümüne yönelik olmuştur. 30 katılımcının 29'u, kurumlarıyla, rehberlik servisiyle, eğitim sistemiyle ve teknolojiyle ilgili çeşitli tavsiyelerde bulunurken 1 katılımcı, sunulan hizmetlerin geliştirilmesi herhangi bir tavsiyede bulunmamıştır.

Katılımcılara “Olası bir uzaktan eğitime geçiş durumunda sürecin daha sağlıklı yürümesi için ne gibi tavsiyeleriniz olurdu?” sorusu yöneltildiğinde pek çok katılımcının öneri sunmadan önce “Umarım yeniden uzaktan eğitime geçmeyiz” mesajını içeren ifadeler kullandığı dikkat çekmiştir. Katılımcılar çoğu, sürecin daha sağlıklı yürümesi için neler yapılması gerektiği hakkında önerilerde bulunsalar da yüz yüze eğitime devam etmenin en iyisi olacağını düşünmektedirler.

Şekil 22. Geleceğe Yönelik Öneriler

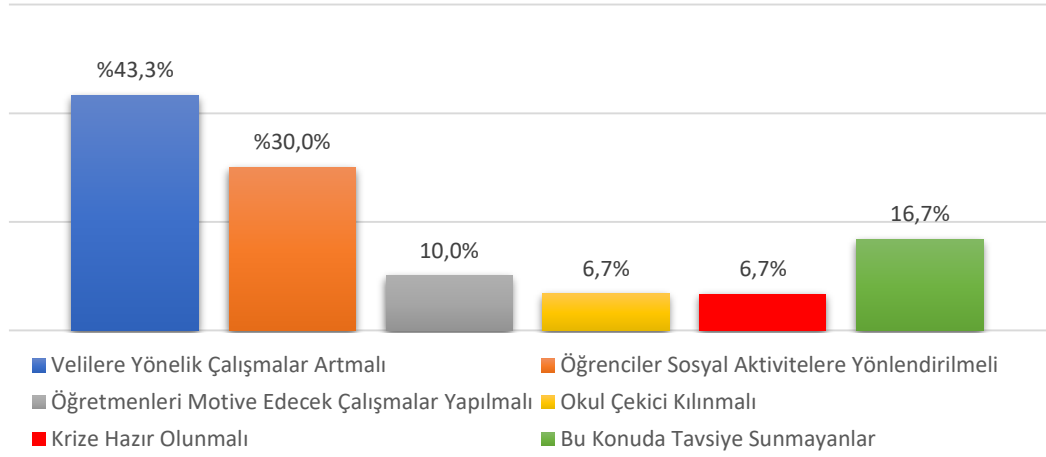

Grafik incelendiğinde katılımcıların %83.3'ünün kuruma veya kuruma bağlı kişilere yönelik önerileri olduğu görülmektedir. Katılımcıların %46.7'si rehberlik servisi çalışanlarına veya genel anlamda rehberlik servisinin işleyişine yönelik önerilerde bulunmuştur. %43.3'lük bir grup, eğitim sistemiyle ilgili yenilikler ve güncellemeler yapılması gerektiğini düşünmektedir. Katılımcıların %20'si teknoloji konusunda önerilerde bulunmuştur. %3.3'lük orana denk gelen yalnızca 1 katılımcı ise sunacak herhangi bir tavsiyesinin olmadığını ifade etmiştir.

3.7.1. Kurumla İlgili Öneriler Kategorisine İlişkin Bulgular

Katılımcıların kurumlarıyla ilgili sundukları tavsiyeler aşağıdaki grafikte yer almaktadır:

Şekil 23. Kurumla İlgili Öneriler

Katılımcıların %43.3'ü velilere yönelik çalışmaların artmasının gerekli olduğunu düşünmektedir. %30'luk bir grup ise uzaktan eğitim sürecinin getirdiği olumsuz etkileri azaltmak ve bu olumsuz durumların gelecekte tekrarlanmasının önüne geçmek için öğrencilerin sosyal aktivitelere yönlendirilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Konuya ilişkin örnek rehber öğretmen ve psikolojik danışman görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

3.7.1.1. Velilere Yönelik Çalışmaların Artması

“Bilinçli teknoloji kullanımı konusunda öğrencilere ve velilere eğitim verilebilir. Çünkü bunun eksikliğini yaşıyoruz. Biz velilerle çalışma yapacağımız zaman öğrencilere ihtiyaç duyuyoruz. Çünkü öğrenci olmadan o anne ya da o baba gerekli programı açamıyor. Bunun dışında yerel ya da ulusal uygulamalar kullanılabilir. Sizin de bildiğiniz üzere Zoom var ya da başka birkaç araç daha var. Ama bunlar hep dış kaynakta üretildiği için dilleri İngilizce. Teknolojiye hâkim olan bir insan bile zaman zaman bu programları kullanmada zorluklar yaşayabiliyor.” (7.E290)

“Ben ilkokulda çalışıyorum. Velilerin bilgilendirilmesini kritik görüyorum. Velilerin gerekli olan bütün konularda sık sık bilgilendirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Gelişim dönemleri, doğru anne-baba tutumları, iletişim, teknoloji... Yapılabilecek şeylerin bunlar olduğunu düşünüyorum.” (2.K29İ)

Katılımcıların sıklıkla sunduğu bir tavsiye, velilere yönelik çalışmaların, eğitimlerin artırılması konusunda olmuştur. 7.E29O, özellikle teknoloji konusunda velilerin eğitilmesi gerektiğini düşünmektedir. Onlara yardımcı olup gerekli uygulamaları açacak birileri (genelde çocukları) ortamda olmadığı zaman velilerin uzaktan sunulan hizmetlerden faydalanamadığını ifade etmiştir. Bununla birlikte 7.E29O ve birkaç diğer katılımcı, kullanılan yazılımların Türkiye’de üretilmesini ve Türkçe dil desteğine sahip olmasını önemli bulmaktadır. 2.K29İ ise yine anne baba eğitimlerine vurgu yapmakla birlikte eğitimlerin kapsam olarak daha geniş olması gerektiğini düşünmektedir. İlkokulda görev yapması sebebiyle velilerle çalışmasının daha kritik olduğuna inanmaktadır.

3.7.1.2. Öğrencilere Yönelik Sosyal Aktiviteler

“Bu gibi durumlara (sosyalliğin azalması) düştüğümüz zaman insanlarla etkileşim halinde olmak, iletişim halinde olmak büyük nimet. Çünkü bahsettiğimiz problemler insanlarla alakalı olduğu için bizler bunu giderirken yine insanlar içerisinde gidereceğiz. Yanlış da insanlar içinde düşeceğiz, bir şeyleri onarıırken de insanlar içinde onaracağız. Etkileşimi arttırmak gerektiğini düşünüyorum. Sosyalliği arttırmanın, bireysellikten kurtulup toplumsallığa geçmenin konuştuğumuz problemleri iyileştireceğini düşünüyorum.” (7.E29O)

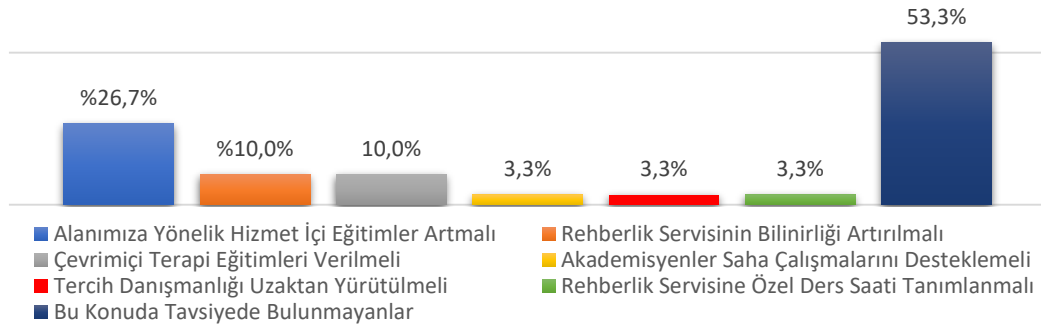
“Belediyeler, bakanlıklar tarafından gençlerin sosyalleşme ihtiyacının giderilmesi gerektiğini düşünüyorum. Açılabilirdi kadar spor ve müzik kursları açılmalı. Çünkü bu tarz hobileri olan, sporla ve müzikle ilgilenen öğrencilerimizde ekran bağımlılığı yok. Çünkü onlar psikolojik sağlamlığını korumak için bu hobilere sarıldılar. Hiçbir şekilde sporla, müzikle, sanatla, kitaplarla ilgilenmeyen öğrencilerde ekran bağımlılığı var.” (16.K36L)

Pandemi sürecinin, sosyal izolasyonun ve uzaktan eğitimin bizi karşı karşıya bıraktığı problemlerin azaltılması ve ileride böyle bir sürecin tekrarlanması durumunda bu problemlerin tekrar ortaya çıkmasının önlenmesi adına katılımcılardan gelen tavsiyeler, sosyalliğin artırılması yönündedir. 16.K36L, okulundaki öğrencilerden spor, müzik, sanat alanlarıyla ilgilenenlerin teknoloji bağımlılığı yaşama düzeylerinin daha düşük olduğunu ifade etmiştir. Bu noktada belediyeler ve bakanlıkların spor ve sanat kurslarını yaygınlaştırmasının süreci olumlu yönde etkileyeceğini düşünmektedir.

3.7.2. Rehberlik Servisiyle İlgili Öneriler Kategorisine İlişkin Bulgular

Katılımcıların rehberlik servisiyle ilgili konularda sundukları tavsiyeler aşağıdaki grafikte yer almaktadır:

Şekil 24. Rehberlik Servisiyle İlgili Öneriler

Katılımcıların %53.3'ü, bu kategoriye dâhil olabilecek bir öneride bulunmamışlardır. Bu kategorideki sınırlı sayıda öneri içerisinde öne çıkanlar, %26.7 ile alana yönelik hizmet içi eğitimlerin arttırılmasına yönelik öneriler ve %10'luk oranlarıyla rehberlik servisinin bilinirliğinin arttırılması ile çevrimiçi terapi eğitimleri verilmesi olmuştur.

Konuya ilişkin katılımcıların ifadelerinden alınan örnekler aşağıda yer almaktadır:

“Daha faydalı, daha yüksek verim üretebilecek psikolojik danışmanlar olmamız için hizmet içi eğitimlerin arttırılmasının gerektiğini düşünüyorum.” (4.E32İ)

“Hizmet içi eğitimlerde bizim alanımıza yönelik içerikler düzenlenebilir. Ben lisans eğitimimde online psikolojik danışmaya ilişkin bir ders almadım. Bu konuda bir hizmet içi eğitim de verilmedi. Milli Eğitim Bakanlığı bu konuda eğitimler açarsa sunduğumuz hizmetin kalitesi artabilir.” (8.E24L)

“Mevcut programımızı uzaktan eğitime nasıl uyarlayabiliriz, nasıl güncelleyebiliriz noktasında zorluklar yaşadık. Bizi bu noktada destekleyebilirlerdi.” (25.K29O)

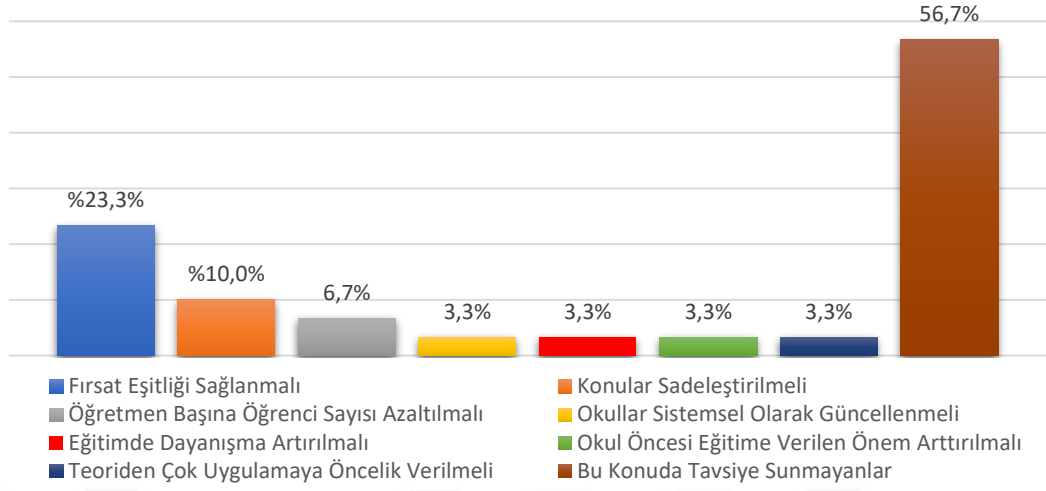
“Öğretmenlere bence dijital anlamda çok daha fazla eğitim verilmeli. Wordwall, Classroom gibi uygulamalarda daha etkin olunabilirdi.” (27.K28İ)

Katılımcılar, özellikle pandemi sürecinde kullanılabilecek yöntem, teknik ve yazılımlara yönelik hizmet içi eğitimlerin arttırılmasının sundukları rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinin kalitesini arttıracağına inanmaktadırlar.

3.7.3. Eğitim Sistemiyle İlgili Öneriler Kategorisine İlişkin Bulgular

Katılımcıların eğitim sistemiyle ilgili konularda sundukları tavsiyeler aşağıdaki grafikte yer almaktadır:

Şekil 25. Eğitim Sistemiyle İlgili Öneriler

Grafik incelendiğinde katılımcıların %23.3'ünün fırsat eşitliği konusunda bir çalışma yapılmasını gerekli bulduğu görülmektedir. Konuların sadeleştirilmesi, öğretmen başına düşen öğrenci sayısının azaltılması, okulların sistemsel olarak güncellenmesi, dayanışmanın artırılması, okul öncesi eğitime verilen önemin artması ve teori yerine uygulama ağırlık bir yaklaşımın benimsenmesi katılımcılar tarafından sunulan diğer önerilerdir. Katılımcıların %56.7'si, bu kategoriye dâhil olabilecek bir paylaşımda bulunmamıştır.

Bu kategoriye ilişkin katılımcıların kullandıkları ifadelerden örneklere aşağıda yer verilmiştir:

“Bilişim altyapısı geliştirilmeli. EBA’da çok sıkıntı yaşadık. Bu sebeple Zoom’u kullandık. Bağlanıyorsun, çocuk bekliyor, “Hocam beni alır mısın?” diyor, sistemde görünmüyor... Bu noktada belki bir şeyler yapılabilir. Bir malum öğrencilerin ekonomik seviyesi aynı değil. Eşit bir şekilde eğitim vermek için çocukların eşit şartlarda olması gerekiyor. Telefon, tablet, bilgisayar fark etmez hangisi sağlanabilirse mutlaka sağlanmalı. Bu konuda bir çalışma yürütülmeli.” (9.K31O)

“Bu konuda öğrencilerin ulaşabilme imkânı artırılabilirse iyi olur. Tekrar uzaktan eğitime geçme gibi bir durum vakaların yüksek olmaması sebebiyle konuşulmuyor ama

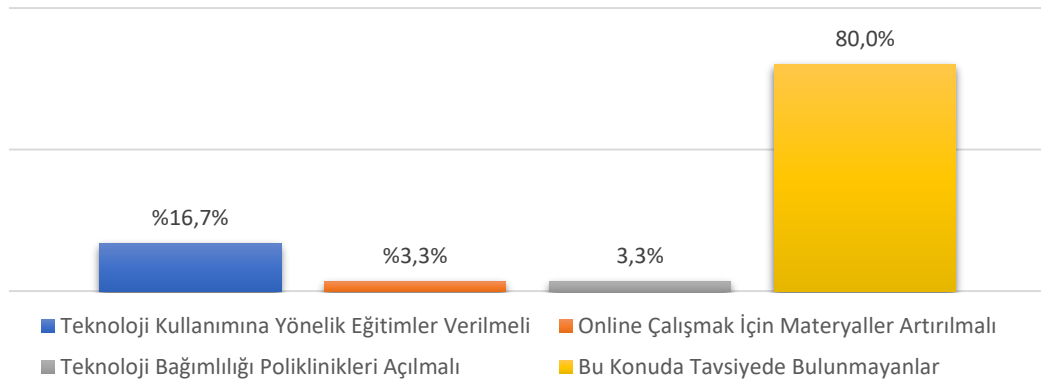
eğer olur da öyle bir süreç olursa öğrencilerin teknolojik araçlara ulaşma imkanı daha iyi olmalı bence.” (18.K29O)

Katılımcılar tarafından sıklıkla vurgulanan bir nokta teknolojik imkânlarla ulaşmada güçlük yaşayan öğrencilerin olması ve yazılım MEB tarafından sağlanan EBA yazılımının tam olarak hedeflenen şekilde çalışmamasıdır. 9.K31O, sosyoekonomik açıdan düşük düzeyde öğrencilerin bulunduğu bir okulda çalışmaktadır. Bu noktada öğrencilere uzaktan eğitim sürecinde ihtiyaç duydukları donanımların temin edilmesi gerektiğini düşünmektedir. 18.K29O da şu an uzaktan eğitime geçme gibi bir gündem olmasa bile hazırlıklı olmanın faydalı olacağına inanmaktadır.

3.7.4. Teknolojiyle İlgili Öneriler Kategorisine İlişkin Bulgular

Katılımcıların teknolojiyle ilgili konularda sundukları tavsiyeler aşağıdaki grafikte yer almaktadır:

Şekil 26. Teknolojiyle İlgili Öneriler

Katılımcıların %80'i, spesifik olarak teknoloji alanıyla ilgili bir tavsiye sunmamış olup bu konuda gelen sınırlı sayıda tavsiyenin içerikleri şu şekildedir: Teknoloji kullanımına yönelik eğitimlerin düzenlenmesi (%16.7), uzaktan eğitim döneminde rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerini yürütmek için kullanılabilecek materyallerin artırılması (%3.3) ve teknoloji bağımlılığını tedavi

etmeye yönelik poliklinikler açılması (%3.3). Bu konudaki örnek katılımcı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

“Teknoloji ciddi anlamda pandemiyle birlikte hayatımızın vazgeçilmezi konumuna geldi. Zaten öyleydi ama artık onsuz olmaz konumuna geldik. Bu noktada teknoloji kullanımının daha doğru ve sağlıklı sınırlar içerisinde olması gerektiğini düşünüyorum. Önerim bu olur. Biliyorsunuz ki teknolojinin içerisinde sınırsız bir özgürlük alanı var. Fakat çocuklar özgürlüklerle karşı karşıya kaldıklarında kendi sınırlarını çizemiyorlar. Bu noktada daha sınırlı, doğru ve yönlendirilmiş bir teknoloji kullanımı onlar için daha sağlıklı olabilir. Teknolojiyle birlikte gelen problemleri azaltmak için bu konuda öğrencileri ve velileri eğitmemiz gerektiğini düşünüyorum.”
(26.E26İ)

Teknoloji sayesinde pandemi sürecinde eğitim-öğretim hizmetlerinin tamamen durmasının önüne geçilmiştir. Pek çok konuda faydalı bir araç olan teknoloji, çocukları 26.E26İ'nin belirttiği bazı olumsuzluklarla karşı karşıya bırakmıştır. Teknolojinin sebep olduğu olumsuzlukların birçoğu, teknolojinin kendisinden kaynaklı olmayıp onu kullanan kişiyle ve kullanma alışkanlıklarıyla alakalı olmaktadır. Bu noktada katılımcılar, teknoloji konusunda öğrencileri, velileri ve öğretmenleri eğitmenin sürece olumlu etki edeceğine inanmaktadırlar.

SONUÇ

Bu bölümde, analiz sonucunda oluşturulan 6 temanın her biri ayrı başlıklar altında incelenmiştir. Her bir temayla ilgili ilk aşamada bulgular özetlenmiş, bunu takiben literatürdeki benzer ve farklı çalışmalara değinilmiş ve son olarak yorumlamada bulunulmuştur.

“Pandemi Sürecinde Sunulan Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Hizmetlerine İlişkin Sonuçlar” aşağıda yer almaktadır.

Pandemi sürecinde yürütülen rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri incelendiğinde katılımcıların en çok gelişimsel ve önleyici hizmetler sundukları görülmektedir. Bu hizmetleri sırasıyla destek hizmetleri ve iyileştirici hizmetler takip etmektedir. Bulgular incelendiğinde süreç içerisinde daha çok rehberlik boyutunun ön plana çıktığı görülmektedir. Bunu destekler nitelikte bir sonuç olarak katılımcıların en sık yaptığı çalışmaların bilgi verme çalışmaları olduğu tespit edilmiştir. Psikolojik danışma hizmetlerinin, süreç boyunca ikinci planda kaldığı görülmektedir. Bu durumun sebepleri arasında katılımcıların, çevrimiçi psikolojik danışmanlık sürecini yürütme konusunda gerekli bilgi ve tecrübeye sahip olmamaları ve çevrimiçi süreçlerde kurulacak ilişkiler konusunda endişelere sahip olmaları yer almaktadır. 13.K28O kodlu katılımcının *“Yetersiz hissettim. Uzaktan eğitim sürecine hazırlıksız yakalandım ve adapte olmaya çalışırken çok zaman kaybettim. Öğrencilerime ihtiyaçları olan hizmetleri sunabildiğimden emin değilim.”* ve 19.K40İ kodlu katılımcının *“Çocuklarla iletişim kurarken o aradaki ekran beni çok zorlamıştı. Yan yana, karşı karşıya çalışmaya alışmışız. Aradaki ekran bana hep bir engelmiş gibi geldi.”* ifadeleri, katılımcıların bilgi eksikliklerini ve iletişime ilişkin endişelerini kanıtlar niteliktedir. Buna ek olarak gizlilik ve teknik aksaklıklar da katılımcıların endişeleri arasındadır. 22.K29O kodlu katılımcının *“Gizlilik boyutunu ne kadar ihmal ettiğimiz konusunda emin olamadığımdan çocukları korumak adına psikolojik danışma boyutunu bir adım geride bıraktım.”* ve 25.K29O kodlu katılımcının *“Bazen aileleri yakınlarda olduğu için bir şeyleri açamadıklarını hissediyorum.”* şeklindeki ifadeleri, katılımcıların bu konudaki endişelerini kanıtlar niteliktedir. Özyiğit ve

Atik'in (2021: s. 253-274) yürüttüğü araştırmada çevrimiçi psikolojik danışma hizmetini ilk kez deneyimleyen lisansüstü eğitim öğrencilerinin bağlantı problemleri, terapötik ilişki, gizlilik gibi konuları süreci zorlaştıran faktörler olarak tanımladıkları görülmektedir. Bağlantı problemlerinin çevrimiçi psikolojik danışma sürecini ve genel anlamda uzaktan eğitim sürecini olumsuz etkileyen bir faktör olarak varlığını sürdürdüğü ve bu konuda altyapı hizmetlerinin geliştirilmesinin gerekliliği de pek çok çalışmada vurgulanmıştır (Özdoğan ve Berkant, 2020: s. 13; Delgado vd. 2021: s. 5; Bogdandy vd. 2020: s. 173-175).

Katılımcıların büyük çoğunluğu, çalışmalarını yürütürken Zoom programını kullanmışlardır. Süreç içerisinde iletişim ve duyuru amaçlı kullanılan temel yazılım ise WhatsApp olmuştur. Yerli bir yazılım olan, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hizmete sunulan Eğitim Bilişim Ağı'nın (EBA) katılımcılar tarafından öncelikli olarak tercih edilmediği görülmektedir. Bu durumun sebepleri araştırıldığında 5.E29O kodlu katılımcının *"EBA'da paylaştığımız şeylerin çok ulaşılabilir olmadığını, çoğunun görmediğini, takip etmediğini anlayınca WhatsApp gruplarına yoğunlaştık"* şeklindeki ifadesi ve 29.K26O kodlu katılımcının *"EBA şifrem yoktu... Bana bir EBA kullanıcı adı-şifresi tanımlanmadı."* şeklindeki ifadesi karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca katılımcıların Zoom programını kullanırken yaşadığı teknik aksaklıkların sayısının EBA'ya kıyasla çok daha az olduğu da bulgular arasında yer almaktadır. Bayburtlu'nun (2020: s. 131), yaptığı araştırmanın sonuçlarında EBA kullanırken karşılaşılan bağlantı sorunlarının uzaktan eğitim sürecini olumsuz etkilediğini ifade etmiştir. Bu konuda katılımcılarının verdikleri tavsiyeler içinde EBA altyapısının güçlendirilmesinin gerekliliğine yer verilmiştir. Türker ve Dünder (2020: s. 323) da EBA ile yürütülen uzaktan eğitim hizmetlerinde en sık karşılaşılan sorunlar arasında bağlantı sorunlarının yer aldığını belirtmişlerdir. Bu veriler doğrultusunda uzaktan eğitim süreçlerinde kullanılacak yazılımların pratik ve güvenilir olma özelliklerinin bulunmasının kritik öneme sahip olduğu söylenebilir.

Bir kriz dönemi olarak değerlendirilen pandemi sürecinde pek çok katılımcı, öğrencilerinin ihtiyaçlarını karşılama konusunda yüz yüze eğitimde olduğu kadar başarılı olamadıklarını düşünmektedir. Bu durumun sebeplerinin tespit edilmesi, gelecekteki olası bir uzaktan eğitim sürecinde aynı sorunların tekrar yaşanmaması

adına kritik öneme sahiptir. Bu çalışmada elde edilen sonuçlara göre rehber öğretmenlerin ve psikolojik danışmanların çevrimiçi psikolojik danışma süreçleri konusunda bilgilendirilmesi, teknolojik yetkinliklerinin artırılması, okulların çevrimiçi psikolojik danışma hizmeti sunarken kullanabilecekleri kullanımı kolay ve güvenilir bir yazılımın geliştirilmesi, mevcut sorunların çözümüne katkı sağlayabilir.

“Pandemi Sürecindeki Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Hizmetlerini Olumsuz Etkileyen Faktörlere İlişkin Sonuçlar” aşağıda yer almaktadır.

Pandemi sürecinde sunulan hizmetleri olumsuz etkileyen faktörler rehber öğretmenle/psikolojik danışmanla ilgili faktörler, kurumla ilgili faktörler, pandemiyle ilgili faktörler ve uzaktan eğitimle ilgili faktörler olmak üzere dört kategoride incelenmiştir. Katılımcılar tarafından en sık dile getirilen problemler, öğrencilerin katılım düşüklüğü, iş yoğunluğu, belirsizlikler, uzaktan eğitimin verimsizliği ve teknolojik donanım/bilgi eksiklikleri olmuştur. Bulgular incelendiğinde süreci olumsuz etkileyen faktörler temasına dâhil edilen toplamda 237 ifade olduğu görülürken bunların yalnızca 11 tanesinin doğrudan rehber öğretmenlerle/psikolojik danışmanlarla ilgili ifadelerden oluşması dikkat çekmektedir. Katılımcılar, süreci olumsuz etkileyen faktörleri genelde dışsal etkenlere bağlamaktadırlar. Bulgular incelendiğinde olumsuzlukların kendisinden kaynaklandığını ifade eden 9 rehber öğretmenin/psikolojik danışmanın bulunduğu ve bunların 7’sinin erkek olduğu görülmüştür. Tümkiye’nin (2000: s. 61-68) yürüttüğü araştırmada kadınların, erkeklere kıyasla daha yüksek denetim odağı puanlarına sahip olduğunu, yani kadınların dış denetimli olma eğilimlerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Süreci olumsuz etkileyen faktörlerin sebepleri arasında kendini gören kişilerin büyük oranda erkeklerden oluşması, bu çalışmanın sonuçlarını destekler niteliktedir. Öte yandan Mutlu Yener (2018: s.7-8) tarafından yürütülen tez çalışmasında denetim odağı ile cinsiyet arasında bir ilişki bulunmadığı görülmektedir. Psikolojik danışmanlar ile yürütülen bu çalışmada olumsuzluklar konusunda erkeklerin kadınlara kıyasla daha fazla içsel atıfta bulunması, Tümkiye’nin ulaştığı sonucun doğru olabileceğini göstermektedir. Bununla birlikte çalışmadaki erkek öğretmenlerin görece ileri yaşlarda olmasının etkisinin de incelenmesi gerekli görülmektedir.

Katılımcıların süreci olumsuz etkileyen faktörler hakkında verdikleri örneklerin 40 tanesi, doğrudan pandemi ile ilişkilendirilebilmiştir. Bu durum, pandemi yerine başka bir sebepten ötürü uzaktan eğitim yöntemine geçilseydi de son 2 yıl içerisinde karşılaşılan olumsuzlukların büyük çoğunluğunun yine yaşanmış olabileceği anlamına gelmektedir. Pandemi süreciyle ilgili en sık rastlanan ve rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerini en olumsuz etkileyen durumun belirsizlik olduğu tespit edilmiştir. Süreç boyunca katılımcıların zihinlerinde uzaktan eğitimin ne kadar süreceği, yüz yüze eğitime başladıktan sonra tekrar uzaktan eğitim süreçlerine geçilip geçilmeyeceği, sınavların nasıl yapılacağı, hangi önlemlerin alınacağı gibi cevabı net olarak verilemeyen pek çok soru bulunmaktaydı. Bu durumun katılımcıların motivasyonlarına ve dolayısıyla sundukları hizmetlere yansımıştır. 19.K40İ kodlu katılımcı bu durumu *“Acaba bunu atlatabilecek miyiz? Hep böyle mi yaşayacağız? Ne zaman okullara döneceğiz? Hem öğrencilerin hem bizlerin aklında ciddi bir belirsizlik vardı. Evet, bu süreç ve yaşandı bitti ama o süreçteki kaygıların ben hayatlarımızda tekrar karşımıza çıkacağını düşünüyorum”*. şeklinde ifade etmektedir. Gelecekte yaşanabilecek olası bir uzaktan eğitim süreci için önceden hazırlıklı olmak ve psikolojik danışmanlara ve rehber öğretmenlere yönelik belirsizlikleri ortadan kaldıracak bilgi paylaşımlarında bulunmak, bu olası uzaktan eğitim sürecinin sağlıklı işlemesine yardımcı olabilir.

Psikolojik danışmanları ve rehber öğretmenleri olumsuz etkileyen bazı faktörler, çalıştıkları kurumla ve kurumla bağlantılı kişilerle (öğretmenler, öğrenciler, veliler ve idare) ilişkilidir. Bu noktada her okulda farkı olumsuzluklar yaşanabilmekle birlikte özellikle öğrenci katılımlarının düşük düzeyde olduğunu belirten katılımcı sayısının fazlalığı dikkat çekmektedir. Bu düşük katılımın sebepleri arasında uzaktan eğitimin bir gereği olan teknolojik araç gereçlere ve internet bağlantısına ulaşımında yaşanan zorluklar gösterilebilir. 12.E29L kodlu katılımcı bu durumu *“Benim çalıştığım okula köylerden gelen öğrenciler vardı. Bu öğrenciler, uzaktan eğitim sürecinin başlamasıyla birlikte 1.5 yıl boyunca eğitim sistemine hiç katılmadı. Çünkü köylerinde internet erişimi yoktu.”* şeklinde ifade etmiştir. Uzaktan eğitime ulaşmaları için öğrencilere ve ailelere mobil veri paketleri tanımlanmış olsa da bazı öğrenciler, bu veri paketlerini kullanabilecek donanıma (akıllı telefon, tablet, bilgisayar gibi) sahip değildirler. Hem gerekli donanıma hem de sunulan destek sayesinde internet

erişimine sahip olan öğrencilerin pek çoğu ise tanımlanan paketleri Türkçe, matematik, fen bilimleri, sosyal bilimler gibi derslere katılmak amacıyla kullanmışlardır. Ayrıca yine bu derslere katılmak için her gün uzun saatler boyunca ekranların karşısında kalan çocukların rehberlik ve psikolojik danışmanlık çalışmalarına katılımı sınırlı olmuş ve yapılan çalışmalardan alınan verim de düşük düzeyde kalmıştır. Bu duruma örnek olarak 2.K29İ kodlu katılımcı *“Başlangıçta aslında olayın en merkezinde biz olmalıydık gibi hissediyordum ama yeterince etkin olmadık. Çünkü pandemi sürecindeki çalışmalar akademik odaklı, eğitsel odaklı ilerledi. Bu anlamda yeterli verimi alamadık.”* ifadeleriyle kendi okulunda rehberlik servisinin çalışmalarının ikinci planda kaldığını ifade etmiştir. Saygı (2021: s.109-127) sınıf öğretmenleriyle yürüttüğü çalışmada en sık karşılaşılan problemler arasında teknolojik yetersizliklere ve öğrenci katılımlarındaki düşüklüğe yer vermiştir. Başaran ve arkadaşları (2020: s.368) öğretmenlerle, öğrencilerle ve velilerle yürüttükleri çalışmada teknolojik araç gereç eksikliklerine ve uzaktan eğitimin verimsizliğine dikkat çekmişlerdir. Özdoğan ve Berkant (2020: s. 13) çalışmalarında uzaktan eğitimin dezavantajları arasında teknolojik altyapı eksikliklerini ve etkileşimin yetersiz oluşunu sıralamışlardır. Slovenya’da yürütülen bir çalışmada ise pandemi sürecinde öne çıkan problemlerin genelde eğitsel odaklı problemler olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Mrvar vd. 2021: s.150).

Pandemi sürecinde rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerini olumsuz etkileyen faktörlerin gelecekte tekrar karşımıza çıkmaması, iyi bir planlama ve fırsat eşitliğinin sağlanması ile mümkün görünmektedir. Teknoloji konusunda rehberlik servisi çalışanlarına gerekli bilgilendirmelerin yapılması, belirsiz kaynaklı olumsuzlukları azaltabilir. Olası bir uzaktan eğitime dönüş sürecinde psikolojik danışmanların ve rehber öğretmenlerin kullanabilecekleri materyallerin bulunması, psikolojik danışma hizmeti sunmak için güvenli ve pratik bir platformun oluşturulması gibi çalışmalar, kriz yaşandıktan sonra müdahale etmek yerine krizle karşılaşmadan bu sürece hazır olmayı sağlayabilir. Öğrencilerin uzaktan eğitim konusunda motivasyonlarının artırılmasının ve eğitsel yüklerinin azaltılıp kişisel-sosyal ihtiyaçlarının ön plana çıkarılmasının, rehberlik servisinin sürece olan katkısını arttıracığı düşünülmektedir. Son olarak fırsat eşitliğinin sağlanması noktasında birkaç katılımcı tarafından olumlu etkilerinden söz edilen destek odalarının sayısı artırılabilir

ve destek odalarına ulaşma imkânı olmayan öğrencilere gerekli sosyal yardımlar yapılabilir.

“Pandemi Sürecindeki Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Hizmetlerini Olumlu Etkileyen Faktörlere İlişkin Sonuçlar” aşağıda yer almaktadır.

Pandemi sürecinde sunulan hizmetleri olumlu etkileyen faktörler temasında rehber öğretmenle/psikolojik danışmanla ilgili faktörler ve kurumla ilgili faktörler olmak üzere iki kategori bulunmaktadır. Bulgular incelendiğinde süreç boyunca aktif olan, esnek çalışma ortamlarına ve saatlerine uyum sağlayabilen ve kendini teknolojiye yatkın olarak değerlendiren katılımcıların bu özelliklerini, sundukları hizmetlerine olumlu etki eden özellikler olarak ifade ettikleri görülmektedir. Yine yaptıkları çalışmalardan dönütler alan katılımcıların da bu durumdan olumlu etkilendikleri dikkat çekmektedir. 16.K36L kodlu katılımcının *“Yaptığım çalışmanın dönütleri hep olumluydu. Burada, her zaman desteğini gördüğüm bir oluşum var okul idaresi anlamında. Bu durum beni motive ediyor.”* şeklindeki ifadeleri, okulundan aldığı dönütlerin olumlu etkilerine örnek gösterilebilir. Çalıştıkları okulu iyi bir okul olarak değerlendiren ve kendilerini okula ait hisseden katılımcılar, pandemi sürecinde rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerini sunarken bu durumun kendilerini desteklediğini ifade etmişlerdir. Buna örnek olarak 1.E47O kodlu katılımcının *“Zaten okulumuz iyi, öğrencilerimiz iyi, öğretmenlerimiz iyi, velilerimiz de çok ilgili. Bu da bize destek oldu aslında.”* şeklindeki ifadeleri gösterilebilir. Rehberlik servisi çalışanları için önemli olan diğer bir konu ise görev tanımları dışında kalan işlerde çalışmamaktır. Katılımcıların bazıları, süreç boyunca bir rehber öğretmenin/psikolojik danışmanın yapmaması gereken işleri yaptıklarını ve bu işlerin sundukları hizmetleri olumsuz etkilediklerini ifade etmişlerdir. Bu durumla karşı karşıya kalmayan katılımcılar ise görüşmeler sırasında memnuniyetlerini dile getirmişlerdir. 30.E29İ kodlu katılımcının *“Ben bu konuda şanslı hissediyorum kendimi. Öyle bir şey benden hiç beklenmedi. Görev tanımım dışında bir işi hiç yapmadım.”* şeklindeki ifadeleri bu duruma örnek olarak gösterilebilir.

Hem pandemi sürecinde hem pandemiden bağımsız olarak katılımcıların ifade ettikleri olumlu faktörleri daha geniş bir kitleye yaymak, rehberlik servislerinin hizmet kalitesinde artış sağlayabilir. Rehber öğretmenlere ve psikolojik danışmanlara hizmet içi eğitimler verilmesi, teknolojik açıdan yetkinlik düzeylerinin artırılması, çalışmalara yönelik dönütlerin sağlanması, görev tanımı sınırlarının aşılmaması ve aidiyet hissinin oluşturulması yapılabilecek bazı çalışmalardandır.

Rehberlik servisi çalışanları tarafından yapılan çalışmaların görünürlüğü, okuldaki diğer öğretmenlere ve çalışanlara kıyasla daha az olabilmektedir. Özellikle geçmiş yıllarda ülkemizde “Rehber öğretmen, en rahat öğretmendir”, “Rehberlikçi iş yapmaz”, “Odalarına kapanıp keyif yaparlar” şeklinde söylemleri duymak mümkündür. Bu durum, rehber öğretmenlerin ve psikolojik danışmanların kendilerini okulun bir parçası olarak görmelerine engel olabilmektedir. Rehberlik servisi çalışanlarına yönelik bu olumsuz bakış açısının kırılması için yapılan çalışmaların dönütlerinin alınmasının ve sonuçlarının raporlanmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Süreci olumsuz etkileyen faktörler sorulduğunda dönüt eksikliği ifadesini kullanan katılımcılar olduğu gibi süreci olumlu etkileyen faktörler sorulduğunda aldıkları dönütlerin kendilerini motive ettiğini söyleyen katılımcılar da olmuştur.

“Yüz Yüze Eğitime Geçişle Öğrencilerde Görülen Problemlere İlişkin Sonuçlar” aşağıda yer almaktadır.

Alışılmadık ve zorlayıcı bir süreç olan Covid-19 pandemisi, öğrenciler üzerinde olumsuz etkiler bırakmıştır. Uzaktan eğitim sürecinde eğitimlerine devam eden öğrenciler, uzun saatler boyunca bilgisayar, tablet, telefon ve televizyon başında kalmışlardır. Çeşitli dönemlerde sokağa çıkma kısıtlamalarından da etkilenen öğrenciler, ders dışındaki vakitlerinin önemli bir kısmını da yine evlerde ve bu teknolojik araçlar ile geçirmişlerdir. Bunun bir sonucu olarak yüz yüze eğitime dönüşle birlikte rehberlik servisi çalışanları, öğrencilerde çeşitli sorunlarla karşılaştıklarını ifade etmektedirler. Karşılaşılan sorunlar sosyal ve davranışsal problemler, öğrenmeye ilişkin problemler, duygusal problemler ve fizyolojik problemler olmak üzere dört kategoride toplanmıştır.

Öğrencilerde görülen problemler sorulduğunda pek çok katılımcı ilk olarak teknoloji bağımlılığı konusuna atıfta bulunmuştur. Katılımcılar, öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinin devam ettiği 1.5 yıl boyunca teknolojik araç gereçlerle çok fazla vakit geçirdiği ve artık bu araç gereçleri ayrılmaz bir parçaları olarak gördüklerine ilişkin görüşler bildirmiştir. 22.K290 kodlu katılımcı *“Özellikle bir öğretmenin gelip bana ‘Hocam bu duruma bir el at, baş edemiyoruz. Her gün 8-10 saat telefonda vakit geçiriyorlar. Yeme-içme düzenleri bozuk, uyku düzenleri bozuk, ilişkileri bozuk’ demesi, benim bu sorunun ciddiyetini anlamamda etkili oldu.”* şeklindeki ifadesiyle durumun ciddiyetine dikkat çekmektedir. Öğrencilerde sıklıkla karşılaşılan bir diğer sorun ise iletişim/sosyalleşme problemleri ve şiddet içeren davranışlardır. 1.5 yıl boyunca çok sınırlı düzeyde sosyalleşme fırsatı bulan çocuklar, okulların açılmasıyla birlikte tekrar arkadaşlarıyla bir araya gelmişlerdir. Fakat katılımcıların gözlemleri, arkadaşlık ilişkilerinin aynı olmadığı yönündedir. 11.K28İ kodlu katılımcı *“Çocukların arasında şiddet olayları çok arttı. Nasıl iletişim kurabileceklerine, yaşlılarıyla nasıl konuşacaklarına, yaşlılarıyla nasıl oyun oynayacaklarına kadar unutmışlar. Şu anda çocukların bunları geri kazanmaları için çalışıyoruz. Senenin başında kavga ederek oyun kurarken şimdi yavaş yavaş düzgün oyunlar oynama sürecine geçmeye başladılar”* şeklindeki ifadesi, çocukların yaşadığı iletişim ve sosyalleşme bozukluklarına örnek olarak gösterilebilir.

Katılımcıların öğrencilerde gördükleri problemlerin önemli bir kısmı, eğitsel problemlerden oluşmaktadır. Öğrencilerin derslere yönelik isteksizlik hali, normalde kendi sınıf seviyelerinden beklenecek performansları sergileyememe, yüz yüze eğitim süreçlerine uyum sağlamakta zorlanma ve dikkat problemleri, rehberlik servislerine başvuru sebepleri arasında ön sıralarda yer almaktadır. Akademik başarısı yüksek olan bir Anadolu lisesinde çalışan 10.E51L kodlu katılımcı *“Okuyan da işsiz, niye çalışayım hocam? diyen çok öğrenci var. Bu boş vermişlik, bu umutsuzluk duygusu da çalışılması gereken en önemli konulardan. Umut veremedik çocuklarımıza. Bir hedef veremedik çocuklarımıza. Gerçekten nitelikli öğrencilerde bunu görüyorsam diğer okullarda nasıl bir durum var bilmiyorum, çok üzülüyorum.”* şeklindeki ifadeleriyle öğrencilerinin durumu hakkında üzüntülerini ve endişelerini paylaşmıştır. Öğrencilerin akademik olarak yaşadıkları problemlere bir başka örnek ise 18.K290 kodlu katılımcının *“Çocuklar geriden geliyorlar. Öğretmenler de veliler de bunun*

farkında. Onun dışında kesinlikle ders çalışmak istemiyorlar. 5. sınıflarda sanki hâlâ ilkokuldaymış havası var. 8. sınıflarda birkaç öğrenci dışında ders çalışma isteksizliği var.” şeklindeki söylemleridir.

Öğrencilerin yaşadıkları diğer problemler ise kaygı problemleri ve fizyolojik temelli problemler olarak karşımıza çıkmaktadır. İlkokul kademesinde daha çok okula gelme, aileden ayrılma gibi konularda kaygı yaşayan çocuklar mevcutken lise kademesine gelindikçe çocukların temizlik, akran ilişkileri gibi konularda yüksek kaygı düzeylerine sahip oldukları görülmektedir. Katılımcılar, fizyolojik problemleri sıralarken genelde uyku, duruş ve beslenme bozukluklarını bir arada kullandıkları için bu üç problem, tek bir kod altında toplanmıştır. Özellikle beslenme bozuklukları sebebiyle çocukların kilolarının normalin üzerinde olduğu ve bu durumun da kaygıya sebep olabilecek bir faktör olduğu düşünülmektedir. 26.E26İ kodlu katılımcının *“Ben bunu çok somut söyleyebilirim, bütün çocuklar 5-10 kilo alarak okula döndüler.”* şeklindeki ifadesi bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Japonya’da yürütülen geniş çaplı bir araştırmada pek çok ilkokul çocuğunun okulların kapalı olduğu dönemde aşırı kilo artışı yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır (Takaku ve & Yokoyama, 2021: s. 1-10). Bu sonuç, görüşmeler boyunca rehber öğretmenlerin ve psikolojik danışmanların belirttikleri kilo problemleriyle tutarlılık göstermektedir.

Öğrencilerde karşılaşılan problemler genel olarak incelendiğinde pek çok problemin başlangıcının teknolojiyle geçirilen süreyle ilgili olduğunu söylemek mümkündür. Öğrencilerin tüm zamanlarını ekranların karşılarında geçirmeleri sosyal becerilerini, dikkat sürelerini ve sağlıklarını olumsuz etkilemiştir. Sosyal açıdan olumsuz etkilenen çocukların okul ortamında motivasyonunun düşmesi de olasıdır. Yine ekran başında geçirilen süre arttıkça öğrencilerin hareket düzeyleri azalmıştır ve kilo problemleriyle karşılaşmaya başlanmıştır. Bu noktada uzaktan eğitimin öğrencileri telefon, tablet, bilgisayar ve televizyonların karşısına kilitlemesi beraberinde pek çok olumsuzluğu getirmiştir. Covid-19 hastalığının yayılmasını önlemek amacıyla alınan önlemler, çocukların ders dışı vakitlerde de teknolojiyle baş başa kalmasına sebebiyet vermiştir. 16.K36L kodlu katılımcının *“Ben öğrencilerin ciddi anlamda sosyalleşmeye ihtiyaçları olduğunu düşünüyorum. Açılabilirdi kadar spor ve müzik kursları açılmalı. Bu tarz hobileri olan, sporla ve müzikle ilgilenen*

gençlerimizde ekran bağımlılığı ve beraberinde getirdiği problemler yok... ..Hiçbir şekilde sporla, müzikle, sanatla, kitapla ilgilenmeyen öğrencilerde ekran bağımlılığı problemi var.” şeklindeki ifadesi, sosyal aktivitelerin önemine vurgu yapmaktadır. Çevrimiçi derslerin dışında sosyalleşmelerini sağlayacak spor aktiviteleriyle, sanatsal ve kültürel aktivitelere ilgilenen öğrencilerde diğer öğrencilerin yaşadığı problemlerin görülmediği dikkat çekmektedir. Yaşanan problemin etkilerinin azaltılması için bu tür aktivitelerin sayısının artırılması ve her öğrenci için ulaşılabilir olması faydalı olabilir. Buna ek olarak teknoloji bağımlılığı konusunda eğitimde yer alan tüm paydaşlar bilgilendirilmeli, ihtiyaç duyan kişilere yönelik profesyonel yardım sağlanmalıdır.

“Pandemi Sürecinde Rehberlik Servisi Çalışanlarının Deneyimlerine İlişkin Sonuçlar” aşağıda yer almaktadır.

Bulgular incelendiğinde pandemi sürecinin, araştırmaya katılan rehber öğretmenler ve psikolojik danışmanlar üzerinde genel olarak olumsuz bir etki yarattığı görülmektedir. Bu süreçte pek çok katılımcı motivasyon düşüklüğü, yetersizlik hissi, yüksek düzeyde kaygı gibi hem kendilerini hem de sundukları rehberlik hizmetlerini olumsuz etkileyecek duygular yaşadıklarını ifade etmişlerdir. 2021 yılının Eylül ayında Türkiye’de eğitim-öğretim hizmetleri, yüz yüze eğitim yöntemiyle başlamıştır ve Nisan 2022 tarihi itibarıyla kesintisiz şekilde devam etmektedir. Katılımcılar, yüz yüze eğitime geçişle birlikte motivasyon düşüklüğü ve yetersizlik hissi gibi duygulardan kurtulduklarını, uzaktan eğitime kıyasla kendilerini çok daha faydalı gördüklerini, yüz yüze sundukları hizmetin uzaktan sundukları hizmete kıyasla çok daha fazla öğrenciye ulaştığını ifade etmişlerdir.

Pandemi süreci, çalışmaya katılan rehber öğretmenler ve psikolojik danışmanlar üzerinde olumsuz etkiler yaratsa da bu kriz durumunu fırsata çeviren katılımcılar da olmuştur. Özellikle çalışmaya katılanlar içerisinde doktora eğitimi alan tek psikolojik danışman olan 12.E29L kodlu katılımcı bu süreçte motivasyon düşüklüğü yaşamadığını, tam aksine sürecin kendisini yüksek düzeyde motive ettiğini ifade etmiş, bu durumun sebebi olarak da sürecin kendisine yeni tecrübeler kazanma fırsatı sunduğunu belirtmiştir. Zoom, WhatsApp, Instagram ve EBA yazılımlarını çok

aktif olarak kullanıp bunlar aracılığıyla adeta okulda var olan rehberlik servisini çevrimiçi ortama taşıdığını ve bundan dolayı çok yüksek mesleki doyum aldığını ifade etmiştir. 12.E29L kodlu katılımcı gibi birkaç rehber öğretmen ve psikolojik danışman daha pandemi süreci ile birlikte oluşan esnek çalışma koşullarını farklı eğitimlere ve kurslara katılarak değerlendirdiklerini ve yüz yüze eğitime başlarken mesleki anlamda kendilerini daha yetkin hissettiklerini belirtmişlerdir.

Katılımcıların mesleki tecrübelerinin sürece etkisi de bu tema altında incelenmiştir. Pek çok katılımcı, pandemi öncesinde de rehber öğretmen ya da okul psikolojik danışmanı olarak çalışıyor olmanın uzaktan eğitim sürecinde işlerini kolaylaştırdığını ifade etmişlerdir. Bununla birlikte katılımcılar pandemi sürecinin, rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerine olan ihtiyacı artırdığını ve bunun da mesleklerinin değerini artırdığını ifade etmişlerdir. Bu süreçte psikolojik danışmanların ve rehber öğretmenlerin yaptıkları işleri geçmişe kıyasla daha önemli gördükleri sonucuna ulaşılmıştır.

Pandemi sürecinin rehberlik servisi çalışanlarına etkileri incelendiğinde sürecin tüm rehber öğretmenler ve psikolojik danışmanlar açısından zorlayıcı ve olumsuz yönlere sahip bir süreç olduğu, fakat bazı katılımcıların bu kriz durumunu fırsata çevirerek süreçten daha güçlü ve yetkin şekilde çıktıkları sonucuna ulaşılmıştır. Krizi fırsata çeviren katılımcıların aynı zamanda süreç içerisinde aktif olan, gelişime açık, teknolojiye yatkın ve eğitimler almaya istekli katılımcılar olduğu gözlenmiştir.

“Geleceğe Yönelik Öneriler Temasına İlişkin Sonuç” aşağıda yer almaktadır.

Katılımcıların sundukları öneriler incelendiğinde bu önerilerin genelde kendi karşılaştıkları sorunları kapsayacak düzeyde olduğu görülmektedir. Bununla birlikte katılımcıların hemfikir oldukları öneriler de bulunmaktadır. Bunlardan birisi, fırsat eşitliğinin sağlanmasına yönelik sunulan önerilerdir. Uzaktan eğitim için gerekli araç gerecin ve teknolojik altyapının olmayışı sebebiyle uzun süre eğitim hayatlarından uzak kalan, sınıf tekrarı yapmak zorunda kalan ve hatta örgün eğitim sürecinden ayrılan öğrenciler olmuştur. Katılımcıların ortak önerisi, gerekli teknolojik araç

gereçlerin (bilgisayar, tablet, telefon ve internet bağlantısı) bütün öğrencilere ulaştırılması yönündedir. Bu öneriyi sunan katılımcılar aynı zamanda teknolojik altyapının geliştirilmesi önerisi de sıklıkla sunmaktadırlar. Bu konuda 9.K31O kodlu katılımcı *“Yine uzaktan eğitime geçilirse teknolojik altyapı mutlaka güçlendirilmeli. Biz EBA’da çok sorun yaşadık ve bu sebeple Zoom’u kullandık... ..Birçok öğrencinin ekonomik seviyesi aynı değil. Eşit bir eğitim hizmeti sunmak için çocukların şartlarını eşitlemek gerekiyor. Telefon, tablet, bilgisayar. Hangisi sağlanabilirse. Bu anlamda bir çalışma yürütülebilir ülkemizde.”* şeklinde görüşlerini belirtmiştir. Fırsat eşitliğinin sağlanmasının ve altyapının güçlendirilmesi hem ülkemizde hem de Dünya genelinde yapılan pek çok çalışmada öneri olarak sunulmuştur (Özdoğan ve Berkant, 2020: s. 13; Başaran vd. 2020: s. 368; Bayburtlu, 2020: s. 131; Hipolito-Delgado vd. 2021: s. 1-10). Öte yandan Macaristan’da yürütülen bir çalışmada üniversite öğrencilerinin uzaktan eğitim süreçlerine ilişkin görüşleri alınmış ve öğrenciler süreci eğlenceli, verimli olarak tanımlamışlardır. Araştırma kapsamında incelenen grup için uzaktan eğitim sürecinin başarılı olduğu ve bunda güçlü bir altyapının ve gerekli araç gereçlere sahip olmanın etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Bogdandy vd. 2020: s. 173-175).

Katılımcılar tarafından sunulan diğer bir öneri ise eğitimlerin artmasına yönelik olmuştur. Hem velilere yönelik çalışmaların artmasının hem de rehberlik servisi çalışanlarına yönelik hizmet içi eğitimlerin sunulmasının olumlu etkileri olacağı düşünülmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı, süreç boyunca çeşitli konularda hizmet içi eğitimler sunarak öğretmenleri desteklemiştir. Ancak rehber öğretmenlerin ve psikolojik danışmanların ortak görüşü, bu eğitimler içerisinde doğrudan kendi alanlarına yönelik bir eğitimin bulunmadığı yönündedir. Katılımcılar, uzaktan rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerini nasıl yürüteceklerine dair bir hizmet içi eğitiminin eksikliğini hissetmişlerdir. Psikolojik danışmanlar, çevrimiçi terapi konusunda bir hizmet içi eğitim almanın kendilerini daha yetkin yapacağını ve sundukları hizmetin kalitesinin artacağını düşünmektedir. Bu konuda lisans eğitimi sırasında çalışmaların yapılması, yetişmekte olan psikolojik danışmanların bu yetkinliğe sahip olarak iş hayatına atılmalarına ve daha verimli çalışmalarına katkıda bulunabilir. Bu konuda 8.E24L kodlu katılımcı, *“Eğitimler daha çok branş öğretmenlerine yönelik. Bizim alanımıza yönelik eğitimler de düzenlenebilir. Mesela*

ben online psikolojik danışmayı üniversitede görmemiştim. Hizmet içi eğitim de almadım bununla ilgili. Mesela bu alana yönelik çalışmalar yapılabilir. Biz online süreçte nasıl işlerimizi devam ettireceğiz? Öğrenci görüşmesini, veli görüşmesini nasıl yapacağız? Bunlara Milli Eğitim Bakanlığı ağırlık verebilir.” şeklindeki ifadeleriyle düşüncelerini belirtmiştir.

Araştırmacılara yönelik öneriler aşağıda yer almaktadır.

Bu tez çalışması, Kocaeli ili sınırları içerisindeki gönüllü rehber öğretmenlerle ve psikolojik danışmanlarla yürütülmüştür. Veriler her ne kadar şehrin farklı bölgelerinden (çok gelişmiş ve az gelişmiş) toplanmaya çalışılsa da araştırma, yapısı gereği nitel bir araştırma olduğu için elde edilen sonuçların Kocaeli’ye ya da Türkiye’ye genellenmesi mümkün değildir. Araştırma sonucunda aynı şehir içerisindeki ve hatta aynı ilçe içerisindeki farklı iki okul arasında bile çok ciddi farkların tespit edildiği durumlar olmuştur. Bu doğrultuda ulaşılabilecek kişi sayısının sınırlı olduğu ve genellemeler yapmanın zor olduğu nitel araştırma yöntemi yerine araştırmadan elde edilen bulguların ve sonuçların ışığında nicel bir araştırma planlanabilir. Rehber öğretmenlerle ve psikolojik danışmanlarla yapılan görüşmeler ve onlardan alınan cevaplar doğrultusunda yine benzer konularda bilgi toplama imkânı sunacak likert tipi bir ölçek oluşturulup Türkiye çapında bir araştırma yürütülebilir. Bu çalışmanın tamamlandığı tarih itibarıyla yüz yüze eğitim süreci devam etmektedir. Gelecekte yeniden uzaktan eğitim sürecine geçilirse bu çalışma kapsamında araştırılan konular ve sorulan sorular, benzer bir grupta tekrar çalışılabilir. Bu sayede yaşadığımız kriz döneminin bizlere neler öğrettiği, ne kadar ilerleme kaydettiğimiz incelenebilir. Ek olarak psikolojik danışmanlar ve rehber öğretmenler tarafından belirtilen, öğrencilerde yüz yüze eğitime geçişle birlikte görülen problemlerin uzun vadede devam edip etmediği, bu problemlerin çözüldüğü okullarda hangi uygulamaların yapıldığı incelenebilir.

KAYNAKÇA

1. Kitaplar

- Bakırcıoğlu, Rasim (1985). Rehberlik ve Psikolojik Danışma. Ankara: Bakırcıoğlu Yayınları.
- Başaran, İbrahim Ethem (1978). Eğitime Giriş. Ankara: Bimaş.
- Büyüköztürk, Şener, Ebru Kılıç Çakmak, Özcan Erkan Akgün vd. (2016). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi.
- Can, Halil (1998). Organizasyon ve Yönetim. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Doğan, D. Mehmet (2005). Büyük Türkçe Sözlük. İstanbul: Pınar Yayıncılık.
- Erkan, Serdar (2014). “Rehberlik Nedir?” Şu Kitapta: Ed Yıldız Kuzgun. İlköğretimde Rehberlik. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 1-13.
- Ertürk, Selahattin (1984). Eğitimde Program Geliştirme. Ankara: Yelken-tepe.
- Fidan, Nurettin. (2012). Okulda Öğrenme ve Öğretme. Ankara: Pegem.
- Filiz, Erdinç (2007). Kamu Yönetiminde Kriz Yönetimi. İstanbul: Alfa Aktüel.
- Girgin, Günseli (2014). “Çağdaş Eğitim Sistemlerinde Öğrenci Kişilik Hizmetleri ve Rehberlik.” Şu Kitapta: Ed Alim Kaya. Psikolojik Danışma ve Rehberlik. Ankara: Anı Yayıncılık, 1-10.
- Gunawardena, Charlotte Nirmalani, Marina Stock McIsaac (2003). “Distance Education.” Şu Kitapta: Ed David H. Jonassen. Handbook For Research On Educational Communications And Technology. New York: Simon And Schuster. (355-396).
- Karagözoğlu, Cengiz, İstem Kemertaş (2004). Psikolojik Danışma ve Rehberlik. Birsan Yayınevi.
- Kepçeoğlu, Muharrem (1985). Psikolojik Danışma ve Rehberlik. Ankara. Kadioğlu Matbaası.
- Koçak, Recep. (2014). “Temel Kavramlar, Öğrenmeyi Etkileyen Etmenler.” Şu Kitapta: Ed Behçet Oral. Öğrenme Öğretme Kuram ve Yaklaşımları. Ankara: Pegem, 3-28.
- Kuzgun, Yıldız (2000). Rehberlik ve Psikolojik Danışma. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Kuzgun, Yıldız (2009). Meslek Gelişimi ve Danışmanlığı. Ankara: Nobel Yayınevi.

- Kuzgun, Yıldız (2014). Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Özgüven, İbrahim Ethem (2014). Bireyi Tanıma Teknikleri. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Özoğlu, Süleyman Çetin (2007). Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Sewell, Keira, Stephen Newman (2014). What is Education. Education Studies: An Issue Based Approach.
- Yeşilyaprak, Binnur (2014). 21. Yüzyılda Eğitimde Rehberlik Hizmetleri: Gelişimsel Yaklaşım. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yeşilyaprak, Binnur (2015). İlk ve Ortaöğretimde Gelişimsel Rehberlik. Ankara: Pegem Akademi.
- Yeşilyaprak, Binnur (2016). Mesleki Rehberlik ve Kariyer Danışmanlığı: Kuramdan Uygulamaya. Ankara: Pegem Akademi.
- Yurtal, Filiz Dinç (2014). “Psikolojik Danışma ve Rehberlikte Hizmet Türleri.” Şu Kitapta: Ed Alim Kaya. Psikolojik Danışma ve Rehberlik. Ankara: Anı Yayıncılık, 35-44.

2. Makaleler, Bildiriler, Diğer Basılı Yayınlar

- Akıncı, Sibel (1998). Keman Eğitimine, “Öğrenmenin Geliştirilmesini Sağlayan Koşullar” Açısından Bakışı. M. Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, (7), 1-10.
- Alağaçalı, Sinem (2006). Kriz ve Afet Yönetimi: Türkiye Örneği. Yüksek Lisans Yeterlik Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Alam, Alaul (2020). Challenges and Possibilities of Online Education During Covid-19. Preprints 2020, 2020060013.
- Alper, Ayfer (2020). Pandemi Sürecinde K-12 Düzeyinde Uzaktan Eğitim: Durum Çalışması. Milli Eğitim Dergisi, Salgın Sürecinde Türkiye'de ve Dünyada Eğitim, 45-67.
- Altan, Ercan (2020). Politikalar Nasıl Değişir? Türk Milli Eğitim Sisteminde Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri Politikalarının Değişimi. Yüksek Lisans Tezi, Bandırma On Yedi Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Başaran, M., Elif Doğan, Esra Karaoğlu vd. (2020). Koronavirüs (Covid-19) Pandemi Sürecinin Getirisi Olan Uzaktan Eğitimin Etkililiği Üzerine Bir Çalışma. Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi, 5(2), 368-397.

- Bayburtlu, Yavuz Selim (2020). Covid-19 Pandemi Dönemi Uzaktan Eğitim Sürecinde Öğretmen Görüşlerine Göre Türkçe Eğitimi. *Electronic Turkish Studies*, 15(4), 131-151.
- Bilgin, Mehmet (2000). Psikolojik Danışma ve Rehberlik Eğitiminde Çağdaşlaşma. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(6), 21-36.
- Bogdandy, B., Judit Tamas, Zsolt Toth (2020). Digital Transformation in Education During Covid-19: A Case Study. 2020 11th IEEE International Conference On Cognitive Infocommunications (Coginfocom), 2020, 173-178.
- Bozkurt, Aras (2020). Koronavirüs (Covid-19) Pandemi Süreci ve Pandemi Sonrası Dünyada Eğitime Yönelik Değerlendirmeler: Yeni Normal ve Yeni Eğitim Paradigması. *Auad*, 6(3), 112-142.
- Durak, G., Serkan Çankaya, Serkan İzmirli (2020). COVID-19 Pandemi Döneminde Türkiye'deki Üniversitelerin Uzaktan Eğitim Sistemlerinin İncelenmesi. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 14(1): 787-809.
- Enokela, Abel Ebiega. (2021). Covid-19 Pandemic and Its Influence on Nigeria's Education: A Review. *Journal of Advocacy, Research and Education*, 8(3): 66-69.
- Ergün, M., Burcu Meltem Arık (2020). Öğrenciler ve Eğitime Erişim Eğitim İzleme Raporu. İstanbul: Eğitim Reformu Girişimi.
- Gencer, E. G., Kayıhan Kesbiç, Burcu Meltem Arık (2021). Covid-19 Etkisinde Türkiye'de Eğitim. İstanbul: TÜSİAD.
- Goodman, Leo Aria. (1961). Snowball Sampling. *Annals of Mathematical Statistics*, 32(1), 148-170.
- Gürbüz, Songül (2021). Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Planlarında Rehberlik Hizmetleri. Yüksek Lisans Tezi, Bayburt Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Bayburt.
- Hipolito-Delgado, C. P., Laura-Elena Porras, Dane Stickney vd. (2021). Advocating For Students During Distance Learning: The Role of the School Counselor. *Professional School Counseling*, 24(1b): 1-10.
- Kaya, M. S., Taşkın Yıldırım (2017). Liselerde Çalışan Psikolojik Danışmanların Okullarda Yaşanan Kriz Durumlarına İlişkin Algıları. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 835-857.
- Keegan, Desmond (1988). Problems in Defining the Field of Distance Education. *American Journal of Distance Education*, 2(2), 4-11.
- Kırık, Ali Murat (2014). Uzaktan Eğitimin Tarihsel Gelişimi ve Türkiye'deki Durumu. *Marmara İletişim Dergisi*. (2), 73-94.

Košir, K., Spela Dugonik, Adelisa Huskić vd. (2020). Predictors of Perceived Teachers' and School Counsellors' Work Stress in the Transition Period of Online Education in Schools During the COVID-19 Pandemic. Educational Studies. DOI: 10.1080/03055698.2020.1833840

Milli Eğitim Bakanlığı (2020). Sınıf Rehberlik Programı. Ankara.

Mrvar, P. G., Katja Jeznik, Marjeta Saric vd. (2021). Soočanje Svetovalnih Delavk in Delavcev v Vzgojno-ĖzobraĖevalnih Ustanovah z Epidemijo Covida-19. Journal of Contemporary Educational Studies, 2021 Special Issue (72): 150-167.

Mutlu Yener, Esra (2018). Öğretmen Adaylarının Denetim Odağı ve Öz Yeterlik İnançlarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Yeterlik Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.

Nazlı, Serap (2003). Öğretmenlerin Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Programını Değerlendirmeleri ve Algılamaları. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (10), 132-145.

Oliveira, M. M. S. D., Antonio Sergio Torres Penedo, Vinicius Pereira (2018). Distance Education: Advantages and Disadvantages of the Point of View of Education and Society. Dialogia, (29), 139-152.

Ozan Leymun, Ş., Ferhan Odabaşı, Işıl Kabakçı Yurdakul (2017). Eğitim Ortamlarında Durum Çalışmasının Önemi. Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi, 5(3), 369-385.

Özabacı, N., Neşe Sakarya, Melike Doğan (2008). Okul Yöneticilerinin Okuldaki Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetlerine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11(19), 8-22.

Özdoğan, A. Ç., Hasan Güner Berkant (2020). Covid-19 Pandemi Dönemindeki Uzaktan Eğitime İlişkin Paydaş Görüşlerinin İncelenmesi. Milli Eğitim Dergisi, Salgın Sürecinde Türkiye'de ve Dünyada Eğitim, 13-43.

Özer, Mahmut (2020). Educational Policy Actions by the Ministry of National Education in the Times of Covid-19 Pandemic in Turkey. Kastamonu Eğitim Dergisi, 28(3), 1124-1129.

Özer, Nilay (2020). Açık ve Uzaktan Öğrenme Sistemlerindeki Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetlerinin Bireysel Farklılıklar Kapsamında İncelenmesi. Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi (Auad), 6(4): 55-80.

Özyiğit, M. K., Zeynep Erkan Atik (2021). Covid-19 Sürecinde Psikolojik Danışma ve Süpervizyon #Evdekal Deneyimi. Başkent University Journal of Education, 8(1): 253-274.

- Poyraz, Cengiz (2006). Türkiye'deki Rehberlik Hizmetlerinin Tarihsel Gelişimi. Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi, (2), 187-209.
- Resmi Gazete (18.06.2014). Milliği Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim Kurumları Yönetici ve Öğretmenlerinin Norm Kadrolarına İlişkin Yönetmelik, 29034.
- Resmi Gazete (14.08.2020). Milliği Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği, 31213.
- Sarı, T., Funda Nayır (2020). Pandemi Dönemi Eğitim: Sorunlar ve Fırsatlar. Turkish Studies, (15)4: 959-975
- Sarı, E., Büşra Sarı (2020). Kriz Zamanlarında Eğitim Yönetimi: Covid-19 Örneği. Uluslararası Liderlik Çalışmaları Dergisi: Kuram ve Uygulama, 3(2), 49-63.
- Saygı, Halil (2021). Covid-19 Pandemi Uzaktan Eğitim Sürecinde Sınıf Öğretmenlerinin Karşılaştığı Sorunlar. Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi (Auad), 7(2): 109-129.
- Supriyanto, A., Sri Hartini, Wahyu Nila Irdasari vd. (2020). Teacher Professional Quality: Counselling Services With Technology in Pandemic Covid-19. Jurnal Ilmiah Counsellia, 10(2): 176-189.
- Takaku, R., Izumi Yokoyama (2021). What The Covid-19 School Closure Left in Its Wake: Evidence From A Regression Discontinuity Analysis in Japan. Journal of Public Economics, 195, 104364.
- Tatlıoğlu, K., Muhammet Uysal (2013). Okul Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Hizmetlerinin Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Anlayışı Doğrultusunda Değerlendirilmesi. International Symposium On Changes And New Trends in Education. 98-110.
- Taymaz, Haydar (1978). Hizmet İçi Eğitim Kavram ve Kapsamı. Eğitim ve Bilim, 2(11).
- Tekke, Mustafa (2019). Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisinin En Son Düzeyleri: Kendini Gerçekleştirme ve Kendini Aşmışlık. Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi, 7(2), 1704-1712.
- Terzi, Ş., Bengü Ergüner Tekinalp, Wade Leuwerke (2009). Psikolojik Danışmanların Okul Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetleri Modeline Dayalı Olarak Geliştirilen Kapsamlı Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programını Değerlendirmeleri. 10. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi. 52-60.
- Tümkeya, Songül (2000). İlkokul Öğretmenlerindeki Denetim Odağı ve Tükenmişlikle İlişkisi. PAÜ Eğitim Fakültesi Dergisi, 8, 61-68.
- Türker, A., Erkan Dündar (2020). Covid-19 Pandemi Sürecinde Eğitim Bilişim Ağı (EBA) Üzerinden Yürütülen Uzaktan Eğitimlerle İlgili Lise Öğretmenlerinin

Görüşleri. Milli Eğitim Dergisi, Salgın Sürecinde Türkiye'de ve Dünyada Eğitim, 323-342.

Ulusoy, Y. Ö., Nergis Cihangül (2021). Uzaktan Eğitim Sürecinde Psikolojik Danışmanların Krize Müdahale Deneyimlerinin İncelenmesi. Milli Eğitim Özel Eğitim ve Rehberlik Dergisi, 1(1): 195-231.

Yeşilyaprak, Binnur (2009). Türkiye'de Psikolojik Danışma ve Rehberlik Alanının Gelecek Yeni Açılımlar ve Öngörüler. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, (1), 193-213.

3. Elektronik Kaynaklar

Dünya Sağlık Örgütü. (2021). WHO Coronavirus Dashboard. <https://covid19.who.int> Erişim Tarihi: 20.12.2021.

Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2020). [Http://Orgm.Meb.Gov.Tr/Meb İys Dosyalar/2020_09/02102850_GUNCEL EK-1_MEB_SUNUM_SYSTEMY_31.08.2020.Xlsx](http://Orgm.Meb.Gov.Tr/Meb_Iys_Dosyalar/2020_09/02102850_GUNCEL_EK-1_MEB_SUNUM_SYSTEMY_31.08.2020.Xlsx) Erişim Tarihi: 11.04.2022.

Sağlık Bakanlığı (2022). Covid-19 Bilgilendirme Platformu. <https://covid19.saglik.gov.tr/> Erişim Tarihi: 12.04.2022

Tosun Özdemir, Hatice (2021). Milli Eğitim Bakanının Aşı Oranı Açıklaması. Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr> Erişim Tarihi:21.12.2021.

Türk Dil Kurumu. (2020). Türk Dil Kurumu Sözlükleri. Türk Dil Kurumu Sözlükleri: <https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 10.08.2020

Türk Dil Kurumu. (2021). Güncel Türkçe Sözlük. <https://sozluk.gov.tr> Erişim Tarihi: 24.11.2021.

Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (2021). Okullarda Covid-19 Pozitif Vaka Saptanması Durumunda Yapılması Gereken Uygulamalar. <https://www.meb.gov.tr> Erişim Tarihi: 26.12.2021.

Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı. (2021). Türkiye Covid-19 Hasta Tablosu. <https://covid19.saglik.gov.tr> Erişim Tarihi: 13.12.2021.

EKLER

EK-1: ETİK KURUL İZNİ

Evrak Tarih ve Sayısı: 08.05.2021-E.56754

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu

Sayı : E-10017888-044-56754
Konu : Ufuk KILIÇ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 26.04.2021 tarihli, 50973 sayılı ve "Etik Kurul izni" konulu yazı

Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nun 06/05/2021 tarih ve 2021/07 nolu toplantısında alınan 6 sıra sayılı kararı aşağıda sunulmuştur.

Bilgilerinize arz/rica ederim.

Karar No 6: Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğünün 26.04.2021 tarih ve 50973 sayılı yazısı görüşüldü. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık tezli yüksek lisans programı öğrencisi Ufuk KILIÇ'ın, Dr. Öğr. Üyesi Yıldız ÖZTAN ULUSOY danışmanlığında yürüttüğü "Okul Psikolojik Danışmanlarının Covid-19 Sürecinde Yürütülen Rehberlik Hizmetlerine İlişkin Görüşleri: Nitel Bir Çalışma" başlıklı yüksek lisans tezi kapsamında yapacağı çalışmanın uygulanmasında, bilimsel araştırma ve yayın etiği açısından bir sakınca olmadığına oy birliği ile karar verildi.

Prof.Dr. İbrahim ŞİRİN
Kurul Başkanı

Mevcut Elektronik İmzalar

Prof.Dr. İBRAHİM ŞİRİN (Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu - Kurul Başkanı) 08.05.2021 14:02

Belge Doğrulama Kodu : *BSVAPB7YBN*

Belge Doğrulama Adresi : <https://turkiye.gov.tr/kocaeli-universitesi-ebys>

Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Kocaeli Üniversitesi Ümittepe Yerleşkesi

Bilgi için: Pelin ÜNALDI DOLGUN

41380, Kocaeli

Tel: +90 (262) 303 10 01 Faks: +90 (262) 303 10 33

E-Posta : rekiletisim@kocaeli.edu.tr Elektronik Ağ : <http://www.kocaeli.edu.tr>

Kep Adresi : kocaeliuniversitesi@hs01.kep.tr

Raporör

Telefon No: 303 10 49

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

EK-2: MEB ARAŞTIRMA İZNİ

T.C.
KOCAELİ VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-99332089-605.01-38243493
Konu : Araştırma İzni
(Ufuk KILIÇ)

03.12.2021

DAĞITIM YERLERİNE

Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Yüksek Lisans öğrencisi Ufuk KILIÇ'ın "Okul Psikolojik Danışmanlarının COVID-19 Sürecinde Yürütülen Rehberlik Hizmetlerine İlişkin Görüşleri: Nitel Bir Çalışma" konulu araştırma çalışmasını ilimiz okullarında uygulama talebi komisyonumuzca uygun görülmüş olup, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Millî Eğitim Temel Kanunu ile Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına uygun olarak, 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununa ve yürürlükteki diğer tüm düzenlemelerde belirtilen hüküm, esas ve amaçlara aykırılık teşkil etmeyecek şekilde, denetimleri ilgili okul, ilçe millî eğitim müdürlükleri tarafından gerçekleştirilmek üzere, gönüllülük esasına göre, anket çalışmasının İlçe Millî Eğitim Müdürlükleri ve Okul Müdürlüklerinin denetimi, gözetimi ve sorumluluğunda yapmasının uygun görüldüğüne ilişkin, 02/12/2021 tarih ve 38155102 sayılı Valilik Onayı ekte gönderilmiştir.

Gereğini rica ederim.

Sadık AKAR
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

Ek:Valilik Onayı

Dağıtım:
12 İlçe Millî Eğitim Müdürlüklerine

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Adres : Korfaz Mah. Ankara Karayolu Cad. No:129 Valilik Binası B Blok
Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>
Telefon No : 0 (262) 300 58 71
E-Posta : stratejigelistirme41@meb.gov.tr
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr
Unvan : Veri Hazırlama ve Kontrol İşletmeni
İnternet Adresi : www.kocaelimem.meb.gov.tr
Faks: 2623211554
Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 0b53-3d45-3449-9bb3-0219 kodu ile teyit edilebilir.

T.C.
DERİNCE KAYMAKAMLIĞI
İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-74001733-605.01-38299189
Konu : Araştırma İzni
(Ufuk KILIÇ)

06.12.2021

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : İl Millî Eğitim Müdürlüğünün 03.12.2021 tarih ve 38243493 sayılı yazısı.

Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Yüksek Lisans öğrencisi Ufuk KILIÇ'ın "Okul Psikolojik Danışmanlarının COVID-19 Sürecinde Yürütülen Rehberlik Hizmetlerine İlişkin Görüşleri: Nitel Bir Çalışma" konulu araştırma çalışmasını İlçemiz okullarında uygulanmasının uygun görüldüğü ilgi yazı ile bildirilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Millî Eğitim Temel Kanunu ile Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına uygun olarak, 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununa ve yürürlükteki diğer tüm düzenlemelerde belirtilen hüküm, esas ve amaçlara aykırılık teşkil etmeyecek şekilde, denetimleri ilgili okul, ilçe millî eğitim müdürlükleri tarafından gerçekleştirilmek üzere, gönüllülük esasına göre, anket çalışmasının Müdürlüklerinin denetimi, gözetimi ve sorumluluğunda yapmasının hususunda gereğini rica ederim

Murat DULKADİROĞLU
Müdür a.
Şube Müdürü

EK: İlgili Yazı ve Ekleri

DAĞITIM
Tüm Okul Md.ne

Adres :

Telefon No :

E-Posta :

Kep Adresi : meb@ih01.kep.tr

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Bilgi için:

Unvan : Şef

İnternet Adresi : Faks :

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden: a4f7-86d0-3478-a92e-fb07 kodu ile teyit edilebilir.

EK-3: KATILIM KABUL FORMU

Sayın Katılımcı,

Bu form, Kocaeli Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Ufuk Kılıç tarafından “Okul Psikolojik Danışmanlarının Covid-19 Sürecinde Yürütülen Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Hizmetlerine İlişkin Görüşleri: Nitel Bir Çalışma” isimli tez çalışması kapsamında veri toplamak amacıyla oluşturulmuştur. Form, demografik bilgilerin toplanması amacıyla oluşturulan “Kişisel Bilgiler Formu” ve yarı yapılandırılmış görüşme formu niteliğinde olup toplamda 10 adet açık uçlu sorudan oluşan “Psikolojik Danışmanların Görüşleri Formu” olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Formdaki soruların cevaplanacağı görüşmenin yaklaşık olarak 30 dakika sürmesi beklenmektedir. Dilediğiniz takdirde görüşmenin herhangi bir aşamasında çalışmayı bırakma hakkına sahipsiniz. Vereceğiniz cevaplar, kişisel bilgileriniz paylaşılmayacak şekilde yalnızca bu araştırma kapsamında kullanılacaktır. Samimi cevaplar vermeniz, araştırmanın geçerliği ve güvenirliği bakımından önem arz etmektedir. Vereceğiniz cevaplar, veri kaybı yaşamamak kayıt altına alınacaktır.

Çalışma kapsamında herhangi bir sorunuz olduğu takdirde sorularınızı görüşme boyunca araştırmacıya yöneltebilirsiniz. Görüşme sonrasında araştırmacı ile iletişime geçmek için ***** e-posta adresine mail gönderebilirsiniz.

Yukarıdaki yer alan bilgilendirme metnini okudum. Görüşme boyunca ses/görüntü kaydı tutulmasına ve vereceğim cevapların, kimliğimin gizli kalması şartıyla yürütülecek araştırmada kullanılmasına izin veriyorum.

Ad Soyad:_____

Tarih:_____

İmza:_____

EK-4: KİŞİSEL BİLGİLER FORMU

1. Cinsiyetiniz: Erkek () Kadın ()
2. Yaşınız:
3. Mezun Olduğunuz Üniversite:
4. Mezun Olduğunuz Bölüm:
5. Mezuniyet Yılı:
6. Öğrenim Düzeyiniz: Lisans () Yüksek Lisans () Doktora ()
7. Mesleki Deneyiminiz: _____ (yıl ve ay olarak belirtiniz)
8. Görev Yaptığınız İlçe: _____
9. Görev Yaptığınız Kademe: İlkokul () Ortaokul () Lise ()
10. Görev yaptığım okulda ben de dâhil olmak üzere toplam _____ okul psikolojik danışmanı çalışmakta ve _____ öğrenci eğitimlerine devam etmektedir.
11. Şu anda çalıştığım okulda _____ (yıl ve ay olarak belirtiniz) boyunca görev yaptım.
12. Covid-19 pandemisi sürecinde hizmet içi eğitim aldım. () almadım. ()
“Aldım” seçeneğini işaretlediyseniz aldığınız eğitimin/eğitimlerin içeriğini kısaca açıklayınız:

EK-5: PSİKOLOJİK DANIŞMANLARIN GÖRÜŞLERİ FORMU

1. Covid-19 pandemisi sürecinde yürüttüğünüz rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinden bahseder misiniz?
 - a. Covid-19 pandemisi sürecindeki çalışmalarınız daha çok hangi problem alanına (mesleki, eğitsel, kişisel-sosyal) yoğunlaştı?
2. Uzaktan eğitim döneminde rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerini yürütmek için yazılımlar nelerdir?
 - a. Bu yazılımların yüz yüze eğitim sürecinde kullanılabilirliği hakkında ne düşünüyorsunuz?
3. Covid-19 pandemisi sürecinde rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerini yürütürken karşılaştığınız güçlükler, sizi olumsuz etkileyen faktörler nelerdir?
4. Covid-19 pandemisi sürecinde rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerini yürütürken sizi destekleyen, yürüttüğünüz çalışmaları olumlu etkileyen faktörler nelerdir?
5. Bir kriz dönemi olarak değerlendirilen Covid-19 pandemisini, meslek hayatınız boyunca karşılaştığınız diğer kriz durumlarıyla kıyasladığınızda neler söyleyebilirsiniz?
 - a. Mesleki tecrübeniz bu süreçte size ne tür katkılar sağladı?
6. Covid-19 pandemisi sürecinde iş tanımınızda yer almayan ancak yapmak zorunda kaldığınız görev veya görevler oldu mu?
7. Covid-19 pandemisi süreci boyunca iş yaşantınıza ilişkin;
 - a. Motivasyon düzeyiniz hakkında neler söyleyebilirsiniz?
 - b. Yetkinlik düzeyiniz hakkında neler söyleyebilirsiniz?
8. Covid-19 sürecinde okul psikolojik danışmanı olarak çalışmak, sizin için ne anlam ifade etmektedir?
9. Yüz yüze eğitim ve öğretim uygulamasının başlamasıyla birlikte rehberlik servisi ne tür problemlerle karşılaştı?
10. Gelecekte yürütülecek rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi için neler yapılabilir?

ÖZGEÇMİŞ

Ufuk KILIÇ, ilkokulu Mevlana İlköğretim Okulu'nda, liseyi ise Muammer Dereli Anadolu Öğretmen Lisesi'nde tamamlamıştır. 2014 yılında başladığı Kocaeli Üniversitesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Programı'ndan 2018 yılında mezun olmuştur. 2018 yılında Kocaeli Üniversite'sinde Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Tezli Yüksek Lisans programına kabul edilmiştir. Yine aynı yıl Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi'nde Web Tasarımı ve Kodlama bölümünde eğitimine başlamıştır. 2021 Yılında Web Tasarımı ve Kodlama bölümünden mezun olmuştur. 2021 yılında katıldığı Dikey Geçiş Sınavı'nda sayısal alanda Türkiye 36.'sı olarak Yıldız Teknik Üniversitesi, Bilgisayar Mühendisliği Lisans programında eğitimine başlamıştır. 2020 yılında toplam 7 ay boyunca Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı bir sosyal hizmet merkezinde rehber öğretmen/psikolojik danışman olarak görev yapmıştır. 2022 yılının Şubat ayından itibaren Tekirdağ'da bir devlet okulunda rehber öğretmen/psikolojik danışman olarak görevine devam etmektedir.